

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR GYMNASIEUTBILDNING FÖR VUXNA 2015

© Utbildningsstyrelsen

Föreskrifter och anvisningar 2015:54

ISBN 978-952-13-6218-7 (hft)

ISBN 978-952-13-6219-4 (pdf)

ISSN-L 1798-8977

ISSN 1798-8977 (tryckt)

ISSN 1798-8985 (online)

Ombrytning: Grano Oy

www.utbildningsstyrelsen.fi

Tryck: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2016.

FÖRESKRIFT

17.12.2015

70/011/2015

Giltighetstid

Fr.o.m. 1.8.2016
tillsvidare

Anordnarna av gymnasieutbildning för vuxna

Rätten att meddela föreskriften följer av:
Gymnasielagen (629/1998), 10 § 2 mom. (ändr. L 478/2003), 17 § 4 mom. (ändr. L 1116/2008)
Gymnasieförordningen (810/1998) 6 § 2 och 3 mom.,
7 §, 8 § (ändr. StF 52/2014)
Statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014) 14 § 1 mom.

Upphäver Utbildningsstyrelsens föreskrift nr 4/011/2004 för gymnasieutbildningens del samt föreskrift 11/011/2009

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR GYMNASIEUTBILDNING FÖR VUXNA 2015

Utbildningsstyrelsen har fastställt Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna i enlighet med bilagan.

Anordnare av gymnasieutbildning ska i enlighet med 11 § i gymnasielagen godkänna en läroplan i enlighet med dessa grunder.

Utbildningsanordnare ska iakttta föreskriften fr.o.m. 1.8.2016. En läroplan som utarbetats enligt dessa läroplansgrunder för vuxna ska tas i bruk för dem som inleder studier i gymnasiet 1.8.2016, och ibruktagandet fortsätter därefter enligt årskurs.

I gymnasieutbildningen för vuxna ska iakttas de föreskrifter som upphävs genom denna föreskrift och de läroplaner som har utarbetats enligt dem tills en läroplan enligt denna föreskrift tas i bruk.

Ytterligare information om föreskriften och varifrån den kan fås, ges av Utbildningsstyrelsens verksamhetsenheter för Allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik och Svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik.

Generaldirektör

Aulis Pitkälä

Direktör

Jorma Kauppinen

BILAGA

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna 2015

INNEHÅLL

1	Läroplanen.....	9
1.1	Uppgörandet av läroplanen.....	9
1.2	Läroplanens innehåll	10
2	Uppdrag och värdegrund för gymnasieutbildningen för vuxna.....	11
2.1	Uppdrag	11
2.2	Värdegrunden	11
3	Undervisningen	13
3.1	Synen på lärande	13
3.2	Studiemiljöer och studiemetoder.....	13
3.3	Verksamhetskulturen	15
3.4	Studiernas uppbyggnad.....	16
4	Stöd och handledning för de studerande	18
4.1	Handledning	18
4.2	Stöd för lärande och studier.....	19
4.3	Särskilda frågor angående språk och kultur.....	20
5	Mål och centralt innehåll för lärandet.....	26
5.1	Allmänna mål för undervisningen.....	26
5.2	Temaområden	27
5.3	Modersmål och litteratur	33
5.3.1	Lärokursen svenska och litteratur.....	33
5.3.2	Lärokursen finska och litteratur.....	40
5.3.3	Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur	46
5.3.4	Lärokursen finska som andraspråk och litteratur	54
5.3.5	Modersmål och litteratur, lärokurser i övriga modersmål.....	62
5.4	Det andra inhemska språket	63
5.4.1	Finska.....	63
5.4.1.1	Finska, A-lärokurs	65
5.4.1.2	Finska, B1-lärokurs	67
5.4.1.3	Finska, B3-lärokurs	69
5.4.1.4	Finska, modersmålsinriktad lärokurs	70
5.4.2	Svenska (Ruotsi).....	73
5.4.2.1	Svenska, A-lärokurs	75
5.4.2.2	Svenska, B1-lärokurs.....	77
5.4.2.3	Svenska, B3-lärokurs.....	79
5.4.2.4	Svenska, modersmålsinriktad lärokurs	81

5.5	Främmande språk	84
5.5.1	Främmande språk, engelska, A-lärokurs	86
5.5.2	Främmande språk, A-lärokurs.....	89
5.5.3	Främmande språk, B1-lärokurs.....	91
5.5.4	Främmande språk, B2-lärokurs.....	92
5.5.5	Främmande språk, B3-lärokurs.....	94
5.5.6	Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	96
5.5.7	Främmande språk, samiska, A-lärokurs.....	98
5.5.8	Främmande språk, samiska, B2-lärokurs.....	100
5.5.9	Främmande språk, samiska, B3-lärokurs.....	102
5.5.10	Främmande språk, latin, B2-lärokurs	103
5.5.11	Främmande språk, latin, B3-lärokurs	105
5.6	Matematik.....	107
5.6.1	Gemensam studiehelhet i matematik	108
5.6.2	Matematik, lång lärokurs.....	109
5.6.3	Matematik, kort lärokurs.....	114
5.7	Biologi.....	118
5.8	Geografi.....	124
5.9	Fysik	130
5.10	Kemi	135
5.11	Filosofi.....	139
5.12	Psykologi.....	143
5.13	Historia.....	148
5.14	Samhällslära	155
5.15	Religion	160
5.15.1	Evangelisk-luthersk tro.....	161
5.15.2	Ortodox tro.....	164
5.15.3	Övriga religioner	167
5.16	Livsåskådningskunskap	168
5.17	Hälsokunskap	173
5.18	Gymnastik	177
5.19	Musik.....	179
5.20	Bildkonst	181
5.21	Temastudier.....	184
6	Bedömningen av den studerandes lärande	186
6.1	Syftet med bedömningen.....	186
6.2	Kursbedömningen.....	186
6.2.1	Siffervitsord och prestationsanteckningar	187
6.2.2	Självständigt genomförd kurs	187
6.2.3	Bedömningen av kurser i muntlig språkfärdighet	187
6.2.4	Framsteg i studierna.....	188
6.2.5	Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier	189
6.3	Bedömningen av en ämneslärokurs.....	191
6.4	Fullgörande av gymnasiets hela lärokurs i gymnasieutbildningen för vuxna.....	192
6.5	Betyg och betygsanteckningar	193

BILAGA 1	Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	198
BILAGA 2	Statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014)	208
BILAGA 3	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Utbildningsstyrelsens anvisning nr 8/012/2015	215
BILAGA 4	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Utbildningsstyrelsens anvisning nr 9/012/2015	222
BILAGA 5	Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Utbildningsstyrelsens anvisning nr 10/012/2015	229

1 Läroplanen

1.1 Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen för vuxna omfattar:

- gymnasielagen (629/1998) och -förordningen (810/1998)
- statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan för vuxna
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som avses i 3 § i gymnasieförordningen (810/1998).

Alla som ordnar gymnasieutbildning för vuxna ska göra upp en läroplan för gymnasieutbildning för vuxna utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning för vuxna innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Läroplanen ska beskriva läroanstaltens undervisnings- och bildningsuppdrag i fråga om gymnasieutbildningen för vuxna. Utgående från läroplanen ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska göra upp sitt studieprogram med stöd av läroanstaltens läroplan för gymnasieutbildning för vuxna och årsplanen.

När läroplanen görs upp ska man beakta läroanstaltens verksamhetsmiljö och speciella resurser, naturen och omgivningen där läroanstalten verkar, historia, språkförhållanden, närings- och kulturliv samt utbildningsutbudet i andra läroanstalter. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för läroplanen uppdateras.

Innan läroplanen för gymnasiet för vuxna tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska och finska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs för vuxna inom tre år bör tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val och också utnyttja undervisning som ordnas av andra utbildningsanordnare.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt läroplanen görs upp utifrån läroplansgrunderna. Gymnasiets läroplan för vuxna ska göras upp i samarbete med läroanstaltens personal och studerande. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressentgrupper i läroplansarbetet. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och läroanstaltens personal samt erbjuda alla vuxenstuderande möjlighet att framföra sin åsikt om den. Föräldrar och vårdnadshavare till studerande under 18 år ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen för vuxna är av hög kvalitet och samhällligt betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar läroanstaltens verksamhetskultur, främjar de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet, sporrar till flexibel och effektiv användning av resurser samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom läroanstalten och med det omgivande samhället.

1.2 Läroplanens innehåll

Gymnasiets läroplan för vuxna ska innehålla följande delar:

- verksamhetsidé och värdeprioriteringar
- av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasieutbildning för vuxna, i enlighet med timfördelningen i statsrådets förordning 942/2014
- språkprogram
- verksamhetskulturen i huvuddrag
- studiemiljöer och studiemetoder
- principer för självständiga studier
- temaområden
- läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen inom läroämnet
- mål och centralt innehåll för varje kurs
- samarbetet med yrkesläroanstalter och samarbetet med andra gymnasier
- samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroinrättningar och instanser
- plan för användningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen
- handledningsplan
- undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier
- undervisningen för olika språk- och kulturgrupper
- bedömningen av den studerandes lärande
- den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.

Läroplanen ska beskriva målen för och det centrala innehållet i alla kurser som ingår i den.

Om läroanstalten ordnar undervisning på främmande språk, distansundervisning eller undervisning på straffanstalter, ska detta beskrivas i läroplanen.

Enligt 5 a § i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för varje läroanstalt. I stället för en årlig genomgång kan planen utarbetas för högst tre år i sänder. Jämställdhetsplanen kan inkluderas i läroplanen eller i någon annan av läroanstaltens planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att varje läroanstalt har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Lika-behandlingsplanen kan ingå i läroplanen.

2 Uppdrag och värdegrund för gymnasieutbildningen för vuxna

2.1 Uppdrag

Gymnasieutbildningen för vuxna har som uppdrag att ge en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan samverka med andra och handla på ett ansvarsfullt, empatiskt och framgångsrikt sätt. Under gymnasietiden vidareutvecklar och fördjupar den studerande viktiga kunskaper om människan, olika kulturer, naturen och samhället. Undervisningen ska hjälpa den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen för vuxna har ett undervisnings- och bildningsuppdrag. Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och en beredskap inför framtiden. Gymnasieutbildningen för vuxna ska förbättra den studerandes förutsättningar för att lyckas i arbetslivet samt fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld.

Gymnasieutbildningen för vuxna bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger de allmänna förutsättningarna för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasiets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasieutbildningen för vuxna påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer. Gymnasieutbildningen för vuxna förebygger utslagning genom att erbjuda möjlighet till att fortsätta eller påbörja gymnasiestudier som vuxen. Utbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner och utveckla färdigheter i att lära sig att lära samt till kontinuerlig personlig utveckling.

En läroanstalt som arrangerar gymnasieutbildning för vuxna kan erbjuda de studerande möjlighet

- att avlägga gymnasiets hela lärokurs
- att avlägga en lärokurs i ett eller flera läroämnen i gymnasiet
- att avlägga enskilda gymnasiekurser
- att avlägga andra allmänbildande ämnen eller ämneshelheter som hör till gymnasiets uppdrag
- att avlägga studentexamen eller en del av den.

2.2 Värdegrunden

I grunderna för gymnasieutbildningen för vuxna bygger värdegrunden på den finländska bildningstraditionen, enligt vilken samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både

individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet är en strävan efter sanning, mänsklighet och rättvisa. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieutbildningen för vuxna ska utgå från människolivets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Undervisningen ska bygga på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och de centrala konventionerna gällande mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas.

Gymnasieutbildningen för vuxna ska främja jämlikhet och likabehandling samt välbefinnande och demokrati. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Undervisningen ska sporra den studerande att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet på läroanstalten ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieutbildningen för vuxna ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil och ekosocial bildning samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Undervisningen ska uppmuntra till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s mål för hållbar utveckling.

Varje läroanstalt som ordnar gymnasieutbildning för vuxna är en gemenskap, där människor med olika språklig, ideologisk och religiös bakgrund har möjlighet att upptäcka gemensamma värderingar och principer för ett gott liv. På läroanstalten ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra samt lära sig att samarbeta. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna kulturarvet samt förmedla och utvärdera kunskap om kulturarvet i ett nutidsperspektiv.

Värdegrunden ska konkretiseras i läroplanen i frågor som är väsentliga för den egna läroanstalten. Värdegrunden ska genomsyra verksamhetskulturen, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden konkretiseras och förtydligas i de temaområden som beskrivs i dessa grunder för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna. Temaområdena är samtidigt etiska ställningstaganden i aktuella frågor som är centrala för bildning och utbildning.

3 Undervisningen

3.1 Synen på lärande

Grunderna för läroplanen för vuxna bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva, målinriktade och självstyrda arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information, bygger ny kunskap och fördjupar därmed sin kompetens utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt.

Lärandet sker genom kommunikation med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. I gymnasiet ska de studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att tillämpa det de tidigare lärt sig, i föränderliga situationer. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande. Samtidigt utvecklas även färdigheter som förutsätts för livslångt lärande. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter främjar lärandet och sporrar de studerande att fördjupa sina kunskaper.

3.2 Studiemiljöer och studiemetoder

Vid en läroanstalt som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna ska studiemiljöerna och -metoderna utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. Också de studerandes förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov ska utgöra grunden för valet och utvecklandet av studiemiljöer och metoder. I gymnasieutbildningen för vuxna ska man beakta vuxenstudiernas särdrag, bland vilka det mest centrala är att utgångsläget är varierande för olika vuxenstuderande. Med hjälp av olika studiemiljöer och -metoder skapar man förutsättningar för flexibla studiemöjligheter både individuellt och i grupp.

Eftersom lärandet är mångfasetterat och knutet till tidigare inhämtade kunskaper, ska mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder tillämpas på läroanstalter som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna. Vid valet av metoder bör de begreppsliga och metodiska kunskaper som förutsätts i olika läroämnen beaktas. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande. Genom arbetsmetodiska lösningar kan man stödja de studerande att utveckla förmåga att behärska helheter och kunskaper inom ämnesövergripande områden.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna på läroanstalter som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna är att de studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. De studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik och att ta ansvar för sitt lärande. De ska också handledas att använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt. Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man dessutom sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. De studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med deras egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. De studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar. En vuxen persons erfarenheter och förmåga att analysera sitt eget tänkande och lärande utgör en särskild resurs i gymnasieutbildningen för vuxna.

Studiemiljöerna i en läroanstalt som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna ska vara trygga och hälsosamma för de studerande. Målet är att studiemiljöerna ska vara mångsidiga, att de ska främja studiemotivationen och bidra till att studierna blir meningsfulla. Genom att utveckla studiemiljöerna ska man utöver självständigt arbete även stödja interaktivt och kollektivt lärande. I lösningar som gäller studiemiljöerna är det skäl att beakta att lärandet sker i varierande situationer och på många olika platser. Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Studiemiljöerna ska vidgas till sammanhang utanför läroanstalten bland annat med hjälp av digitala verktyg och arbetssätt. De studiemiljöer som universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet och företag samt andra parter erbjuder ska utnyttjas på ett mångsidigt sätt.

De studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka och utvärdera information i olika former och för att producera och dela ny kunskap. De studerande ska själva ansvara för anskaffningen av läromedel, material och arbetsredskap, ifall dessa inte erbjuds av utbildningsanordnaren.

De studerandes individuella studiegång, lärtigar och förmåga att studera på nätet ska stödjas genom att de studerande erbjuds möjligheter att genomföra studier också som distansstudier. En kurs som genomförs som distansstudier ska bestå av självständiga studier handledda av läraren samt mångsidig användning av datanät och annan informations- och kommunikationsteknik. Inom distansundervisningen ska man sträva efter att också använda kollaborativa arbetssätt. En gymnasiekurs kan också ordnas som flerformsundervisning, så att kursen förutom distansundervisning och studier på nätet även innehåller närundervisning och -handledning.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i undervisning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

Gymnasieutbildning för vuxna som ordnas i fängelse eller på annan straffinrättning ska, förutom bestämmelserna som gäller gymnasieutbildningen, även följa fängelselagen och -förordningens bestämmelser samt internationella rekommendationer gällande fängelseundervisning. I undervisningen betonas likabehandling och jämlika möjligheter samt den normalitetsprincip som ska följas inom brottspåföljdsmyndigheten. Fängelseundervisningen stödjer integrationen i samhället. Fängelseundervisningen främjar målen i fängelselagen (767/2005 8. kap. 1 §) om att förbättra fångarnas livskompetens samt vägleda dem till ett liv utan brott.

3.3 Verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasietts uppdrag innebär i praktiken. Verksamhetskulturen ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra. Gymnasieutbildningen är en egen utbildningsform och varje läroanstalt som ordnar gymnasieutbildning för vuxna har sin egen verksamhetskultur. De olika delarna av läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

I grunderna för läroplanen betonas en verksamhetskultur som främjar hållbart välbefinnande och delaktighet och som är öppen för olika former av kommunikation och förändringar i världen. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete mellan läroanstaltens hela personal, de studerande och läroanstaltens samarbetsparter. Förutsättningen för utvecklandet av verksamhetskulturen är en öppen och samverkande diskussionskultur som grundar sig på ömsesidig respekt och tillit. Principerna för utvecklandet och utvärderingen av verksamhetskulturen och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i läroplanen.

I grunderna för läroplanen är utgångspunkten att följande teman ska styra utvecklandet av verksamhetskulturen:

En lärande organisation

En läroanstalt som anordnar gymnasieutbildning för vuxna ska fungera som en lärande gemenskap som främjar alla sina medlemmars lärande, uppmuntrar till kommunikation och samverkan och stimulerar till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts dialog och pedagogiskt ledarskap. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Genom tematiska arbetssätt kan man skapa förutsättningar för helhetsskapande undervisning. Läroanstaltens verksamhet ska utgå från de studerande och stärka deras initiativförmåga och förmåga att ta ansvar för det egna lärandet. En positiv inställning till lärande lägger grunden för färdigheter i att lära sig lära och andra framtidskompetenser. En lärande organisation skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med hemmen, andra skolor och utbildningsstadier samt med arbets- och företagslivet. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och kunskapsskapande samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. De studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger de studerande förutsättningar att växa till aktiva medborgare. Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet genom att ge dem mångsidiga möjligheter att delta i beslutsfattandet och i utvecklandet av arbetssätten vid läroanstalten. De studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor och att agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. De ska även uppmuntras att vara aktiva och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet. Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetsparter, utveckla handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man både använda kollaborativa arbetssätt och stödja de studerande att utveckla sociala relationer i gruppen. Betydelsen av kollaborativa arbetssätt ska betonas i början av gymnasieutbildningen för vuxna.

Välbefinnande och en hållbar framtid

I en lärande gemenskap främjas en hållbar livsstil och förutsättningarna för en bra framtid. De studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner. Arbets- och tillvägagångssätten ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete.Handledningen är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. De studerande ska ha möjlighet till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till deras individuella och särskilda behov. Jämlikhet och likvärdighet ska främjas i arbetet. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering ska inte accepteras, utan förebyggas och tas itu med. De studerande ska uppmuntras att tillägna sig en aktiv livsstil som främjar hälsa, välbefinnande och lärande. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar de studerandes välbefinnande.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas på läroanstalten som ordnar gymnasieutbildning för vuxna. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningssmässiga mångfald. Det är viktigt att i den lärande gemenskapen förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, som öppnar olika perspektiv på samma företeelse. I en språkmedveten läroanstalt utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapsområden, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. Varje lärare är också språklärare i sitt ämne. Integrationen av studerande med övriga modersmål ska stödjas genom att stärka kunskaperna i undervisningsspråket i undervisningen av alla läroämnena och i läroanstaltens övriga verksamhet.

3.4 Studiernas uppbyggnad

Gymnasieutbildningen för vuxna ska utvecklas som en del av gymnasieutbildningen och som en del av utbildningen för vuxna över lag. Utgångspunkten för utbildningsutbudet är att den vuxna bygger sitt kunnande på sin livserfarenhet, sina tidigare kunskaper och färdigheter samt eventuella parallella studier. Variationen och de olika alternativen möjliggör studier i olika livssituationer.

I gymnasieutbildningen för vuxna omfattar gymnasiets lärokurs minst 44 kurser. I enlighet med statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014) består gymnasiestudierna för vuxna av obligatoriska och fördjupade kurser samt av andra ämnen och ämneshelheter som hör till gymnasiets uppgift. De fördjupade kurserna utgörs av nationella fördjupade kurser, och utöver dessa kan det finnas lokala fördjupade kurser som utbildningsanordnaren bestämt om och som fastställs i läroplanen.

Utbildningsstyrelsen har fastställt läroplansgrunder för de nationella kurserna. De läroanstalter som anordnar gymnasieutbildning för vuxna ska erbjuda det antal nationella kurser som fastställts i statsrådets förordning (942/2014). Inom de naturvetenskapliga studierna erbjuder läroanstalten utöver de obligatoriska kurserna fem nationella fördjupade kurser. Inom de naturvetenskapliga studierna ska den studerande avlägga en obligatorisk kurs i tre läroämnen och två obligatoriska kurser inom ett läroämne.

I läroplanen bestäms i vilken ordning kurserna ska avläggas.

4 Stöd och handledning för de studerande

4.1 Handledning

Handledningsverksamheten ska utgöra en helhet som pågår under hela gymnasieutbildningen och ger de studerande möjligheter att inhämta sådana grundläggande kunskaper och färdigheter som de behöver för att kunna planera sina gymnasiestudier och fortsatta studier och sin karriärinriktning. Handledningen under studierna har som uppdrag att stödja de studerande i studierna under gymnasietiden och se till att de får tillräckliga kunskaper och färdigheter som de behöver vid livsförändringar och olika övergångsskedena i livet. Handledningen ska främja jämlikhet och jämställdhet inom utbildningen samt förebygga marginalisering.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela gymnasiets personal. Den som har ansvar för handledningen bär huvudansvaret för hur handledningen ordnas i praktiken och för planeringen och genomförandet av handledningen som helhet. Ämnesläraren handleder de studerande i studietekniken i sitt eget ämne, hjälper de studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära och stödjer deras förutsättningar för fortsatta studier och kunskapen om arbetslivet vad det egna ämnet beträffar. Varje studerande ska respekteras som individ med rätt till handledning. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen. Den studerande ska under gymnasietiden få handledning som stöd för sina studier och val. Individuell handledning, handledning i smågrupper och kamrathandledning stödjer den studerande att kartlägga sina intressen, upptäcka sina styrkor, planera sin karriär, göra val och lösa problemsituationer. Under den individuella handledningen kan den studerande diskutera frågor som berör gymnasiestudier, karriärplanering, fortsatta studieval, den egna livssituationen och framtiden. I smågrupper kan man diskutera frågor där den studerande upplever sig ha behov av kamrathandledning.

Handledningen ska genomföras på ett sätt som stärker den studerandes aktivitet, delaktighet och ansvar. Målet är att den studerande hittar egna sätt att lära sig, som också stödjer livslångt lärande. Den studerande ska stödjas att upptäcka sina styrkor och utvecklingsområden och att söka information om hur och var hen kan få hjälp vid eventuella svårigheter i studierna. Handledningen ska utveckla studiefärdigheterna och främja studierna samt stödja den studerandes förmåga att planera och ha kontroll över sitt liv och att fatta beslut som gäller utbildning, karriärval och framtiden. Förmågan att söka information ska stärkas genom att den studerande på ett mångsidigt sätt handleds att utnyttja olika studiemiljöer och att aktivt och kritiskt söka och tillämpa information.

Handledningen ska på ett mångsidigt och fördomsfritt sätt lyfta fram olika alternativ angående fortsatta studier och karriärplanering som stödjer den studerandes egna planer och val. Studiehandledningen ska ge den studerande information om undervisningen vid andra läroanstalter, studiealternativ efter gymnasiet samt kunskap om arbets- och näringslivet och företagande. Målet är att den studerande ska känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningsystemen som gäller fortsatt utbildning, yrkesval och karriärplanering och ska kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier.

Som stöd för gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetslivet ska den studerande utarbeta en individuell plan som innehåller en studieplan, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär. Den studerande ska handledas i att utarbeta den individuella planen och följa upp den. Den studerandes tidigare studier som kan räknas till godo samt eventuell arbetserfarenhet eller annat kunnande som kan kompensera studierna, ska beaktas flexibelt och individuellt.

Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem. Som en del av läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som hjälp för utvecklandet av det gemensamma handledningsarbetet vid läroanstalten. Handledningsplanen ska beskriva handledningsverksamheten och målen för den, uppgifts- och arbetsfördelningen bland läroanstaltens hela personal i fråga om handledning, handledningen i samband med utbildningens övergångsskeden samt hur samarbetet som gäller handledning ordnas med centrala samarbetsparter, såsom framtida studieplatser, arbetslivet och andra externa aktörer.

4.2 Stöd för lärande och studier

Syftet med stöd för lärande och studier är att stödja den studerande under gymnasiestudierna. Stödet ska ordnas med beaktande av de studerandes olika utgångslägen, styrkor och utvecklingsbehov. Stöd för lärande och studier innebär dels att man finner lösningar för hela gemenskapen och för studiemiljön, dels att man möter de studerandes individuella behov. Det är viktigt att lärandet kan löpa obehindrat och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Varje studerande ska ha möjlighet att lyckas i sitt lärande utifrån sina egna förutsättningar, att utvecklas som lärande individ och att växa och utvecklas som människa. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes studieförutsättningar, utvecklingen av förmågan att lära sig lära samt den studerandes ansvar för att planera, genomföra och utvärdera sina studier. De studerande och vårdnadshavarna till studerande som är under 18 år ska informeras om möjligheterna att få stöd.

I gymnasieutbildningen för vuxna deltar studerande i varierande åldrar och olika livssituationer. De studerande har olika förutsättningar för lärande och deras språkliga och kulturella bakgrund kan variera. Också kunskaperna i undervisningsspråket kan variera. En studerande kan tillfälligt ha blivit efter i studierna eller behöva stöd på grund av till exempel svårigheter med lärandet eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter. Behovet av stöd kan också hänga ihop med sociala svårigheter, mentala problem eller problem i den aktuella livssituationen. Utgångspunkten vid bedömningen av stödbehovet är samarbete och kommunikation med den studerande. Konstaterandet av behovet av stöd kan grunda sig på den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Det kan också grunda sig på information som fått enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013). Stödet ska planeras utgående från den information om den studerandes stödbehov som finns att tillgå och det stöd som den studerande eventuellt fått tidigare. Stödåtgärderna ska planeras och sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt.

Man ska granska arbetssätten, undervisningsarrangemangen och studiemiljöerna och hur de lämpar sig för den studerande och sträva efter att finna lösningar som stödjer den studerande i studierna. Läraren ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande och vid

behov handleda den studerande genom att hänvisa till stödtjänster utanför läroanstalten. Det är varje lärares uppgift att ge uppmuntrande respons och handleda en studerande som behöver stöd för att stärka självförtroendet, förmågan till självvärdering, till att lära sig lära och att planera sin framtid. Den studerandes behov av specialarrangemang i student-examensproven ska bedömas utgående från det stöd hen behövt och fått under gymnasietiden. Den studerande ska få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden. Dessutom ska man komma överens om det samarbete som behövs för att den studerande ska kunna testa och öva specialarrangemangen.

Stödformerna kan bestå av differentiering av undervisningen och andra pedagogiska lösningar, utnyttjande av kursvalsmöjligheter och mångsidig studiehandledning. Man ska sträva efter att ordna undervisningssituationerna och proven med beaktande av den studerandes individuella behov. Studierna för en studerande kan enligt 13 § i gymnasielagen (629/1998, ändrad genom lag 478/2003) delvis ordnas på annat sätt än vad som föreskrivs i gymnasielagen och förordningen och i gymnasiets läroplan. De stödåtgärder och det stöd som behövs i olika läroämnen kan enligt överenskommelse skrivas in i den studerandes individuella studieplan. Den studerande ska vid behov hänvisas att ansöka om tjänster som avses i 29 § 2 mom. i gymnasielagen.

Läroplanen ska fastställa hur de studerandes behov av stödåtgärder avgörs samt hur stödet planeras och ordnas.

4.3 Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan för vuxna. De studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identitet ska stödjas på ett mångsidigt sätt. De studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. De studerande ska vägledas att bli medvetna om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda de studerande att värdesätta olika språk och kulturer samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka de studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 6 § 1 mom. i gymnasielagen meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man anteckna i läroplanen i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

Samer och samisktalande

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de studerande möjlighet att vidareutveckla sitt förhållande till sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieun-

dervisningen kan också bidra till att vitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner. Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska – kan enligt 8 § i gymnasielagen undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att vidareutveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Grunderna för läroplanen ska följas med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverkstraditionerna. Närmiljön, släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen.

Romer

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de studerande vidareutvecklar sitt förhållande till sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygger sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan enligt 8 § i gymnasielagen undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att vitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att man beaktar de kunskaper och färdigheter som de inhämtat i olika sammanhang, till exempel i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet. Undervisningen ska främja de studerandes

kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

Teckenspråkiga

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska de allmänna målen för gymnasieutbildningen för vuxna följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhällstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld, och lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk. Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information på teckenspråk.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Studerande med övriga språk som modersmål

I undervisningen av studerande som har ett övrigt språk som modersmål ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna och läroplanen för den läroanstalt som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna följas med hänsyn till de studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare studier. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande med ett övrigt språk som modersmål kan undervisas i modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den studerande har bristfälliga

grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 8 § i gymnasielagen undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört gymnasiekurser inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett övrigt språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

5 Mål och centralt innehåll för lärandet

5 Mål och centralt innehåll för lärandet

5.1 Allmänna mål för undervisningen

I de läroanstalter som ordnar gymnasieutbildning för vuxna ska undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning (942/2014) samt enligt särskilda mål för gymnasieutbildningen för vuxna. Den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, att tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla förmåga till livslångt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, nationell och internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes medvetenhet om hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och mer hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap också över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt kunna producera och tolka olika texter. Den studerande ska även lära sig att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Gymnasieutbildningen för vuxna ska stärka den studerandes välbefinnande och livsfärdighet. Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga, kan man inom gymnasiestudierna skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra de studerande att använda uttrycksformer som är karaktäristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära sig att utvärdera sitt eget lärande, känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ, vid behov kunna ändra på sina studievänor och att

lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet, och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att pröva olika studiestrategier och bli medveten om vilka studiestrategier som är lämpliga för hen och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja att studera livet ut.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ samt stödja den studerandes personliga utveckling. Förutsättningarna för att skapa en undervisning som är genusmedveten och jämställdhetsmedveten är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter. Utbildningen ska stärka de studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper. Undervisningen ska ge den studerande möjligheter att fundera på och fatta beslut om studier och arbetsliv genom att dra nytta av sina egna erfarenheter samt att ge de studerande aktuell information om utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv.

5.2 Temaområden

Temaområdena behandlar högaktuella samhällsfrågor och som är centrala för bildning och utbildning. Temaområdena tar också upp aktuella värdegrundsfrågor. De facto innehåller de både ämnesövergripande teman och centrala kompetenser. Temaområdena har beaktats i ämnesdelarna i läroplansgrunderna och i de teman som är centrala då man utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet.

Gemensamma mål för alla temaområden är att den studerande ska

- utforska och analysera nutida företeelser och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden mellan olika företeelser samt kunna strukturera större helheter på ett sätt som sammanför och kombinerar olika kunskaps- och färdighetsområden
- ha möjligheter till kunskapsdelning, kollaborativt lärande och att komma med gemensamma idéer och lösningar samt möjligheter till kreativ problemlösning och kreativt tänkande
- kunna framföra underbyggda åsikter om sådant hen önskar förändra och bli motiverad att arbeta för en hållbar framtid.

Gemensamma temaområden för alla gymnasier är

- aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv
- välbefinnande och trygghet
- hållbar livsstil och globalt ansvar
- kulturkompetens och internationalism
- medier och multilitteracitet
- teknologi och samhälle.

Utöver dessa kan utbildningsanordnaren också godkänna andra temaområden i läroplanen.

Temaområdena ska kompletteras och konkretiseras i läroplanen. Temaområdena ska beaktas i undervisningen i alla läroämnen och genomsyra gymnasiets verksamhetskultur. Innehållet i temastudierna (kapitel 5.21) kan väljas utgående från temaområdena. Volontärbete, arbetspraktik eller någon annan verksamhet utanför gymnasiet kan utgöra en del av ett temaområde.

Aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv

Målet för temaområdet är att stärka de studerandes vilja och förmåga att delta som aktiva medborgare i samhället samt att öka deras kännedom om arbete, arbetsliv och entreprenörskap. Temaområdet ska ge de studerande lärupplevelser som inspirerar dem att ta initiativ, agera på ett företagsamt och ansvarsfullt sätt, samarbeta och att tänka kritiskt, konstruktivt och på vetenskaplig grund. Erfarenheter av att delta, påverka och arbeta samt att reflektera kring dessa erfarenheter utgör det centrala innehållet i temaområdet.

Målet är att den studerande ska

- förstå principerna för hur medborgarsamhället, företag och den offentliga makten fungerar, analysera samhällsfrågor och bredda sin kunskap om arbetslivet
- förstå utgångspunkterna för arbetsliv och entreprenörskap samt fördjupa sig i olika former av entreprenörskap och arbete, ekonomiska verksamhetsprinciper och framtidsutsikter
- få erfarenheter av att delta i medborgarsamhället och i arbets- och företagslivet samt hitta egna intresseområden, tillvägagångssätt och påverkningsmöjligheter
- utveckla och tillämpa färdigheter som förutsätts i medborgarsamhället och arbetslivet, såsom språkkunskaper samt kommunikativa och interaktiva färdigheter
- kunna använda sin yttrandefrihet och analysera gränserna för ansvarsfull yttrandefrihet med hjälp av aktuella exempel
- lära sig att planera sina handlingar, tänka på ett förutseende sätt, bedöma situationer samt att ta rimliga risker och även klara av misslyckanden och besvikelser
- våga komma med idéer, ta initiativ, starta diskussioner och påverka i olika sammanhang
- bli medveten om sina färdigheter, styrkor och intressen samt kunna göra genomtänkta val som gäller studier och arbete.

Studiemiljöer som stödjer genomförandet av temaområdet ska utvecklas i samarbete med de studerande samt andra aktörer, såsom olika organisationer och företag. Närdemokrati, medier och olika aktörer erbjuder vägar till ett aktivt medborgarskap. De studerande ska utveckla sin kännedom om närings- och arbetslivet genom att utnyttja egna arbetserfarenheter, kamratvärdering och olika informationskällor. Projekt kring övningsföretag samt projekt tillsammans med företag, högskolor och andra läroanstalter kan utgöra en del av temaområdet.

Välbefinnande och trygghet

Målet för temaområdet är att ge de studerande en överblick över de psykiska, sociala, fysiska, samhällsliga och kulturella faktorer som påverkar vårt välbefinnande, vår hälsa och vår trygghet. Det centrala innehållet i temaområdet är livskompetens och självkännedom samt kunskaper, färdigheter, attityder, värderingar och vilja som främjar välbefinnande och trygghet. Målet är att uppmuntra de studerande till en aktiv livsstil. Därtill ska de studerande lära sig att stärka skyddsfaktorer som främjar den mentala hälsan och att identifiera möjliga riskfaktorer.

Målet är att den studerande ska

- kunna beskriva psykiskt, socialt, fysiskt och kulturellt välbefinnande och förstå den mänskliga mångfalden och människors olika behov och livssituationer
- förstå faktorer som påverkar den egna hälsan och tryggheten samt gymnasiets och samhällets välbefinnande och trygghet och kunna reflektera över hur man själv kan främja dessa faktorer

- kunna identifiera faktorer som försämrar välbefinnandet, såsom mobbning, trakasseri, rasism och att lämna någon utanför gruppen, samt kunna försvara sig och andra mot sådant
- kunna hantera motsättningar och konflikter på ett konstruktivt sätt, också genom att medla
- kunna tackla problem- och undantagsituationer samt vid behov söka och hänvisa andra att söka hjälp som erbjuds inom servicesystemet
- kunna arbeta till förmån för sitt eget och andras välbefinnande och sin egen och andras säkerhet i studiegemenskapen, de egna nätverken och samhället
- känna till samhällseliga åtgärder som främjar välbefinnande och trygghet och kunna möta osäkerheten i en föränderlig värld.

Temaområdet ska utgöra en del av gymnasiets verksamhetskultur som bidrar till välbefinnande och trygghet och präglas av gemenskap och omsorg om varandra. Välbefinnande- och trygghetsaspekten ska också omfatta studerandekårsverksamheten, samarbetet mellan hem och läroanstalt, då det gäller studerande under 18 år. Gymnasiet kan genomföra temaområdet i samarbete med ungdoms-, idrotts-, kultur- och socialväsandet samt med polisen och räddningsverket.

Hållbar livsstil och globalt ansvar

Målet för temaområdet är att sporra de studerande att tillägna sig en hållbar livsstil samt arbeta för en hållbar utveckling. Syftet med en hållbar utveckling är att säkerställa dagens och framtida generationers möjligheter till ett gott liv på lokal, regional och global nivå. Utgångspunkten är att anpassa den mänskliga verksamheten till naturens bärkraft och de begränsade naturresurserna samt att upprätthålla ekosystemtjänsterna. Målet är att de studerande ska utvecklas till ansvarsfulla aktörer med förmåga och vilja att i sitt eget liv verka för en hållbar framtid.

Målet är att den studerande ska

- känna till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och förstå att man uppnår en hållbar livsstil endast genom att kombinera dessa
- kunna analysera och bedöma förändringar i naturmiljöer, byggda miljöer och sociala miljöer samt våga arbeta för positiva lösningar
- känna till faktorer som påverkar klimatförändringen och hotar den biologiska mångfalden samt förstå vad de innebär för miljön och mänsklig verksamhet
- kunna analysera globaliseringen och hur den påverkar en hållbar livsstil lokalt och globalt samt känna till olika sätt att minska fattigdom och ojämlikhet
- kunna analysera samband mellan en hållbar livsstil, produktions- och konsumtionsätt samt politiska beslut
- leva enligt en sådan livsstil som förutsätts för att föra vidare vårt natur- och kulturarv till kommande generationer
- kunna samarbeta med olika parter för att gemensamt främja en hållbar och rättvis utveckling.

Temaområdet ska ge de studerande en överblick av sådant som borde förändras och hur omfattande dessa behov är. Dessutom ska man framhålla förbättringar som redan gjorts, i riktning mot en hållbar livsstil, och sådana områden som man kan påverka och förändra. För att utvecklas till medborgare som aktivt främjar hållbar utveckling måste de studerande

få uppleva att deras egna val och handlingar har betydelse. Inkludering av ett globalt ansvarsperspektiv i gymnasiet verksamhet över lag främjar en hållbar livsstil. Gymnasiet kan även stödja en hållbar utveckling genom att utarbeta ett eget program för hållbar utveckling. De studerandes delaktighet är central då man genomför programmet. Det är också viktigt att samarbeta med olika organisationer och aktörer.

Kulturkompetens och internationalism

Målet för temaområdet är att vidareutveckla de studerandes flerspråkighet och kunskap om kulturer, att stödja dem att utveckla sin kulturella identitet och att uppmuntra dem att medverka i kulturellt mångfaldiga sammanhang. En central utgångspunkt för temaområdet är de studerandes egen erfarenhetsvärld, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. De studerande ska ges möjligheter att undersöka hur delaktighet och handlingsförmåga utvecklas i ett kulturellt mångskiftande samhälle, i ett internationellt arbetsliv och i en mångfasetterad och komplex värld.

Målet är att den studerande ska

- känna till de mänskliga rättigheterna och kunna reflektera över hur man bäst främjar dem i kulturellt och ideologiskt mångskiftande grupper, samt kunna bedöma ifall en företeelse inte kan godkännas eftersom den utgör ett brott mot de mänskliga rättigheterna
- kunna reflektera över kulturarv, värderingar, ekonomiska sammanhang och andra omständigheter som ligger till grund för kulturella identiteter och levnadsvanor i den egna vardagen, det finländska samhället och världen
- på ett positivt sätt stärka sin kulturella identitet och sin kännedom om kulturer samt lära sig att se olika fenomen utgående från andras livssituationer och förhållanden och att fungera som kulturtolk
- förstå hur det materiella och immateriella kulturarvet har uppkommit och på vilket sätt den studerande själv och i grupp kan bidra till att värna om och utveckla kulturarvet
- utveckla sin språkmedvetenhet, flerspråkighet och multilitteracitet
- kunna ta del av kulturellt mångskiftande nätverk och miljöer genom att sträva efter ömsesidig respekt och genuin interaktion
- få tillfällen att träna och utveckla sina färdigheter som världsmedborgare genom kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

Inom temaområdet ska olika teman i mån av möjlighet behandlas i autentiska och flerspråkiga studiemiljöer. Vid utformandet av studiemiljöer kan en läroanstalt som erbjuder gymnasieutbildning för vuxna utnyttja sina nätverk för internationell verksamhet och olika former av internationalisering på hemmaplan. Gymnasiet ska samarbeta med olika aktörer. Då verksamhetskulturen utvecklas ska man fästa uppmärksamhet vid gymnasiet som språk- och kulturmiljö och vid att främja ett gott uppförande. Gymnasiets traditioner, fester och andra evenemang kan utgöra en del av temaområdet.

Medier och multilitteracitet

Temaområdet ska fördjupa de studerandes insikter i multilitteracitet samt förståelse för mediekulturen. Dessa innehar en central roll i vår tids kultur och för individens utveckling som människa. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka, producera och kritiskt granska texter i olika former och i olika kontexter. Mediekunskap är en form av multilitteracitet.

Multilitteracitetsbegreppet är en utvidgning av det vidgade textbegreppet, där texter ses som helheter bestående av verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller av kombinationer av dessa. Multilitteraciteten bidrar till att utveckla individens förmåga att tänka och lära sig samt fördjupa sin språkliga medvetenhet och utveckla sin förmåga att läsa kritiskt. Olika former av litteracitet utvecklas i all undervisning och i alla läroämnen.

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla sin multilitteracitet, i synnerhet sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska olika typer av texter
- fördjupa sin uppfattning om vilken betydelse språket inom olika vetenskapsområden och konstarter har, för både studier och arbetsliv
- lära sig att söka, välja, använda och dela olika typer av texter vid informationssökning och i studierna över lag
- fördjupa sin förmåga att kommunicera och påverka genom att utveckla sin förmåga att producera medietexter tillsammans med andra i olika kommunikationsmiljöer och med olika verktyg
- öva sig i mediekritik genom att fördjupa sig i samhällliga, ekonomiska och kulturella faktorer som påverkar mediernas verksamhet
- känna till centrala upphovsrättsliga regler och normer för yttrandefrihet samt kunna analysera etiska och estetiska frågor i anknytning till medier
- kunna utnyttja olika medier och sin kompetens i multilitteracitet för att uttrycka sig och kommunicera med andra, samt producera, använda och dela innehåll på ett ansvarsfullt sätt.

Genom samarbete mellan läroämnena och genom mångsidiga studiemiljöer kan gymnasiet stödja de studerande i att fördjupa sin multilitteracitet. Även genom att utnyttja de studerandes egna idéer och miljöer och genom samarbete med till exempel medier, bibliotek samt forsknings- och kulturinstitutioner stärks de studerandes multilitteracitet. De studerande ska lära sig att ta del av medier på olika sätt, individuellt och gemensamt, till exempel genom att vara med och skapa mediematerial. Planen för användning av informations- och kommunikationsteknik i gymnasieutbildningen för vuxna är ett viktigt stöd för detta temaområde.

Teknologi och samhälle

Målet för temaområdet är att fördjupa den studerandes förståelse för sambandet mellan den tekniska utvecklingen och samhällsutvecklingen. Människan bygger världen med teknikens hjälp utifrån sina behov, genom att söka och skapa nya lösningar. Tekniska lösningar bygger på kunskap om naturlagar och fenomen. Kreativitet och problemlösning, ändamålsenlighet och funktionalitet samt en hållbar framtid är utgångspunkter för den tekniska utvecklingen. Det centrala innehållet i temaområdet är livsstilsförändringar samt förändringar i omvärlden och samhället. Temaområdet kan behandlas ur ett historiskt, nutids- och framtidsperspektiv.

Målet är att den studerande ska

- använda kunskaper och färdigheter i olika läroämnen för att bedöma olika tekniska fenomen och reflektera över följderna av tekniska innovationer och olika utvecklingsmöjligheter inom teknologins område
- förstå människans förhållande till teknologin och kunna reflektera kring teknologins roll och betydelse för levnadsvanor, samhällsförändringar och miljöns tillstånd
- kunna se och förstå sambanden mellan vetenskap, konst och teknologisk utveckling

- våga utnyttja sina egna möjligheter, sin kreativitet och förmåga att lösa problem för att söka lösningar på praktiska problem samt lära sig att se misstag som en erfarenhet som hör till en kreativ process
- tillägna sig samarbetsförmåga och företagsamhet samt bekanta sig med företag och innovativa aktörer i arbetslivet som är intressanta tack vare sina tekniska lösningar
- kunna göra förnuftiga tekniska val som medborgare och konsument
- kunna reflektera över samband och samverkan mellan teknologi, ekonomi och politik samt bedöma hur olika tekniska alternativ påverkar utvecklingen av arbetsplatser, arbetets innehåll och sysselsättningen.

Människans förhållande till teknologin ska behandlas ur ett hem-, arbetslivs- och fritidsperspektiv. Teknologiska utvecklingstrender och -alternativ ska bedömas utifrån etiska och ekonomiska grunder samt ur välbefinnande- och säkerhetsperspektiv. De studerande ska uppmuntras att ta ställning till den teknologiska utvecklingen och att delta i beslutsfattande gällande den och samtidigt sträva efter en hållbar livsstil. Frågor som anknyter till temaområdet ska konkretiseras genom att man bekantar sig med hur tekniken tillämpas inom olika områden. Arbeta i digitala miljöer och samarbete med olika aktörer inom teknologiområdet kan ingå i arbetet inom detta temaområde. Genom medveten handledning kan man här skapa jämlika förutsättningar för de studerande vid val av studier.

5.3 Modersmål och litteratur

Läroämnet modersmål och litteratur är ett centralt färdighets-, kunskaps-, kultur- och konstämne i gymnasiet. Ämnet spelar en central roll för den språkliga och kulturella allmänbildningen och genom modersmålsämnet stärks de studerandes förmåga att i olika vardags- och studiesituationer kommunicera, tänka, lära sig att lära samt utveckla sin personliga identitet. Modersmålsämnet hämtar sitt innehåll närmast från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen och bidrar till att utveckla språklig och kulturell kompetens samt medie-, medborgar- och demokratikunskap.

All social och kommunikativ kompetens och allt lärande baserar sig på att man har en mångsidig förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt enligt situationens krav. Undervisningen i modersmål och litteratur har som mål att de studerande ska nå en sådan kompetens gällande språk och litteratur samt språkbruk, textanvändning, kommunikation, medier och multimodalitet som krävs vid fortsatta studier samt i arbetslivet. Undervisningen i modersmål och litteratur ska basera sig på ett vidgat textbegrepp som innebär att texter kan bestå av ord, bilder, ljud, siffror eller andra semiotiska system eller av olika kombinationer av dessa.

Litteraturundervisningen ska bidra till fördjupad kunskap om skönlitteratur och facklitteratur, fördjupad läserfarenhet samt förmåga att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturläsning ger upplevelser, stöd för utveckling av kritiskt tänkande och empati, etisk och estetisk reflektion, identitetsutveckling och kännedom om kulturarvet samt breddar den personliga uttrycksförmågan. Den studerande ska ges möjlighet att utifrån sin egen språkliga och kulturella bakgrund utveckla sin identitet i ett pluralistiskt och mångmedialt samhälle. Målet är även att den studerande ska lära sig värdesätta flerspråkighet, kulturell mångfald, mänskliga rättigheter ur språklig synvinkel samt jämlikhet och jämställdhet och få möjlighet att utveckla den egna uttrycksförmågan.

Inom ämnet modersmål och litteratur ska man sträva efter en integrering av läroämnets olika delområden, eftersom kunskaps- och färdighetsområdena står i ett funktionellt förhållande till varandra. Studiemiljöerna ska vara mångsidiga och innefatta bland annat webbmiljöer, bibliotek, kulturinstitutioner och mångsidiga metoder och det som behandlas inom ämnet ska vara meningsskapande och bidra till de studerandes lust att lära. Texter ska skapas, tolkas både individuellt och tillsammans med andra, även digitalt, och delas med andra studerande. Inom undervisningen ska man samarbeta med de övriga lärokurserna i ämnet modersmål och litteratur som erbjuds och med övriga läroämnena.

5.3.1 Lärokursen svenska och litteratur

Svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och svenskan är vid sidan om finska språket ett samhällsbärande språk i Finland. Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och kursinnehåll som lärokursen finska och litteratur, dock med vissa avvikelser som beror på språkspecifika och kulturella faktorer. Läroämnet har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i lärokursen svenska och litteratur har även som uppdrag att stärka de studerandes kulturella och språkliga medvetenhet, även gällande finskan och samiskan, och deras förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Genom undervisningen i svenska och litteratur ska man kontinuerligt stödja de studerandes skolspråk

och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ska användas som en resurs. De studerandes varierande språkbakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen.

Lärokursen svenska och litteratur ska vidare fördjupa de studerandes kunskaper om och i svenska språket, deras kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och deras kunskaper om litteratur och kultur. Modersmålsämnet ska ses som en bildningsprocess och är i den meningen ett livskunskapsämne och ett betydelskapande ämne som bidrar till identitetsbygget och som fördjupar historiemedvetandet och det kulturella medvetandet. Genom analys av och reflektion kring olika slag av texter blir de studerande medvetna om metaforiska och narrativa mönster som är inbyggda i samhället och som ger människan möjlighet att skapa betydelse för hennes existens.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. I undervisningen ska man göra de studerande medvetna om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och de ska även bli bekanta med möjligheterna till studier i svenska och litteratur på högskolenivå. Inom kurserna integreras de olika delområdena: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar därmed kontinuerligt med varandra. Under alla kurser ska de studerandes text- och kommunikationskompetens och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och de studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre sammanhållande texter ingår i det centrala innehållet i kurserna.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i svenska och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sina färdigheter i svenska språket och sin textkompetens och kommunikation för att kunna uttrycka sig mångsidigt och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt
- fördjupa och bredda sina kunskaper om språk, skön- och facklitteratur, medier och kommunikation och kunna använda relevanta begrepp
- vidareutveckla sin multilitteracitet för att kritiskt kunna granska, analysera och utvärdera olika slag av texter och tillämpa sina kunskaper vid tolkning och produktion av texter med olika syften och i olika kontexter
- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer utgående från kontexten och kommunikativa uttryck av olika slag
- behärska normerna för standardspråket, inse att språket varierar inom olika fack- och vetenskapsområden och förstå betydelsen av språkvård både ur ett samhällsligt perspektiv och för sitt eget språkbruk
- fördjupa sina språk- och litteraturkunskaper och stimuleras att söka sig till skönlitteratur i olika medier och från olika tider och kulturer för att utveckla sitt tänkande, sin allmänbildning, fantasi och inlevelseförmåga samt för att bygga sin världsbild
- kunna välja bland och kritiskt granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte
- ha kunskap om och kunna tillämpa upphovsrättsliga regler och kunna använda och hänvisa till källor
- kunna använda många olika slag av digitala verktyg inom modersmålsämnets alla delområden och förstå något om digitaliseringens inverkan på språk- och textanvändning

- kunna njuta av, använda och skapa språk och kultur
- fördjupa sin förståelse för olika kulturer och kulturell mångfald och känna till språkets och kulturens rötter och utveckling.

Bedömning

Bedömningen av lärokursen i svenska och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Det är viktigt att den studerande känner till kursmålen och att både den studerande och läraren kan följa med progressionen under kursens gång. Kursvitsordet ska basera sig på många olika slag av skriftlig och muntlig produktion inom läroämnets olika delområden, på eventuella andra bevis på kunskap och på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, sporrande, öppen och rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska uppmuntras till självvärdering och kamratvärdering under kursens gång. Det är viktigt att den studerande sätter upp individuella mål och utvärderar sin egen måluppfyllelse och att både läraren och de studerande ger varandra kontinuerlig respons. Genom att utveckla sin kompetens i självvärdering får den studerande en konstruktiv och realistisk uppfattning om sina kunskaper i ämnet och om sig själv som talare, texttolkare och textproducent.

Obligatoriska kurser

1. En värld av texter (MO1)

Kursen är en introduktion till modersmålsämnet på gymnasiet och har som mål att fördjupa de studerandes kunskaper om och insikter i multimodala texter och kommunikation. Den studerande vidareutvecklar sin multilitteracitet och sin förmåga att fungera målinriktat och konstruktivt som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera och tolka texter som strukturella helheter
- utveckla sin kompetens att tolka och producera olika slag av texter och tolka olika textuella dimensioner
- fördjupa sin kunskap om skriv- och läsprocesser som kommunikativa, samhälleliga och individuella uttryck
- utöka sina kunskaper om och färdigheter i tal och kommunikation, speciellt i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- analys av de studerandes individuella kommunikationsprofiler och utveckling som talare, lyssnare, läsare och skribenter
- textbegreppet i vid bemärkelse: multilitteracitet
- olika textgenrer och deras funktion: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters multimodalitet, speciellt medietexter och mediebilder
- texters flerstämighet
- analys av prosatexter: både fiktion och fakta, med fokus på romaner och noveller
- informationssökning, webbläsning, källhänvisningar och källkritik
- materialbaserat skrivande, kommentarer till och referat av texter och att skriva tillsammans
- metakognitiva färdigheter och lässtrategier
- gruppkommunikation och dynamiken vid målinriktad gruppdiskussion

2. Språk, kultur och identitet (MO2)

Kursen ger en bild av språkets betydelsebärande funktion tillsammans med andra verbala och nonverbala uttrycksformer. Språkets och kulturens betydelse för individen och samhället behandlas, även ur ett skönlitterärt perspektiv, och den studerandes kunskap om språk, språklig variation och kommunikation fördjupas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin språkliga medvetenhet och förstå språkets och litteraturens sociala, samhälleliga, individuella och meningsskapande funktion
- ha kunskaper om språkliga strukturer och kunna tillämpa grammatikaliska begrepp vid textanalys
- förstå svenska språkets position bland språken i världen och som ett språk i Norden
- ha kunskaper om språkförhållandena i Finland och i det övriga Norden samt om det svenska språkets ursprung
- förstå fenomenen kulturell och språklig pluralism och flerspråkighet
- lära sig planera, bearbeta och sammanställa muntliga och skriftliga faktatexter och att ge och ta emot respons och utvärdera sina muntliga och skriftliga färdigheter.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens och kulturens identitetsskapande roll
- analys av text-, sats- och ordstrukturer och andra meningsskapande element i texter, till exempel språkliga metaforer
- de nordiska språkens gemensamma ursprung, skillnader och likheter mellan de nordiska språken och formandet av det svenska språket
- det svenska språkets kulturbärande roll i Finland och betydelsen av svenskt standardspråk
- språkliga varieteter såsom dialekter och slang samt flerspråkighet, kulturell mångfald, vitalisering av språk och språklig mångfald
- litteratur, både skönlitteratur och faktatexter, som anknyter till kursens teman och med fokus på finlandssvensk litteratur
- skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av synvinkel, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- informativa inlägg i en diskussion eller en debatt och att ge och ta emot respons

3. Att analysera och tolka litteratur (MO3)

Kursen behandlar språk och litteratur som verktyg för skapande. Den studerande fördjupar sin kunskap om språkets estetiska funktion och kulturella betydelse. Den studerande blir även allt skickligare i att tolka skönlitterära texter, både muntligt och skriftligt och kan njuta av och glädjas över skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla sin förmåga att läsa och tolka fiktiva texter både analytiskt och estetiskt och reflektera över sitt eget läsande
- fördjupa sin uppfattning om litteraturen som estetiskt verkningsmedel och få en uppfattning om skönlitteraturens kulturbärande roll
- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och kunna motivera sina tolkningar

- få insikt i poetiskt språkbruk
- vidareutveckla sina färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- att fördjupa sin kunskap om de litterära genrerna och hur deras profiler förändras och vidgas över tid och rum
- att behandla bildspråk, mångtydighet och andra textuella medel i skönlitteraturen och i de studerandes egna texter
- att läsa, analysera och tolka epik, drama och lyrik, med fokus på diktanalys
- att läsa och tolka multimodala uttrycksformer, till exempel i bildkonstverk, film och teater
- att producera egna texter utgående från skönlitterära texter
- att föra målinriktade litterära samtal samt analysera och bedöma gruppdiskussioner

4. Text och påverkan (MO4)

Kursen handlar om maktbruk och delaktighet genom språk och texter. Den studerande fördjupar sig i att analysera multimodala texter och litteratur utgående från texters möjlighet att påverka samhällsdebatten och får fördjupad kunskap och färdighet i argumentationsteknik och andra påverkningsmedel.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin kritiska läskunnighet, speciellt sin medieläskunnighet
- kunna motivera sina åsikter både som talare och skribent
- kunna analysera och kritiskt granska texter ur olika synvinklar, bland annat etiskt och ideologiskt
- kunna analysera litteraturens och andra konstformers samt mediernas samhälleliga inverkan och kulturpolitiska betydelse.

Centralt innehåll

- ställningstagande och argumenterande texter och retoriska stilmedel
- verbala och visuella medel som används för att påverka mottagaren, t.ex. reklamtexter och underhållning
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskapligt baserad information
- synvinklar och uttryckssätt inom olika vetenskapsområden samt informationssökning
- yttrandefrihet, censur, källkritik, mediekritik, upphovsrätt och plagiat
- språk, stil och innehåll som påverkningsmedel inom litteraturen
- övning i att debattera, argumentera och ta ställning, både i tal och skrift

5. Text och kontext (MO5)

Kursen har fokus på texter i ett kontextuellt perspektiv. Den studerande blir van att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och stilriktningar i relation till olika sammanhang och processer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera texter ur ett geografiskt, språkligt och historiskt perspektiv, i olika historiska och kulturella sammanhang och i relation till andra texter
- fördjupa sina kunskaper om texters stilistiska drag

- utveckla och bredda sina uttrycksätt i tal och skrift
- känna till skönlitterära författarskap och texter inom nordisk litteratur
- känna till centrala verk och teman inom världslitteraturen och kunna placera dem i deras kulturella kontext.

Centralt innehåll

- läsning och tolkning av texter från olika tider, platser och kulturer och som uttryck för olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i ett historiskt och i ett nutidsperspektiv
- olika stilistiska och språkliga komponenter och hur de inverkar på en text
- centrala verk inom världslitteraturen, med fokus på nordisk litteratur och i ett kontextuellt perspektiv
- en skrivuppgift eller en muntlig uppgift med litterärt tema, till exempel ett debattinlägg, en essä eller en dramaframställning

Nationella fördjupade kurser

6. Berättelser i samtiden (MO6)

Kursen behandlar aktuella kulturfenomen framför allt i ett narrativt perspektiv. Den studerande fördjupar även sina kunskaper om kommunikationsetik.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till kulturella uttryck och fenomen i samtiden och nutida textgenrer
- nå en fördjupad förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen som helhet
- nå en fördjupad förståelse för narrativiteten som centralt kulturuttryck
- ha kunskap om nutida verk och teman inom världslitteraturen samt inom aktuell finländsk litteratur
- kunna fungera etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella kulturella och språkliga fenomen, till exempel språkets och litteraturens utveckling i en digital värld samt språk och identitet
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, film, bildkonst, TV-serier, spel och andra medietexter
- klassiska narrativa strukturer i modern form, till exempel myter, sagor eller klassiker; intertextualitet
- läsning och tolkning av utländsk och finländsk nutidslitteratur
- produktion av reflekterande texter utgående från kursens teman
- språkvård i samband med textproduktion
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, t.ex. i sociala medier

7. Fördjupad muntlig kommunikation (MO7)

Kursen ger den studerande möjlighet att fördjupa och bredda sina kommunikativa kunskaper och färdigheter framför allt i muntlig kommunikation samt att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Under kursen övar den studerande sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och arbetslivet. Den studerande kan ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om talspråklig kommunikation, retoriska medel, olika aktörer och kommunikationsmönster
- fördjupa sin kunskap om hur kommunikativt samspel uppkommer och upprätthålls och om spänningar mellan olika kommunikatörer
- utveckla sin kompetens att fungera i olika slag av kommunikationssituationer samt att skapa och upprätthålla kommunikation
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både individuellt och i grupp
- känna igen, kunna analysera och implementera faktorer som påverkar talarens och budskapets trovärdighet
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och bedömning av talspråkstexter
- verbal och nonverbal kommunikation
- kommunikation i vardagen
- övning i att uppträda och argumentera vid förhandlingar, möten och i olika slag av diskussioner, debatter och samtal
- muntliga anföranden och kommunikation i grupp
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska och svenska särdrag, vid muntlig kommunikation

8. Fördjupad skrivkompetens (MO8)

Kursen handlar om att fördjupa och utveckla färdigheten att producera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i och analyserar aktuella mediedebatter som gäller till exempel kultur och samhälle.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt
- kunna bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text
- i diskussioner och i skrift kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman
- kunna välja texter som är intressanta och genom egen textproduktion bidra till diskussionen kring dessa texter.

Centralt innehåll

- att strukturera och bearbeta texter och sammanställa dem i slutlig form samt att ge respons, skriva tillsammans och dela texter
- att producera texter som är begripliga, logiska och sammanhängande och analysera dem ur ett språkriktighetsperspektiv
- att skriva texter med utgångspunkt i ett mångsidigt material
- att producera och analysera medietexter

9. Fördjupad läskompetens (MO9)

Under denna kurs fördjupar den studerande sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sitt kritiska läsande, sin läslust, sitt reflektiva tänkande och sin kulturella kompetens.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, speciellt vad gäller textgenrer och multimodalitet, samt särdrag i olika typer av texter
- hitta nya vägar för sitt kritiska, kreativa och reflektiva tänkande genom läsning
- vidareutveckla sin läsfärdighet och bredda sina lässtrategier.

Centralt innehåll

- fördjupad textkunskap, fördjupad textanalys och begrepp som används då man analyserar, tolkar och kritiskt granskar språk, litteratur, bilder och medietexter
- fördjupad läsning och tolkning av multimodala texter, både faktatexter och fiktiva texter, ur olika synvinklar
- olika lässtrategier och lästekniker, speciellt vid läsning av längre texter
- läsning av hela texter, till exempel essäer, romaner och olika slag av faktatexter inom ämnesområdet
- gestaltning och bearbetning av litteratur genom kreativt skrivande

5.3.2 Lärokursen finska och litteratur

Det specifika uppdraget för lärokursen finska och litteratur är att fördjupa de studerandes kunskaper i finska språket, deras multilitteracitet, kommunikativa färdigheter och i synnerhet deras kunskap om finsk litteratur och kultur. Undervisningen ska fördjupa de studerandes förståelse för vilken betydelse språkkunskap, språkmedvetenhet, egna språk och egna kulturer har för individens identitet och för samhället som helhet. I undervisningen ska man beakta finskans och svenskans ställning som nationalspråk i Finland, finskans ställning som majoritetsspråk och undervisningsspråk samt samiskans ställning som urfolksspråk. Finska språket är både objekt för undervisningen i denna lärokurs och det språk som används i undervisningen i övriga läroämnen. I undervisningen ska de studerande vägledas att reflektera över betydelsen av språkliga och kommunikativa färdigheter för fortsatta studier och bekanta sig med möjligheterna att fortsätta studierna i finska och litteratur på högskolenivå.

Undervisningen ska integreras: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur och medier ska kopplas till målen och innehållet i varje kurs, så att de olika kunskaps- och färdighetsområdena kontinuerligt samverkar med varandra. I alla kurser ska de studerandes skriftliga kompetens, text- och kommunikationskompetens utvecklas och man läser skönlitterära och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. Läsning av hela verk och längre texter ska ingå i kursernas innehåll.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i finska och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sina kunskaper i finska, sin textkompetens och sina kommunikativa färdigheter för att kunna uttrycka sig och kommunicera på ett målinriktat och ändamålsenligt sätt

- fördjupa och bredda sina kunskaper om språket, skön- och facklitteratur, medier och kommunikation och kunna använda i sammanhanget relevanta begrepp
- fördjupa sin multilitteracitet för att kunna analysera, tolka, bedöma, använda och producera olika typer av texter och texthelheter i olika kontexter och med olika syften
- bredda sina kommunikativa färdigheter för att kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och kommunikativt samspel med hänsyn till kontexten, kommunikativa fenomen och färdigheter samt kommunikationsetik
- förstå betydelsen av ett gemensamt skriftspråk och av språklig variation inom olika fack- och vetenskapsområden samt behärska standardspråkets normer
- fördjupa sina språk- och litteraturkunskaper för att utveckla sitt tänkande, sin allmänbildning, fantasi och inlevelseförmåga samt för att bygga sin världsbild och identitet
- kunna bedöma olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syften kritiskt samt kunna söka och välja en för ändamålet lämplig informationskälla
- förstå och tillämpa upphovsrättsliga regler och kunna använda källor på rätt sätt
- kunna använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt inom alla delområden av lärokursen samt förstå hur digitaliseringen påverkar språket, texter och kommunikation
- njuta av språk och kultur, värdesätta språklig och kulturell mångfald samt förstå språks och kulturers historiska bakgrund och synlighet inom modern kultur.

Bedömning

Bedömningen av lärokursen i finska och litteratur ska basera sig på de kursspecifika målen som härletts ur de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska informeras om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med studieframstegen. Bedömning under läroprocessen, uppställande av individuella mål, självvärdering, kamratvärdering och respons stödjer den studerande att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer, till exempel skriftliga, muntliga och eventuella andra arbeten samt på den studerandes aktivitet under kursen. Bedömningen ska vara uppmuntrande, mångsidig, öppen, rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska också handledas i självvärdering. Självvärderingen hjälper den studerande att utveckla en positiv och realistisk uppfattning om sig själv som talare, textproducent och texttolkare.

Obligatoriska kurser

1. Text och kommunikation (ÄI1)

Den studerandes kunskap om multimodala texter och kommunikation fördjupas. Multilitteraciteten och förmågan att agera målinriktat och ändamålsenligt i olika kommunikationssituationer utvecklas. Den studerande lär sig även att iakttä och utveckla sina färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika miljöer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig uppfatta texter som meningsskapande helheter
- utveckla sin förmåga att tolka, producera och bedöma olika slag av texter och textuella uttrycksätt

- bredda sin kunskap om skriv-, läs- och talprocesser som interaktiva, gemensamma och individuella företeelser
- stärka sin kommunikationsprofil som texttolkare och -producent
- utveckla sina kunskaper och färdigheter i muntlig framställning och gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- utveckling av den egna kommunikationsprofilen som talare, lyssnare, skribent och läsare
- textbegreppet och textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texthelhetens uppbyggnad, analys av texters syfte, kontext, innehåll, struktur, perspektiv samt tillämpande av kunskapen i egna texter
- multimodala texter, i synnerhet medietexter och mediebilder
- texters flerstämmighet
- analys och tolkning av prosa: fiktiva texter och faktatexter, i synnerhet analys av romaner och noveller
- informationssökning och bedömning av information, webbläsning, källkritik, källhänvisningar
- referat av texter, kommentarer till texter, materialbaserat skrivande och gemensamt skrivande
- gruppkommunikation och gruppdynamik i målinriktad gruppdiskussion

2. Språk, kultur och identitet (ÄI2)

Den studerandes kunskap om den meningsskapande funktionen hos språk och andra uttrycksformer, språklig variation, kulturell betydelse och kommunikation utvecklas. Den studerande får en överblick av vilken betydelse språk och kultur har för individens identitet och för samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin språkliga och textuella medvetenhet samt förstå språkets och litteraturens samhälleliga, individuella, sociala och meningsskapande funktion
- lära sig förstå språkliga strukturer och använda grammatikaliska begrepp vid textanalys
- förstå det finska språkets ställning bland språken i världen
- förstå den kulturella och språkliga mångfalden i Finland, betydelsen av modersmålet och språkkunskap samt den språkliga variationen inom olika fack- och vetenskapsområden
- lära sig planera, bearbeta och sammanställa muntliga och skriftliga faktatexter, att ge och ta emot respons och att utvärdera sina muntliga och skriftliga färdigheter.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens och kulturens identitetsskapande roll
- analys av språkliga strukturer och andra meningsskapande element, språkliga metaforer
- jämförelse mellan finskan och andra språk, språklig variation och förändring, skriftspråkets normer, utveckling och reglering, språklig och kulturell mångfald i Finland, sambandet mellan språk och kultur, flerspråkighet, vitalisering av språket
- fiktiva texter och faktatexter som anknyter till kursens tema

- skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- sammanställning och framförande av informativa inlägg samt att ge och ta emot respons

3. Att analysera och tolka litteratur (ÄI3)

Den studerandes kunskap om skönlitteratur, språkets konstnärliga uppgift och kulturella betydelse fördjupas. Den studerande lär sig att tolka skönlitterära texter och att njuta av skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig att läsa fiktiva texter analytiskt och med inlevelse samt att reflektera kring sitt läsande
- fördjupa sin kunskap om skönlitteratur och dess möjligheter att påverka
- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka skönlitteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder och lära sig att motivera sina tolkningar
- lära sig förstå poetiskt språkbruk
- vidareutveckla sina färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- de litterära genrerna, deras mångfald och hur de förändras
- mångtydighet, bildspråk och andra textuella medel i skönlitteraturen och i egna texter
- analys och tolkning av prosa, lyrik och drama, i synnerhet analys av skådespel och dikter
- behandling av multimodala uttrycksformer, till exempel analys och tolkning av teater, film och konstbilder
- skrivande av egna texter med utgångspunkt i litteraturen
- målinriktad litteraturdiskussion samt analys och bedömning av diskussionen med betoning på förmågan att diskutera i grupp

4. Text och påverkan (ÄI4)

Den studerande lär sig undersöka multimodala texter och uttryckssätt samt kommunikation, i synnerhet ur ett perspektiv som betonar påverkan och delaktighet. Den studerande utforskar och fördjupar även sina kunskaper och färdigheter i argumentationsteknik och olika sätt att påverka.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin kritiska läskunnighet, speciellt sin medieläskunnighet
- kunna motivera sina åsikter på olika sätt, både som skribent och talare
- lära sig analysera och bedöma texter och de värderingar som texterna förmedlar ur till exempel ideologisk och etisk synvinkel
- kunna analysera litteraturens och andra konstformers samt mediernas samhälleliga inverkan och kulturella betydelse.

Centralt innehåll

- olika sätt att påverka och argumentera, retoriska stilmedel
- verbala och visuella påverkningsmedel
- ideologiskt färgade texter, skillnaden mellan åsikt och vetenskaplig kunskap, uttrycksätt och perspektiv inom olika fack- och vetenskapsområden, informations-sökning och -hantering, etisk kommunikation
- yttrandefrihet, censur, källkritik, upphovsrätt, mediekritik
- litterära medel och genrer inom skön- och facklitteratur som tar ställning och påverkar
- argumentationsteknik och övning i att ta ställning, både i tal och skrift

5. Text och kontext (ÄI5)

Den studerande lär sig att undersöka texter och deras kontexter. Den studerande övar sig även att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och stilriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera texter i deras geografiska, språkliga, historiska och kulturella sammanhang och i relation till andra texter
- lära sig analysera texters stilistiska drag
- utveckla och bredda sina uttrycksätt i tal och skrift
- känna till centrala verk och teman i den finska skönlitteraturen och världslitteraturen och kunna placera dem i deras kulturella kontext.

Centralt innehåll

- behandling av texter som uttrycker olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i historisk kontext och i ett nutidssammanhang
- hur stilistiska drag inverkar på en text, språkriktighet ur stilistiskt perspektiv
- centrala verk i den finska litteraturen och världslitteraturen
- skriftliga eller muntliga uppgifter med litterära teman, till exempel ett anförande, en essä eller en dramaframställning

Nationella fördjupade kurser

6. Samtidskultur och berättelser (ÄI6)

Den studerande lär sig analysera aktuella kulturfenomen framför allt i ett narrativt perspektiv. Den studerandes kunskap om modern finsk kultur och dess mångfald fördjupas. Den studerande fördjupar även sina kunskaper i kommunikationsetik.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till aktuella texter och fenomen
- nå en fördjupad förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen
- fördjupa sin förståelse om berättelser och narrativitet som centralt kulturuttryck och om olika berättar- och uttrycksformer
- ha kunskap om centrala verk och teman i modern finsk och utländsk litteratur och kultur
- kunna fungera etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella språkliga och kulturella fenomen, till exempel hur språk och texter förändras i digitala miljöer, språk och identitet
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, medietexter, film och bilder
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt övrig kultur, såsom myter och klassiker inom modern kultur; intertextualitet
- behandling av moderna verk, muntliga och skriftliga uppgifter som anknyter till kursens teman, språkriktighet
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, även på webben

7. Fördjupad muntlig kommunikation (Ä17)

Den studerande fördjupar och breddar sina muntliga och kommunikativa kunskaper och färdigheter samt utvecklar sin förmåga att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och arbetslivet. Den studerande kan ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation på andra stadiet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om talspråklig kommunikation, kommunikationsmönster eller särdrag och olika slag av språkgemenskap
- fördjupa sin kunskap om hur kommunikativt samspel uppkommer och upprätthålls och om spänningar mellan olika kommunikatörer
- utveckla sin kompetens att fungera i olika slag av kommunikationssituationer samt att skapa och upprätthålla kommunikation
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både individuellt och i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som påverkar talarens och budskapets trovärdighet
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och bedömning av talspråkstexter
- verbal och nonverbal kommunikation
- kommunikation i vardagen
- typiska särdrag och förfaringssätt vid framträdanden, förhandlingar, möten och olika diskussioner samt den argumentationsteknik som används i dessa kommunikationssituationer
- övning i att framträda och kommunicera i grupp
- kulturella drag i muntlig kommunikation

8. Fördjupad skrivkompetens (Ä18)

Den studerande fördjupar sin förmåga att producera olika texter, i synnerhet längre materialbaserade sakprosotexter. Den studerande undersöker aktuella teman inom kultur och medier samt ämnen i dagens samhällsdebatt.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt
- kunna bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text
- kunna behandla aktuella teman i diskussioner och i skrift
- kunna välja texter som är intressanta och genom egen textproduktion bidra till diskussionen kring dessa texter.

Centralt innehåll

- skrivprocessen, i synnerhet bearbetning och finslipning av texter utgående från respons, gemensamt skrivande, delning av texter
- övning i att producera begripliga, överskådliga och sammanhängande texter samt språkkriktighet
- skrivande av texter utgående från ett mångsidigt material, såsom fiktiva texter, faktatexter och multimodala texter
- produktion och analys av medietexter

9. Fördjupad läskompetens (Å19)

Den studerande fördjupar och breddar sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sin kritiska och kulturella läskunnighet. Den studerande övar sig att producera texttolkningar, både muntligt och skriftligt.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, textuella drag, texters egenskaper och textgenrer
- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet och sina lässtrategier
- fördjupa sina kunskaper om språk och uttryckssätt inom olika fack- och vetenskapsområden.

Centralt innehåll

- fördjupad textkunskap, fördjupad textanalys och begrepp som används då man analyserar, tolkar och kritiskt granskar språk, litteratur, bilder och medietexter
- analys av fiktiva texter och faktatexter samt multimodala texter ur olika synvinklar
- läsning av hela texter, till exempel essäer, romaner, noveller, faktaböcker och olika slag av faktatexter inom ämnesområdet

5.3.3 Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur

De studerande vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur. Lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i svenska inom något delområde av språkkunskaperna inte, enligt lärarnas bedömning, ger förutsättningar för studier i svenska enligt lärokursen svenska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är den inläringssituation som de studerande som lär sig skolspråket som andraspråk befinner sig i: de lär sig svenska i en svenskspråkig miljö och kunskaperna i svenska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna

modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur i gymnasiet ska bygga på de grunder de studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska uppnå sådana färdigheter i svenska och sådan kunskap om den finländska kulturen, att den studerande har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet stärka den studerandes språkliga och kulturella identitet.

Det specifika uppdraget för lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är att vidare fördjupa de studerandes kunskaper om och i svenska språket, deras kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och deras kunskaper om litteratur och kultur. I undervisningen ska man beakta att det svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och att svenskan är ett samhällsbärande språk i Finland. Undervisningen har även som uppdrag att stärka de studerandes kulturella och språkliga medvetenhet samt deras förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället som helhet. Undervisningen främjar språkinläring i alla slag av kommunikationssituationer.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. Goda språk- och kommunikationskunskaper är centrala för fortsatta studier, arbetslivet och för att klara sig i vardagen. Inom ramen för de olika kurserna i svenska som andraspråk och litteratur integreras de olika delområdena: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur och mediekunskap och dessa områden finns med i målen och innehållen för varje kurs. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar alltså kontinuerligt med varandra. Under alla kurser utvecklas de studerandes skriftliga kompetens samtidigt som text- och kommunikationskompetensen utvecklas och man läser skönlitterära och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. I undervisningen ska man göra de studerande medvetna om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och de ska även bli bekanta med möjligheterna till att fortsätta sina studier i svenska och litteratur på högskolenivå.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa sina språkkunskaper i svenska, textkompetens och kommunikation för att kunna använda språket som verktyg för tänkande, lärande, kommunikation och påverkan
- kunna och våga uttrycka sig och göra sig förstådd i olika vardagssituationer och i studierna
- vidareutveckla sin multilitteracitet för att kunna producera, tolka och utvärdera texter från olika vetenskapsområden och förhålla sig kritiskt till dessa samt utveckla sin förmåga att söka, välja, bearbeta och förmedla information från olika källor
- bli medveten om hur språkbruket varierar utgående från talaren, situationen och kontexten och bli allt mer medveten om skillnaderna mellan det talade och det skrivna språket
- förstå och använda strukturerna i det svenska språket och bli allt mer medveten om särdragen i det svenska språket i förhållande till sitt eget språk eller andra språk
- lära sig att förstå processen då man lär sig ett andraspråk, kunna iakttä sin egen språkförmåga och utvärdera sina framsteg, vilja utveckla sina språkfärdigheter både

självständigt och tillsammans med andra och i dessa situationer kunna utnyttja olika sätt och hjälpmedel

- fördjupa sin kännedom om skön- och facklitteratur och på detta sätt utveckla sitt tänkande, utvidga sin litterära allmänbildning, fantasi och inlevelseförmåga samt bygga sin världsbild och identitet
- kunna använda digitala verktyg
- njuta av och glädjas över språk, litteratur och kultur och värdesätta språklig och kulturell mångfald
- kunna resonera kring sin flerspråkighet, inse att språket varierar inom olika fack- och vetenskapsområden och fördjupa sin förståelse för språkets betydelse för lärandet.

Bedömning

Den studerande ska bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur om hen har valt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i svenska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i svenska som andraspråk och litteratur. Kurser som fullgjorts enligt lärokursen i svenska och litteratur ersätter kurser i svenska som andraspråk och litteratur fullt ut, och vitsordet från dessa kurser överförs till svenska som andraspråk och litteratur. Kurser i svenska som andraspråk och litteratur ersätter kurser i svenska och litteratur endast i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet kan det behövas kompletteringar för de obligatoriska kursernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Bedömningen av lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska få information om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med den studerandes framsteg under kursen. Bedömning och respons under processens gång samt självvärdering och kamratvärdering stödjer den studerande i att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på många olika slag av bevis på kunskap, till exempel skriftliga och muntliga och eventuella andra prestationer och på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen, rättvis och sporrande och basera sig på delaktighet och den studerande ska uppmuntras till självvärdering. Genom att utveckla sin kompetens i självvärdering kan den studerande skapa en positiv och realistisk uppfattning av sig själv som talare, texttolkare och textproducent.

Obligatoriska kurser

1. Text och kommunikation (SV21)

Den studerandes kunskaper om och insikter i språk, texter och kommunikation fördjupas. Den studerande vidareutvecklar även sin multilitteracitet och sin förmåga att fungera målriktat och konstruktivt i olika kommunikationssituationer. Hen vidareutvecklar och lär sig att iakttä sina egna färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer och kan på ett naturligt och mångsidigt sätt använda de centrala strukturerna i det svenska språket.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla och analysera sin läs- och skrivförmåga
- utveckla sin kompetens att tolka, producera och utvärdera olika slag av texter och olika textuella dimensioner
- lära sig hur man uttrycker sig skriftligt och muntligt på standardspråk tillräckligt bra för att klara gymnasiestudierna och fördjupa sin kunskap om skriv- och talprocesser som kommunikativa, samhälleliga och individuella uttryck
- lära sig förstå hur ord bildas
- utveckla sina kunskaper och färdigheter gällande svenska språkets grundstrukturer och lära sig att uppfatta och analysera texter som strukturella helheter
- utveckla sin kommunikationsprofil som texttolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier i svenska och våga använda svenska språket
- bli allt skickligare i att tillämpa digitala verktyg vid informationssökning och förstå betydelsen av språklig variation inom olika fack- och vetenskapsområden.

Centralt innehåll

- gymnasiets studiekultur och studieteknik samt analys av de studerandes kommunikationsprofiler och utveckling som talare, lyssnare, skribenter och läsare
- olika textgenrer och deras funktion (berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter) samt form och innehåll i olika slag av texter
- texthelheter, skrivprocessen och lässtrategier
- olika kommunikationssituationer och därtill hörande ordförråd
- standardspråk, språkliga varieteter såsom dialekter och slang
- informationssökning, webbläsning, källkritik, källhänvisningar
- repetition av centrala strukturer i det svenska språket
- satsstrukturer, satsanalys, ordklasser, tidsformer

2. Språk, kultur och identitet (SV22)

Den studerandes kunskap om det svenska språket, språklig variation och kommunikation fördjupas och blir mångsidigare. Den studerande får en överblick över språkets och kulturens betydelse för individens identitet och för samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och sin språkliga medvetenhet
- förstå grammatikaliska kategorier i det svenska språket och kunna tillämpa dem i sina egna texter
- förstå det egna modersmålets och överlag språkets betydelse som verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsbygge
- förstå svenska språkets position bland språken i världen och som ett språk i Norden och inse hur det svenska språket förändras och formas i kontakt med andra språk
- fördjupa sin förståelse för finländsk kultur
- lära sig att utvärdera sina egna språkfärdigheter, speciellt sina kommunikationsfärdigheter, och att utveckla språkfärdighet inom olika fack- och vetenskapsområden samt att planera och presentera ett muntligt anförande.

Centralt innehåll

- betydelsen av språk, kommunikation, litteratur, kultur och medier
- användning av olika textgenrer
- analys av text-, sats- och ordstrukturer i texter, i ett funktionellt perspektiv

- jämförelse av svenska språket med studerandens eget språk och med andra språk, framför allt nordiska språk samt språklig och kulturell mångfald i Finland, sambanden mellan språk och kultur och flerspråkighet
- typiska drag i svenska språket, språklig variation och bildspråk
- repetition av språkstrukturer och språkriktighet
- materialbaserat skrivande och skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av synvinkel, disposition, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- övning i hörförståelse och kommunikation
- hur man bygger upp och framför ett informativt inlägg i en diskussion eller debatt och hur man ger och tar emot respons

3. Att analysera och tolka litteratur (SV23)

Den studerande fördjupar och breddar sin kunskap om skönlitteratur, språkets skapande funktion och sina insikter i språkets kulturella betydelse. Den studerande blir allt skickligare i att tolka skönlitterära texter både muntligt och skriftligt och kan njuta av och glädjas över skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap att analysera och tolka digitala texter, till exempel bilder och film
- lära sig jämföra texter från olika kulturer
- vidareutveckla sin förmåga att läsa och tolka fiktiva texter
- förstå betydelsen av metaforer, liknelser, mångtydiga uttryck och idiom
- lära sig motivera sina tolkningar av texter, både muntligt och skriftligt
- få insikt i poetisk användning av språket, t.ex. bildspråk och mångtydighet
- vidareutveckla sina kunskaper om och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- en översikt över finländsk litteratur och kultur
- de litterära genrerna och deras särdrag
- bildspråk och textuella medel i litteraturen
- att analysera och tolka prosa, drama och lyrik, både muntligt och skriftligt
- ett centralt verk ur den finländska litteraturen
- målinriktade litterära samtal och att analysera och tolka diskussioner utgående från gruppdynamiken
- att producera och tolka meddelanden
- språkvård, till exempel genus, kongruens, ordföljd och prepositioner

4. Text och påverkan (SV24)

Den studerande lär sig att analysera texter, språk och kommunikation med fokus på delaktighet och påverkan. Den studerande fördjupar sig även i medel för påverkan och argumentation samt utvecklar sina kunskaper och färdigheter på detta område.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå olika slag av muntliga, skriftliga och multimodala faktatexter, speciellt insändare och debattartiklar samt fördjupa sitt kritiska läsande och sin förmåga att analysera de värden som olika texter förmedlar

- lära sig känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera skönlitteraturens betydelse som förmedlare av olika åsikter och världsbilder
- kunna uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter gällande standardspråket, speciellt genusformer och artiklar.

Centralt innehåll

- ställningstagande texter, argumentation och retorik
- övning i att analysera och tolka faktatexter och uttryckssätt och synvinklar inom olika fack- och vetenskapsområden, till exempel officiell och inofficiell kommunikation, abstrakt och konkret språkbruk och språkbruket i olika läroämnen
- språkliga och visuella påverkningsmedel
- argumentationsteknik och retoriska medel, humor, påverkan genom kommunikation i vardagen
- skönlitteraturens och mediernas, även sociala mediers, sätt att påverka
- övning i att motivera sina uttalanden, både i tal och skrift
- kommunikation i grupp och andra kommunikationsövningar
- yttrandefrihet, censur, upphovsrätt
- svårare sats- och meningsbyggnad; olika slag av bisatser

5. Text och kontext (SV25)

Kursen har fokus på texter i ett kontextuellt perspektiv. Den studerande blir van vid att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och inriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera texter ur ett geografiskt, språkligt och historiskt perspektiv, i olika historiska och kulturella sammanhang och i relation till andra texter
- lära sig analysera stilistiska kännetecken i en text
- självständigt kunna genomföra en skrivprocess och utveckla sitt personliga uttryckssätt
- lära sig planera ett muntligt anförande, ensam eller i grupp, med utgångspunkt i litteraturen
- känna till centrala verk och teman i den finländska, speciellt i den finlandssvenska, skönlitteraturen och kunna bedöma deras kulturella betydelse och deras betydelse för individens identitet
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar, såsom kontext, relation, talspråkskultur etc.
- fördjupa sina digitala kunskaper och färdigheter.

Centralt innehåll

- olika stilkomponenter och hur de inverkar på en text
- skillnader mellan konkret och abstrakt språkbruk och mellan vardagsspråk och standardspråk
- faktatexter, speciellt essäer, webbtexter och andra multimodala textgenrer
- produktion av egna texter utgående från skönlitterära texter och att skriva med inlevelse
- språkriktighet speciellt i ett stilistiskt perspektiv
- en muntlig produktion, till exempel ett föredrag, ett debatt- eller diskussionsinlägg, eller en dramaframställning
- variationerna i talspråkliga situationer

Nationella fördjupade kurser

6. Berättelser i samtiden (SV26)

Den studerande lär sig analysera den samtida finländska kulturen och kulturfenomen. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikation och stärker det svenska språket genom att arbeta med texter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna kulturen i Finland, speciellt litteratur och andra konstformer samt mediekultur, och kunna jämföra den finländska kulturen med andra kulturer som hen känner till
- känna till kulturella uttryck och fenomen i samtiden och nutida textgenrer
- ha kunskap om centrala verk och teman ur den finländska litteraturen och kunna utvärdera deras betydelse
- kunna implementera sina kunskaper om det svenska språket vid produktion av egna texter
- kunna fungera ändamålsenligt, etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella textgenrer och medietexter
- berättande texter i medier, filmer och TV-serier (myter, klassiker, narration)
- repetition av språkriktighetsfrågor, utökning av ordförrådet, användning av mer avancerade språkliga strukturer
- läsförståelse, analys och produktion av texter
- kommunikationsövning i olika situationer
- finländsk, speciellt finlandssvensk samtidslitteratur, såsom noveller, kortprosa, dikter, utdrag ur romaner samt läsning av ett helt verk

7. Fördjupad muntlig kommunikation (SV27)

Den studerande fördjupar och breddar sina muntliga och kommunikativa färdigheter och kunskaper samt utvecklar sin förmåga att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och i arbetslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om kommunikation och relationer mellan olika kommunicerande aktörer samt om specifika kommunikationsmönster och talspråklig kommunikation
- bli allt skickligare på att kommunicera enligt situationens krav och bli medveten om sina möjligheter att handla i olika kommunikationssituationer
- utveckla sin förmåga att fungera i många olika slag av kommunikationssituationer och att skapa och upprätthålla kommunikativa relationer
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både vid individuella framföranden och vid kommunikation i grupp
- kunna särskilja olika stilar och tonlägen i skrivet och talat språk
- kunna analysera och behärska satsstrukturer i det svenska språket.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och utvärdering av talspråkstexter
- speciella kännetecken inom svensk talspråkskultur; talspråksgrammatik
- hur man uppträder vid förhandlingar, möten och i olika slag av diskussioner, debatter, samtal och då man håller ett anförande
- att hålla anföranden och kommunicera i grupp i olika slag av kommunikationssituationer
- hur man kommunicerar i olika slag av umgänges- och servicesituationer
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska och svenska särdrag vid muntlig kommunikation; även muntlig kommunikationskultur i ett internationellt perspektiv
- de grundläggande satsstrukturerna i svenskan; de viktigaste satsdelarna och bisatserna
- repetition av olika sätt att bilda ord i svenska språket

8. Fördjupad skrivkompetens (SV28)

Den studerande fördjupar och utvecklar sina färdigheter i att producera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i aktuella kulturella fenomen, aktuella teman i media och i aktuella samhälls- och kulturdebatter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt
- bli allt skickligare i att läsa, analysera, tolka och skriva texter och kunna hitta sitt personliga uttryckssätt vid textproduktion
- fördjupa och bredda sina skriftliga färdigheter
- genom diskussion och i skrift kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman
- ha förmåga att hitta texter som är intressanta och kunna delta i diskussioner kring dessa texter
- kunna bemästra språkets strukturer och bli allt skickligare som skribent, både individuellt och tillsammans med andra.

Centralt innehåll

- att strukturera och bearbeta texter, speciellt då det gäller att redigera och sammanställa texter i en slutlig form och att ge respons
- att skriva för olika ändamål, bland annat i kommunikation med olika myndigheter
- att skriva texter med utgångspunkt i varierande textmaterial och kreativt skrivande
- att skriva materialbaserat och att analysera grundtexternas språk och genre, till exempel att analysera och kommentera texter
- att analysera språkstrukturer, enligt de studerandes behov
- att citera och hänvisa till källor
- att producera muntliga texter utgående från kursens tema, till exempel ett diskussionsinlägg, ett inledningsanförande eller ett debattinlägg

9. Fördjupad läskompetens (SV29)

Den studerande fördjupar och breddar sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sitt kritiska läsande och sin kulturella kompetens.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, speciellt vad gäller textgenrer och multimodalitet, samt särdrag i olika typer av texter
- fördjupa sin kunskap om språk och uttryckssätt inom olika fack- och vetenskapsområden
- fördjupa sina kunskaper om finländsk, speciellt finlandssvensk litteratur.

Centralt innehåll

- läsning av olika slag av fiktion och fakta samt texter från olika fack- och vetenskapsområden
- litterära samtal, att producera texter om litteratur, att dela läserfarenheter med andra
- språkliga begrepp som används då man analyserar, tolkar och utvärderar litteratur
- textanalys, textstrukturer, textgenrer, intertextualitet
- läsning av ett valfritt verk, till exempel ett sådant som är betydelsefullt för den studerandes egen kulturella identitet
- presentation av en författare eller ett verk

5.3.4 Lärokursen finska som andraspråk och litteratur

De studerande vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen finska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i finska inom ett eller flera delområden av språkkunskaperna enligt lärarnas bedömning inte ger förutsättningar för studier i finska enligt lärokursen finska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är inlärningsituationen för de studerande som lär sig skolspråket som andraspråk: de lär sig finska i en finskspråkig miljö och kunskaperna i finska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen finska som andraspråk och litteratur ska bygga på de grunder de studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i finska som andraspråk och litteratur är att de studerande uppnår sådana färdigheter i finska och sådan kunskap om den finska kulturen att de har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet. Undervisningen i finska som andraspråk ska tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet stärka den studerandes språkliga och kulturella identitet.

Det specifika uppdraget i lärokursen finska som andraspråk och litteratur är att vidare fördjupa de studerandes kunskaper i finska, deras multilitteracitet, kommunikativa färdigheter och kunskap om den finska litteraturen och kulturen. I undervisningen ska man beakta finskans och svenskans ställning som nationalspråk i Finland samt finskans ställning som majoritetsspråk och huvudsakligt undervisningsspråk. Undervisningen ska fördjupa de studerandes förståelse för vilken betydelse språkkunskap, språkmedvetenhet, egna språk och egna kulturer har för individens identitet och för samhället som helhet. Undervisningen ska främja språklärande i alla slag av kommunikationssituationer.

Finska språket är både föremål för undervisningen och det språk som används i undervisningen i övriga läroämnen. Goda språk- och kommunikationsfärdigheter är centrala för fortsatta studier, i arbetslivet och för att klara sig i vardagen. Inom ramen för de olika kurserna i finska som andraspråk och litteratur integreras de olika delområdena: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur och mediekunskap och dessa områden finns med i målen och innehållen för varje kurs. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar alltså kontinuerligt med varandra. Under alla kurser utvecklas de studerandes skriftliga kompetens samtidigt som text- och kommunikationskompetensen utvecklas och man läser skönlitterära och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. I undervisningen ska man göra de studerande medvetna om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och de ska även bli bekanta med möjligheterna till att fortsätta sina studier i finska och litteratur på högskolenivå.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i finska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska

- utveckla sina kunskaper i finska och bredda sin text- och kommunikationskompetens så att hen kan använda språket som verktyg för tänkande, lärande, kommunikation och påverkan
- kunna och våga uttrycka sig begripligt i olika situationer i vardagen och i studierna
- vidareutveckla sin multilitteracitet för att kunna producera, tolka och kritiskt bedöma texter från olika vetenskapsområden samt utveckla sin förmåga att söka, välja, bearbeta och förmedla information från olika källor
- bli medveten om hur språkbruket varierar beroende på talaren, situationen och kontexten och vidga sina kunskaper om skillnaderna och uppdelningen mellan det talade och det skrivna språket
- stärka kunskapen om det finska språkets strukturer och bli allt mer medveten om särdragen i det finska språket i jämförelse med det egna språket eller andra språk
- lära sig förstå processen då man lär sig ett andraspråk, kunna iakttä sin egen språkförmåga och utvärdera sina framsteg, vilja och kunna utveckla sin språkfärdighet både självständigt och tillsammans med andra genom att utnyttja olika sätt och hjälpmedel
- fördjupa sin kännedom om skön- och facklitteratur och på detta sätt utveckla sitt tänkande, bredda sin litterära allmänbildning, sin fantasi och inlevelseförmåga samt bygga sin världsbild och identitet
- kunna använda digitala verktyg
- njuta av språk, litteratur och kultur och värdesätta språklig och kulturell mångfald
- kunna resonera kring sin flerspråkighet, inse att språket varierar inom olika fack- och vetenskapsområden och fördjupa sin förståelse för språkets betydelse för lärandet.

Bedömning

En studerande som valt lärokursen finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i finska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i finska som andraspråk och litteratur. Kurser som avlagts enligt lärokursen finska och litteratur ersätter kurser i finska som andraspråk och litteratur fullt ut, och vitsordet för dem blir gällande som vitsord för kurserna i finska som andraspråk och litteratur. Kurser i finska som andraspråk och litteratur ersätter kurser i finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet förutsätts möjligen kompletteringar för de obligatoriska kursernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Bedömningen av lärokursen i finska som andraspråk och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska få information om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med studieframstegen. Bedömning under lärprocessen, uppställande av individuella mål, självvärdering, kamratvärdering och respons stödjer den studerande att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på många olika slag av bevis på kunskap, till exempel skriftliga, muntliga och eventuella andra arbeten samt på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen, rättvis och sporrande och basera sig på delaktighet och den studerande ska uppmuntras till självvärdering. Genom att utveckla sin kompetens i självvärdering kan den studerande skapa en positiv och realistisk uppfattning av sig själv som talare, texttolkare och textproducent.

Obligatoriska kurser

1. Text och kommunikation (S21)

Den studerandes kunskaper om och insikter i språk, texter och kommunikation fördjupas. Den studerande vidareutvecklar även sin multilitteracitet och sin förmåga att agera målinriktat och konstruktivt i olika kommunikationssituationer. Den studerande vidareutvecklar och lär sig att iakttä sina egna färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer och kan på ett naturligt och mångsidigt sätt använda de centrala strukturerna i det finska språket.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla analytisk läs- och skrivförmåga
- utveckla sin kompetens att tolka, producera och utvärdera olika slag av texter och olika textuella dimensioner
- lära sig hur man uttrycker sig skriftligt och muntligt på standardspråk tillräckligt bra för att klara gymnasiestudierna och fördjupa sin kunskap om skriv- och talprocesser som kommunikativa, samhälleliga och individuella uttryck
- lära sig förstå hur ord bildas
- utveckla sina kunskaper och färdigheter gällande finska språkets grundstrukturer och lära sig att uppfatta och analysera texter som strukturella helheter
- utveckla sin kommunikationsprofil som texttolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier i finska och våga använda finska språket
- bli allt skickligare i att tillämpa digitala verktyg vid informationssökning och förstå betydelsen av språklig variation inom olika fack- och vetenskapsområden.

Centralt innehåll

- gymnasiets studiekultur och studietekniken i finska samt analys av de studerandes kommunikationsprofiler och utveckling som talare, lyssnare, skribenter och läsare
- textbegreppet och olika textgenrer (berättande, beskrivande, instruerande och reflekterande texter), observation av språk och innehåll i olika slag av texter
- texthelheter, skrivprocessen och lässtrategier
- olika kommunikationssituationer och därtill hörande ordförråd
- skillnader mellan standardspråk och talspråk, språkregister och olika språkformer, ordbildning i finskan
- informationssökning, webbläsning, källkritik, källhänvisningar
- repetition av centrala strukturer i det finska språket
- sats, mening, ordklasser, verb, predikat, tempus, modus

2. Språk, kultur och identitet (S22)

Den studerandes kunskap om det finska språkets struktur, språklig variation och kommunikation utvecklas. Den studerande får en överblick över språkets och kulturens betydelse för individens identitet och för samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och öka sin språk- och textmedvetenhet
- förstå finskans strukturella karaktär, fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets grundläggande normer och kunna tillämpa dem i sina egna texter
- förstå det egna modersmålets och överlag språkets betydelse som verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsbygge
- förstå det finska språkets ställning bland språken i världen
- fördjupa sin förståelse för finskhet
- lära sig att utvärdera sina egen språkfärdighet, speciellt sina muntliga och kommunikativa färdigheter, och att utveckla språkfärdighet inom olika fack- och vetenskapsområden samt att planera och hålla ett muntligt anförande.

Centralt innehåll

- betydelsen av språk, kommunikation, litteratur, kultur och medier
- fördjupad kunskap om olika textgenrer
- satsstruktur (subjekt, predikat, objekt, kongruens) och satstyper samt olika satsers funktion
- jämförelse av finskan med studerandens eget modersmål och med andra språk samt språklig och kulturell mångfald i Finland, sambandet mellan språk och kultur, flerspråkighet
- typiska drag i finska språket, språklig variation och bildspråk
- befästning av språkstrukturer samt språkriktighet: bland annat rektion och koherens mellan meningar och stycken
- materialbaserat skrivande och skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av synvinkel, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- övning i hörförståelse och kommunikation
- hur man bygger upp, framför och utvärderar ett informativt inlägg i en diskussion eller debatt samt hur man ger och tar emot respons

3. Att analysera och tolka litteratur (S23)

Den studerande fördjupar och breddar sin kunskap om skönlitteratur, språkets skapande funktion och sina insikter i språkets kulturella betydelse. Den studerande blir allt skickligare i att tolka skönlitterära texter både muntligt och skriftligt och kan njuta av och glädjas över skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka digitala texter samt bilder och rörliga bilder
- lära sig jämföra finsk litteratur med den egna kulturens litteratur
- öva sig att läsa fiktiva texter
- förstå betydelsen av och kulturbundenheten i metaforer, liknelser, mångtydiga uttryck och idiom

- lära sig att motivera sina tolkningar av texter, både muntligt och skriftligt
- få insikt i poetisk användning av språket, t.ex. bildspråk och mångtydighet
- vidareutveckla sina kunskaper om och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- en översikt över finsk litteratur och övrig kultur
- de skönlitterära genrerna och deras särdrag
- bildspråk och textuella medel i litteraturen
- att analysera och tolka prosa, drama och lyrik, både muntligt och skriftligt
- ett centralt verk ur den finska litteraturen
- målinriktade litterära samtal och att analysera och tolka diskussioner utgående från gruppdynamiken
- att producera och tolka meddelanden
- befästning av språkstrukturer samt språkriktighet: bland annat pronomina och konjunktioner

4. Text och påverkan (S24)

Den studerande lär sig att analysera texter, deras språk och kommunikation med fokus på delaktighet och påverkan. Den studerande fördjupar sig även i medel för påverkan och argumentation samt utvecklar sina kunskaper och färdigheter på detta område.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå olika slag av muntliga, skriftliga och multimodala faktatexter, speciellt insändare och debattartiklar samt fördjupa sitt kritiska läsande och sin förmåga att analysera de värden som olika texter förmedlar
- lära sig känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera även skönlitteraturens betydelse som förmedlare av olika åsikter och världsbilder
- kunna uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa
- fördjupa sina kunskaper om språkets grundstrukturer, speciellt kasusformernas betydelsebärande uppgifter och bindning till verbets rektion.

Centralt innehåll

- ställningstagande texter, argumentation och retorik
- övning i att analysera och tolka faktatexter och uttryckssätt och synvinklar inom olika fack- och vetenskapsområden, till exempel officiell och inofficiell kommunikation, abstrakt och konkret språkbruk och språkbruket i olika läroämnen
- språkliga och visuella påverkningsmedel
- argumentationsteknik och retoriska stilmedel, humor, påverkan genom kommunikation i vardagen
- skönlitteraturens och mediernas, även sociala mediers, sätt att påverka
- övning i att motivera sina åsikter, både muntligt och skriftligt
- gruppdiskussioner och andra kommunikationsövningar
- yttrandefrihet, censur, upphovsrätt
- analys av nominalformer och satsmotsvarigheter, rektion

5. Text och kontext (S25)

Den studerande lär sig att undersöka texter, deras särdrag och kontexter. Den studerande blir van vid att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och inriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig att analysera texter i deras kontexter och historiska sammanhang samt i relation till andra texter
- lära sig analysera texters stilistiska drag
- självständigt kunna genomföra en skrivprocess och utveckla sitt personliga uttrycksätt
- lära sig planera ett muntligt anförande, självständigt eller i grupp, med utgångspunkt i litteraturen
- känna till centrala verk och teman i den finska skönlitteraturen samt kunna bedöma deras betydelse som grund för den kulturella identiteten och individens identitet ur den egna kulturens perspektiv
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar, såsom kontext, relation och talspråkskultur
- fördjupa sina digitala kunskaper och färdigheter.

Centralt innehåll

- hur stilkomponenter påverkar en text
- skillnader mellan abstrakt och konkret språkbruk samt mellan standardspråk och vardagsspråk
- faktatexter, speciellt essäer, webbtexter och andra multimodala textgenrer
- produktion av egna texter utgående från skönlitterära texter och att skriva med inlevelse
- språkriktighet, speciellt i ett stilistiskt perspektiv
- en muntlig produktion, till exempel ett föredrag, anförande eller inlägg, en dramaframställning, paneldebatt eller diskussion
- variationer i språksituationer och talspråk

Nationella fördjupade kurser

6. Samtidskultur och berättelser (S26)

Den studerande lär sig analysera den samtida finska kulturen och kulturfenomenen. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikation och stärker sina kunskaper i finska genom att arbeta med texter och uppgifter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna den finska kulturen, speciellt litteratur och andra konstformer samt mediekultur, och kunna jämföra den finska kulturen med andra bekanta kulturer
- känna till kulturella uttryck och fenomen i samtiden och nutida textgenrer
- ha kunskap om centrala verk och teman i den finska litteraturen och kunna bedöma deras betydelse
- kunna implementera sina kunskaper om det finska språkets normer vid produktion av egna texter
- kunna fungera ledigt, etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella textgenrer och medietexter
- berättande texter i medier, filmer och tv-serier (myter, klassiker, narration)
- repetition av språkriktighetsfrågor, utökning av ordförrådet och användning av mer avancerade språkliga strukturer

- läsförståelse, tolkning av texter, essäer
- kommunikationsövning i olika situationer
- samtida finsk litteratur, såsom noveller, kortprosa, dikter, utdrag ur romaner samt läsning av ett helt verk

7. Fördjupad muntlig kommunikation (S27)

Den studerande fördjupar och breddar sina muntliga och kommunikativa kunskaper och färdigheter samt utvecklar sin förmåga att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och i arbetslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om kommunikation och relationer mellan olika kommunicerande aktörer samt om specifika kommunikationsmönster och talspråklig kommunikation
- bli allt skickligare på att kommunicera enligt situationens krav och bli medveten om sina möjligheter att handla i olika kommunikationssituationer
- utveckla sin förmåga att fungera i olika slag av kommunikationssituationer samt att skapa och upprätthålla kommunikativa relationer
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både vid individuella framföranden och vid kommunikation i grupp
- kunna särskilja olika stilar och tonlägen i skrivet och talat språk
- kunna analysera och behärska finskans satsstrukturer.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och utvärdering av talspråkstexter
- speciella kännetecken för finskt talspråk, talspråksgrammatik
- hur man uppträder vid framträdanden, förhandlingar, möten och olika diskussioner
- att hålla anföranden och kommunicera i grupp i olika slag av kommunikationssituationer
- hur man kommunicerar i olika slag av umgänges- och servicesituationer
- kulturbundna särdrag vid muntlig kommunikation, finsk och internationell talspråkskultur
- de grundläggande satsstrukturerna i finskan; de viktigaste satsdelarna och vanligaste satstyperna
- repetition av olika sätt att bilda ord

8. Fördjupad skrivkompetens (S28)

Den studerande fördjupar och utvecklar sina färdigheter i att producera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i aktuella kulturella fenomen, aktuella teman i media och i aktuella samhälls- och kulturdebatter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt

- bli allt skickligare i att läsa och skriva analytiskt och kunna hitta sitt personliga uttryckssätt vid textproduktion
- fördjupa och bredda sina skriftliga färdigheter
- genom diskussion och i skrift kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman
- ha förmåga att hitta texter som är intressanta och kunna delta i diskussioner kring dessa texter
- kunna bemästra språkets strukturer och bli allt skickligare som skribent, både individuellt och tillsammans med andra.

Centralt innehåll

- skrivprocessen, speciellt att redigera och finslipa texter och att ge respons
- övning i att skriva för olika ändamål, bland annat i kommunikation med olika myndigheter
- produktion av texter med utgångspunkt i varierande textmaterial och kreativt skrivande
- övning i att skriva materialbaserat och att analysera grundtexternas språk och genre, till exempel att analysera och kommentera texter
- analys av språkstrukturer enligt de studerandes behov
- repetition av språkriktighetsfrågor: bland annat användning av citationstecken och hänvisning till källor
- muntlig uppgift utgående från kursens teman, till exempel en paneldebatt, diskussion, ett inledningsanförande, debattinlägg

9. Fördjupad läskompetens (S29)

Den studerande fördjupar och breddar sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sitt kritiska läsande och sin kulturella kompetens.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, speciellt vad gäller textgenrer samt särdrag i olika typer av texter
- fördjupa sin kunskap om språk och uttryckssätt inom olika fack- och vetenskapsområden
- utveckla sina kunskaper om finsk litteratur.

Centralt innehåll

- läsning av skönlitterära texter från olika genrer, faktatexter och texter från olika fack- och vetenskapsområden
- litterära samtal, att producera texter om litteratur, att dela läserfarenheter med andra
- språkliga begrepp som används då man analyserar, tolkar och utvärderar texter
- textanalys, textstrukturer, textgenrer, intertextualitet
- läsning av ett valfritt skönlitterärt verk, till exempel ett verk som är betydelsefullt för den studerandes egen kulturella identitet
- presentation av en författare eller ett verk

5.3.5 Modersmål och litteratur, lärokurser i övriga modersmål

Inom gymnasieutbildningen för vuxna ska man vid behov göra upp en läroplan för lärokurserna samiska, romani och teckenspråk inom läroämnet modersmål och litteratur, enligt en tillämpning för vuxna, av grunderna för gymnasiets läroplan. Detta gäller även för lärokurserna svenska för samisktalande, finska för samisktalande, svenska för teckenspråkiga, finska för teckenspråkiga och modersmål och litteratur för studerande med övriga modersmål.

5.4 Det andra inhemska språket

5.4.1 Finska

Undervisningen i finska i gymnasiet ska erbjuda den vuxna studerande möjlighet att fördjupa och utveckla den språkkunskap och språkmedvetenhet som påbörjats inom den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina kunskaper i finska och att vidga sin flerspråkliga kompetens, att bygga broar språken emellan och att utveckla sina metaspråkliga färdigheter. Språkundervisningen baserar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar både det talade och det skrivna språket, och undervisningen stödjer därmed också de studerandes kompetens i multilitteracitet.

Undervisningen ska förstärka de studerandes tilltro till den egna förmågan att lära sig finska och viljan att modigt använda sig av sina kunskaper samt att känna glädjen i att lära sig. Undervisningen ska även stärka de studerandes vilja och förmåga att agera i finskspråkiga miljöer. All språkkunskap som de studerande har ska kunna tillvaratas både i skolan och på fritiden och de studerande ska handledas i att reflektera över språkrelaterade attityder och värderingar. Undervisningen ska stärka och utveckla de studerandes färdigheter och möjligheter att på finska aktivt kunna ta del av och påverka utveckling och händelser både i sin närmiljö och i vidare sammanhang.

De studerande ska uppmuntras att tillägna sig livslånga strategier för språkinläring genom att identifiera de strategier för lärande som bäst lämpar sig för det egna lärandet i finska. De ska även uppmuntras att utvärdera sina framsteg i lärandet och att se språkkunskapen som en kompetens också i arbetslivet. Jämställdheten mellan könen vid språkval och i språkstudier förstärks genom att man i undervisningen uppmuntrar till en fördomsfri inställning till språkstudier och genom att man behandlar olika teman ur flera olika synvinklar.

I språkundervisningen ska man använda undersökande, mångsidiga och elevaktiverande arbetssätt. De studerande ska handledas att söka, utvärdera och behandla information på finska. Digitala verktyg ska utgöra en naturlig del av studiemiljön.

I språkundervisningen behandlas teman som utvecklar de studerandes förmåga att behärska helheter och att arbeta ämnesintegrerat. De studerande ska erbjudas produktiva och tillräckligt krävande uppgifter som är meningsfulla för dem. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier uppmuntrar de studerande att använda sig av sina språkkunskaper och flerspråkiga kompetenser på både högre och lägre nivå.

I undervisningen ska man beakta att de studerande i förhållande till kunskapsnivåerna avancerar i olika takt, vilket kan betyda att uppgifterna kräver differentiering eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i finska

Gemensamma mål för undervisningen i de olika lärokurserna i finska är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att agera på finska i olika sammanhang
- inse det finska språkets betydelse som nationalspråk
- på ett kreativt sätt våga använda det finska språket i studier, arbete och under fritiden

- befästa sina kunskaper i finska, sin språkkänsla och förmåga att i språkstudierna tillämpa och dra nytta av sin allmänna språkkänedom
- fördjupa och bredda sina kunskaper om finskans struktur
- utvecklas till en målinriktad språkanvändare som kan tillämpa strategier för lärande i sina språkstudier
- inse betydelsen av de utökade möjligheter som en bred språkkunskap erbjuder
- kunna bedöma sina språkkunskaper och planera sina språkstudier med tanke på framtida behov i till exempel fortsatta studier och arbetsliv.

Målen för undervisningen är att den studerande når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och att den studerande ska kunna bedöma sin språkkunskap i förhållande till den kunskapsnivå lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A-finska	B2.1	B2.1	B1.2
B1-finska	B1.1	B1.1	B1.1
B3-finska	A2.2	A2.2	A2.1
Modersmålsinriktad finska	B2.2	B2.2	B2.2

Bedömning

Bedömningen i det andra inhemska språket finska ska basera sig på hur den studerande uppnår de gemensamma målen för undervisningen i finska och de specifika målen för lärokursen. I bedömningen ska man beakta de enskilda kursernas tyngdpunktsområden och deras nära koppling till de gemensamma målen och de specifika målen för lärokursen. I alla kurser ges den studerande mångsidig respons. Man ska ge den studerande respons på framsteg inom språkkunskapens olika delområden och på övriga mål, såsom förmågan att i språkstudierna tillämpa strategier för lärande och att använda finska i autentiska miljöer. Responsen ges under kursens gång i olika skeden av lärprocessen. Den studerande uppmuntras att dra nytta av självvärdering och kamratvärdering. Man kan under alla kurser arbeta med portfoliomethoden, även vid integrering av läroämnena.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självvärdering och kamratvärdering används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk. I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen i det andra inhemska språket baserar sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och på övriga bevis på kunskap som framkommit under

kursen. Kurserna bedöms enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig språkfärdighet ges ett särskilt intyg som bilaga till gymnasiets avgångsbetyg.

Byte av lärokurs

Det är logiskt för den studerande att i mån av möjlighet fortsätta med studierna enligt påbörjad lärokurs. Vid byte av lärokurs i finska, från en lång lärokurs till en kortare lärokurs, räknas kurserna till godo enligt följande:

Kurs	Modersmålsinriktad lärokurs		A-lärokurs		B1-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1
Kurs	2	→	2	→	2
Kurs	3	→	3	→	3
Kurs	4	→	4	→	4
Kurs	5	→	5	→	5
Kurs	6	→	6		
Kurs	7	→	7	→	7
Kurs	8	→	8	→	6

Studier som avklarats enligt en mer omfattande lärokurs kan i en mindre omfattande lärokurs utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag enligt hur man definierar dem i den lokala läroplanen. Den studerande har möjlighet att få erkännande av kunskande för fastställande av kunskapsnivån ifall hen så önskar. Vid byte från en mindre omfattande lärokurs till en mer omfattande lärokurs kan den studerande uppmanas att avlägga kompletterande studier och i detta sammanhang gör man en ny omprövning av kursvitsorden. Den studerande kan även läsa kurser från en annan lärokurs utan att byta lärokurs. Dessa kurser kan då enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag och räknas in i den studerandes egentliga lärokurs.

5.4.1.1 Finska, A-lärokurs

Mål för undervisningen

Ett specifikt mål för undervisningen i A-lärokursen i finska är att den studerande ska

- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B2.1 då det gäller förmåga att kommunicera och att tolka texter samt till kunskapsnivå B1.2 då det gäller förmåga att producera texter samt utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. I tilltagande grad och i samband med att studierna framskrider ska man fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och uttryckssätt som kursernas olika kontexter kan kräva. Under studiernas gång och speciellt i slutskedet ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ska det ingå många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs.

1. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FINA1)

Under kursen bekantar sig den studerande med aktiviteter och situationer i vardagslivet och närmiljön. Hen repeterar och fördjupar i synnerhet sina kommunikativa färdigheter i alldagliga umgänges- och servicesituationer. Den studerande övar att uttrycka sig både muntligt och skriftligt till exempel om sin studie- och hemmiljö, matvanor, hälsa och fritidsintressen.

2. Natur och vetenskap (FINA2)

Under kursen övar man de kommunikativa färdigheterna genom diskussioner och presentationer och den studerande lär sig att dra nytta av självvärdering och kamratvärdering. Man behandlar teman som natur, miljö och vetenskap ur olika synvinklar, till exempel en hållbar utveckling, turism och rekreation. Den studerande läser några sak- och skönlitterära texter om kursens teman och fördjupar sitt ordförråd.

3. Teknik och konsumtion (FINA3)

Under kursen bekantar sig den studerande med och använder olika digitala verktyg. Man behandlar temaområdena teknik, konsumtion och handel.

4. Medierna och samhället (FINA4)

Under kursen lär sig den studerande att göra sammanfattningar samt presentera och diskutera olika medietexter som anknyter till det finska samhället. Man lägger vikt vid hur medierna uttrycker sig i sakfrågor, till exempel om politik, forskning och aktuella händelser i världen.

5. Utbildning och arbetsliv (FINA5)

Under kursen lär sig den studerande att tolka och producera olika slags texter i anslutning till kursens ämnesområden. Kursen behandlar teman som utbildning, yrken och näringsliv ur både samhällets och den studerandes synvinkel.

6. Finsk kultur och litteratur (FINA6)

Under kursen utvecklar och fördjupar de studerande sin multilitteracitet och kännedomen om finsk kultur och litteratur ur de ungas synvinkel. Den studerande läser åtminstone ett skönlitterärt verk och presenterar det muntligt eller skriftligt. Den studerande bekantar sig med några finska konstnärer, författare och kompositörer. I skriftliga uppgifter poängteras skillnaderna mellan olika genrer.

Nationella fördjupade kurser

Under de fördjupade kurserna vidareutvecklar den studerande sin förmåga att använda finska språket för olika ändamål. Hen övar sig att analysera, tolka och producera texter både

individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. Under kurserna kan man i form av en skriftlig eller muntlig produktion integrera studierna i finska med övriga studier.

7. Kommunicera i skrift (FINA7)

Under kursen fördjupas förmågan att tolka och producera finska texter i olika slag av skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Man analyserar och producerar både faktatexter och fiktiva texter samt texter inom olika genrer, såsom berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande och argumenterande texter. Även förmågan att återge och översätta olika texter till och från finska övas. Vid behov kan grundläggande strukturer repeteras.

8. Kommunicera i tal (FINA8)

Under kursen lär sig den studerande att tala och uppträda på finska i olika formella och informella situationer. Den studerande lär sig att uttrycka sig fritt, göra frågeställningar, referera, diskutera, beskriva, intervjua, argumentera och hålla olika anföranden. Den studerande kan utnyttja digitala verktyg vid muntlig framställning.

5.4.1.2 Finska, B1-lärokurs

Mål för undervisningen

Ett specifikt mål för undervisningen i B1-lärokursen i finska är att den studerande ska

- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B1.1 samt utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurudant språk de förutsätter. Under kurserna 4 och 5 ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ska det ingå många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs.

1. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FINB11)

Under kursen lär sig den studerande förstå och använda finska i olika situationer som kan uppstå i vardagen. Den studerande lär sig att muntligt och i kortare text berätta om sig själv, sin hälsa, sina fritidsintressen och sin närmiljö.

2. Natur och vetenskap (FINB12)

Under kursen bekantar sig den studerande med platser, sevärdheter och naturen i olika delar av Finland, samt betydelsen av hållbar utveckling. Den studerande lär sig presentera sin hemort, berätta om reseupplevelser och söka information på finska i samband med reseplanering.

3. Teknik och konsumtion (FINB13)

Under kursen bekantar sig den studerande med teknik, konsumtion och trafik ur användar- och miljösynvinkel. Den studerande håller teknikrelaterade presentationer och bekantar sig med bruksanvisningar.

4. Samhälle, kultur och medier (FINB14)

Under kursen bekantar sig den studerande med kortare texter och inslag som berör samhället och det finska kulturlivet och lär sig att diskutera innehållet i dem.

5. Utbildning och arbetsliv (FINB15)

Under kursen övar sig den studerande i att berätta om sina studier och framtidsplaner. Den studerande bekantar sig även med artiklar och webbsidor som berör studier och yrkesliv. Den studerande övar intervjusituationer och skriver enkla ansökningar.

Nationella fördjupade kurser

Under de fördjupade kurserna vidareutvecklar den studerande sin förmåga att använda finska språket för olika ändamål. Hen övar sig att tolka och producera texter både individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. Under kurserna kan man i form av en skriftlig eller muntlig produktion integrera studierna i finska med övriga studier.

6. Kommunicera i tal (FINB16)

Under kursen får den studerande öva sig att förstå talad finska i olika sammanhang samt att tala och uppträda på finska i olika situationer. Den studerande uppmuntras till att våga prata finska och lär sig diskutera, beskriva, referera, hålla kortare anföranden samt ställa och besvara frågor på finska. Samtidigt repeteras finskans basordförråd och grundläggande strukturer.

7. Kommunicera i skrift (FINB17)

Under kursen övar den studerande sin skrivförmåga genom att skriva kortare texter för olika ändamål. Man analyserar och producerar både faktatexter och fiktiva texter samt texter inom olika genrer, såsom berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande och ställningstagande texter. Även förmågan att återge och översätta olika slag av texter övas, i huvudsak från finska till svenska. Samtidigt repeteras finskans basordförråd och grundläggande strukturer.

5.4.1.3 Finska, B3-lärokurs

”...För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket enligt 13 § i gymnasielagen, kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B-språk som inleds i gymnasiet.” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 4 mom.)

Mål för undervisningen

Specifika mål för undervisningen i B3-lärokurs i finska är att den studerande ska

- bli medveten om och värdesätta den egna språk- och kulturbakgrunden samt reflektera över de språk hen studerar eller kan från tidigare och hur dessa förhåller sig till varandra
- bli motiverad att utöka sin språkliga repertoar
- bekanta sig med svenskans och finskans ställning som nationalspråk
- bli bekant med hur finska och svenska språket påverkas av varandra i Finland
- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå A2.2 då det gäller förmåga att kommunicera och att tolka texter samt till kunskapsnivå A2.1 då det gäller förmåga att producera texter samt utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska man betona muntlig kommunikation och interaktion och enkla skriftliga övningar som naturligt är kopplade till denna. Man ska också öva hörförståelse. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka, men muntlig interaktion övas fortsättningsvis under alla kurser. I kurserna ska ingå många olika slag av övningar inom språkets olika delområden och man koncentrerar sig på att utveckla en grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. Från början ska man fästa uppmärksamhet vid ett naturligt finskt uttal.

Under kurserna ska det vid behov reserveras tid att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella frågor. Under alla kurser kan man utveckla de studerandes multilitteracitet genom att i relevanta sammanhang behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst och medier. Man bekantar sig även med olika textgenrer. Under alla kurser kan man arbeta ämnesövergripande.

1. Vi bekantar oss med varandra och den finskspråkiga kulturmiljön (FINB31)

Under kursen utforskar den studerande finska språket i relation till andra språk som hen redan kan eller har studerat. De studerande bekantar sig med den finskspråkiga kulturmiljön och övar sig i att kommunicera i olika vardagliga kommunikationssituationer och att använda kommunikationsstrategier och artigt språkbruk som behövs till exempel då man träffar nya människor.

2. På finska i Finland (FINB32)

Under kursen lär sig den studerande att kommunicera i vardagliga och bekanta situationer som berör kultur, allmänbildning och resande. Den studerande bekantar sig med platser, kultur och sevärdheter i olika delar av Finland. Den studerande lär sig även mer om olika kompensations- och kommunikationsstrategier.

3. Viktiga frågor i livet och vardagen (FINB33)

Under kursen övar den studerande sig i att kommunicera med hjälp av olika kommunikationsmedel. Man behandlar teman och situationer som berör de studerandes vardag, vänner, relationer, intressen, fritid och fritidsintressen.

4. Liv och levnadssätt (FINB34)

Under kursen övar den studerande sig att kommunicera på finska i olika situationer och fäster uppmärksamhet vid olika sociala koder i kommunikation. Hen bekantar sig med olika livssituationer och miljöer i Finland, till exempel landsbygd, städer samt kust-, sjö- och fjälllandskap.

5. Välbefinnande och omsorg (FINB35)

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika kommunikationsmedel lyssna aktivt och uppmärksamma den andra parten i olika interaktionssituationer. Man utvecklar förmågan att formulera egna åsikter och förhandla om frågor som kan uppstå i det dagliga livet. Under kursen bekantar man sig med texter som behandlar välmående, relationer och livsskeden samt övar sig i att diskutera frågor i anknytning till dessa. Man reflekterar också över den inverkan som teknologi och digitalisering kan ha på interaktion och välmående.

6. Kultur och media (FINB36)

Under kursen stärks den studerandes multilitteracitet. Den studerande bekantar sig med finskspråkig kultur och finskspråkiga medier och kursen behandlar framför allt frågor som är av intresse för de studerande.

7. Studie- och arbetsliv på finska (FINB37)

Under kursen övar man speciellt sådana språkkunskaper som behövs under studierna och i arbetslivet. Den studerande tar reda på vilka språkkunskaper som möjligen krävs i fortsatta studier. Den studerande bekantar sig även med arbetsplatser och möjligheter till sommarjobb som kan kräva kunskaper i finska. Ämnesområdena berör skola, fortsatta studier, arbetsliv och de studerandes framtidsplaner.

8. Vår gemensamma jord (FINB38)

Under kursen fortsätter man att öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen enligt de studerandes behov. Den studerande blir medveten om möjligheter att delta i olika former av lokalt, nationellt och globalt samarbete. Kursens teman är bland annat natur, boendemiljöer och en hållbar livsstil.

5.4.1.4 Finska, modersmålsinriktad lärokurs

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten. Kurserna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen, för att studierna ska kunna ordnas både som särskilda kurser och som individuella studier.

Mål för undervisningen

Specifika mål för undervisningen i den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om finskans struktur
- fördjupa sin språkliga medvetenhet om finska och utveckla sin kunskap om språkets användning i jämförelse med svenskan och andra språk, så att hen kan nyansera och förbättra sitt språk
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd så att hen kan läsa, tolka, producera och utnyttja olika texter som hör till allmänbildningen eller studierna
- bekanta sig med finsk kultur och litteratur, samt läsa och analysera finsk skönlitteratur
- vidareutveckla sin förmåga att fungera målinriktat som talare, lyssnare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer
- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B2.2 samt kunna utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper
- efter slutförda gymnasiestudier klara av också krävande studier och arbetsuppgifter på finska.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. I tilltagande grad och i samband med att studierna framskrider ska man fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och uttryckssätt som kursernas olika kontexter kan kräva. Under studiernas gång och speciellt i slutskedet ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ingår många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs.

1. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FIM1)

Under kursen fördjupas den studerandes förmåga att uttrycka sig nyanserat och korrekt i olika sammanhang, med utgångspunkt i kursens teman och med speciell uppmärksamhet på skillnader mellan det talade och det skrivna språket. Skillnader i spontant talspråk, slang, dialekter och standardfinska behandlas. Den studerande förbereder och håller korta muntliga anföranden. I litteraturen behandlas och analyseras noveller och annan skönlitteratur.

2. Natur och vetenskap (FIM2)

Under kursen behandlas olika slag av texter, också skönlitterära, om natur, miljö, vetenskap och hållbar utveckling både muntligt och skriftligt. Ordförrådet inom kursens teman fördjupas. Den studerande förbereder och håller en längre projektpresentation och lär sig utvärdera sin egen och andras presentationer.

3. Teknik och konsumtion (FIM3)

Under kursen bekantar sig den studerande med genrer som kombinerar bild, ljud och skriftlig och muntlig text. Man använder sig av texter som behandlar konsumtion, handel, teknik och informationsteknik och bearbetar dem både muntligt och skriftligt, till exempel med hjälp av digitala verktyg. Lämplig skönlitteratur läses och diskuteras till exempel i ett digitalt forum.

4. Medierna och samhället (FIM4)

Under kursen producerar den studerande texter som anknyter till kursens teman och uppmärksamhet fästs i synnerhet vid texternas disposition, styckeindelning, variation och sätt att skapa sammanhang. Man bekantar sig med medietexter om aktuella händelser och texternas stil och uppbyggnad behandlas. Skönlitteratur läses och används som underlag för medietexter.

5. Utbildning och arbetsliv (FIM5)

Under kursen fördjupar den studerande sina färdigheter att producera olika texter som anknyter till kursens temaområden och lär sig förbereda sig för arbetsintervjuer. Man arbetar med texter som behandlar utbildning och yrkes- och näringsliv. Översättning till och från finska övas för att belysa skillnader mellan språken. Sammandrag övas på båda språken.

6. Finsk kultur och litteratur (FIM6)

Under kursen breddar och fördjupar den studerande sin multiliteracitet och sin kännedom om finsk kultur och litteratur. Den studerande fördjupar även sin kunskap om språkets estetiska funktion och kulturella betydelse. Ett skönlitterärt verk läses och analyseras. Förmågan att skriva stärks genom att man övar sig i att producera olika slag av texter.

Nationella fördjupade kurser

Under de fördjupade kurserna fördjupar den studerande sin förmåga att använda finska språket för olika ändamål. Hen övar sig att tolka och producera texter både individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. Under kurserna kan man i form av en skriftlig eller muntlig produktion integrera studierna i finska med övriga studier.

7. Kommunicera i skrift (FIM7)

Under kursen fördjupas färdigheterna i textproduktion och förmågan att kritiskt läsa och tolka finska texter i olika slag av skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Man analyserar och producerar både fakta och fiktiva texter samt texter inom olika genrer, såsom berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande och ställningstagande texter. Den studerande ges möjlighet att enligt behov och önskemål producera olika digitala texter. Vid behov kan centrala strukturer repeteras.

8. Kommunicera i tal (FIM8)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tala och uppträda på finska i både formella och informella kommunikationssituationer. Den studerande utvecklar sina färdigheter att uttrycka sig individuellt och att i grupp diskutera aktuella samhällsfenomen och sådant som hör till allmänbildningen. Argumentationsteknik övas.

5.4.2 Svenska (Ruotsi)

Undervisningen i svenska i gymnasiet ska erbjuda den vuxna studerande möjlighet att fördjupa och utveckla den språkkunskap och språkmedvetenhet som den studerande tillägnat sig i den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina kunskaper i svenska och att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter. Undervisningen i svenska ska basera sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar både det talade och det skrivna språket, och undervisningen stödjer därmed också de studerandes kompetens i multilitteracitet.

Undervisningen ska stärka de studerandes tilltro till den egna förmågan att lära sig svenska och att modigt använda sig av sina kunskaper samt ge de studerande möjligheter att känna glädjen i att lära sig. Undervisningen ska stärka de studerandes vilja och förmåga att agera i svenskspråkiga miljöer både i Finland och i Sverige och på andra håll där det är möjligt. All språkkunskap som de studerande har ska tas tillvara i undervisningen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk samt för de studerandes behov av språkanvändning i olika livssituationer. De studerande ska vägledas att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin förmåga att agera konstruktivt i olika sammanhang. Undervisningen ska ge färdigheter för att delta och aktivt påverka i internationella sammanhang samt fördjupa de studerandes världsmedborgerliga färdigheter.

De studerande ska uppmuntras att utveckla sina strategier för språkinläring genom att identifiera de strategier för lärande som bäst lämpar sig för det egna lärandet i svenska. De ska även uppmuntras att utvärdera sina framsteg i lärandet och att se språkkunskapen som en kompetens också i arbetslivet. Jämställdheten mellan könen vid språkval och i språkstudier förstärks genom att man i undervisningen uppmuntrar till en fördomsfri inställning och genom att man behandlar olika teman mångsidigt.

I språkundervisningen ska man använda undersökande, mångsidiga och elevaktiverande arbetssätt. De studerande ska handledas att söka, utvärdera och behandla information på svenska, eventuellt också på de andra nordiska språken. Digitala verktyg ska utgöra en naturlig del av studiemiljön.

I språkundervisningen behandlas teman som utvecklar de studerandes förmåga att behärska helheter och att arbeta ämnesintegrerat. De studerande ska erbjudas produktiva och tillräckligt krävande uppgifter som är meningsfulla för dem. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier uppmuntrar de studerande att använda sig av sina språkkunskaper och flerspråkiga kompetenser på både högre och lägre nivå.

I undervisningen ska man beakta att de studerande i förhållande till kunskapsnivåerna avancerar i olika takt, vilket kan betyda att uppgifterna kräver differentiering eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i svenska

Gemensamma mål för undervisningen i de olika lärokurserna i svenska är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att använda och agera på svenska i en kulturellt mångskiftande värld i nationella, nordiska, europeiska och globala sammanhang där det är möjligt att använda svenska
- inse det svenska språkets betydelse som Finlands andra nationalspråk
- på ett kreativt sätt våga använda svenska i studierna, arbete och under fritiden
- befästa sina kunskaper i svenska, sin språkkänsla och förmåga att tillämpa språkkunskaper och sin allmänna språkkännedom också över språkgränserna
- utvecklas till en målinriktad språkinlärare och kunna tillämpa strategier för språklärande
- förstå betydelsen av mångsidiga språkkunskaper och vilka möjligheter de ger
- kunna bedöma om de egna kunskaperna räcker till för fortsatta studier
- kunna planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, såsom arbetsliv och internationell verksamhet.

Målen för undervisningen är att den studerande i lärokursen når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och att den studerande ska kunna bedöma sin språkkunskap i förhållande till den kunskapsnivå lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A-lärokurs	B2.1	B2.1	B1.2
B1-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2	B2.2	B2.2

Bedömning

Bedömningen i svenska ska basera sig på hur den studerande uppnår de gemensamma målen för undervisningen i svenska och de specifika målen för lärokursen. I varje kurs ska man i bedömningen beakta de enskilda kursernas tyngdpunktsområden och deras nära koppling till de gemensamma målen och de specifika målen för lärokursen. I alla kurser ges den studerande mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av lärprocessen. Den studerande ska få respons på sina framsteg inom språkkunskapens olika delområden och på övriga mål, såsom förmågan att i språkkunskaperna tillämpa strategier för lärande och att agera i svenskspråkiga miljöer. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Man kan under alla kurser arbeta med portfoliomethoden, även vid integrering av läroämnena.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självbedömning och kamratbedömning används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk. I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för

språkstudier. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen baserar sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och på övriga bevis på kunskap som framkommit under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig färdighet ges ett särskilt intyg som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

Byte av lärokurs

Det är ändamålsenligt för den studerande att i mån av möjlighet fortsätta med studierna enligt påbörjad lärokurs. Vid byte av lärokurs i svenska från en lång lärokurs till en kortare räknas kurserna till godo enligt följande:

Kurser	Modersmålsinriktad lärokurs		A-lärokurs		B1-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1
Kurs	2	→	2	→	2
Kurs	3	→	3	→	3
Kurs	4	→	4	→	4
Kurs	5	→	5		
Kurs	6	→	6	→	5
Kurs	7	→	7	→	7
Kurs	8	→	8	→	6

Studier som avklarats enligt en längre lärokurs kan i en kortare lärokurs utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag enligt vad som bestäms i läroplanen. Om den studerande önskar, ska hen ges möjlighet att avlägga kompletterande studier för fastställande av kunskapsnivån. Vid byte från en kortare lärokurs till en längre kan den studerande uppmanas att avlägga kompletterande studier och vitsordet ska samtidigt omprövas. Den studerande kan också studera kurser från en annan lärokurs utan att byta lärokurs. Dessa kurser kan då enligt vad som bestäms i läroplanen utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag och räknas in i den studerandes egentliga lärokurs.

5.4.2.1 Svenska, A-lärokurs

Mål för undervisningen

Det specifika målet för undervisningen i A-lärokursen i svenska är att den studerande ska

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling när det gäller förmåga att kommunicera och tolka texter samt till kunskapsnivå B1.2 när det gäller förmåga att producera texter samt kunna utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att stärka strategierna för språklärande, utveckla den egna språkkompetensen individuellt och tillsammans med andra och att kommunicera i olika situationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdan språk de förutsätter. Under kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i alla kurser. Muntlig och skriftlig interaktion ska mångsidigt övas under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Min svenska värld (RUA1)

Den studerandes kunskaper och utvecklingsbehov i svenska inom språkkunskapens olika delområden kartläggs. Hen analyserar och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier. Den studerande ställer upp mål för studierna i svenska och hittar autentiska svenska språkmiljöer och sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Kursens teman och situationer ska anknyta till studier, den studerandes livsmiljö, hobbyer, intressen och språkbruk.

2. Människans sociala nätverk (RUA2)

Under kursen övar den studerande att med hjälp av olika medier delta i olika kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad i en nordisk kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Nordiska kulturfenomen (RUA3)

Kursen breddar och fördjupar den studerandes multilitteracitet. Den studerande producerar texter inom olika genrer med betoning på de språkliga drag som kännetecknar genren. Kursens teman utgår från olika kulturella fenomen, svenska medier och kreativ verksamhet.

4. Samhället och omvärlden (RUA4)

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda svenska. Man bekantar sig med olika debatter om samhällliga fenomen med fokus på det nordiska välfärdssamhället. Man reflekterar också över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället till exempel då det gäller människorättsfrågor.

5. Vetenskap och framtid (RUA5)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. Den studerande övar sin förmåga att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna

kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv. Teman väljs från olika kunskaps- och vetenskapsområden.

6. Studier, arbete och ekonomi (RUA6)

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella fortsatta studier eller i arbetslivet. Under kursen överväger och diskuterar den studerande planer för fortsatta studier, karriär och arbete på svenska också annanstans än i Finland. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande och som anknyter till arbetslivet samt ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda svenska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och interaktivt i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En skriftlig eller muntlig del eller helhet på svenska, som anknyter till övriga studier, kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil (RUA7)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera svenska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Under kursen behandlas texter inom olika genrer, såsom fiktiva eller icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter att behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan (RUA8)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntligt språk, förstå talat språk och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.4.2.2 Svenska, B1-lärokurs

Mål för undervisningen

Det specifika målet för undervisningen i B1-lärokursen i svenska är att den studerande ska

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B1.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling samt kunna utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att stärka strategierna för språklärande, utveckla den egna språkkompetensen individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa

uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdan språk de förutsätter. Under kurserna 4–5 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska övas mångsidigt under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Min svenska (RUB11)

Den studerandes kunskaper och utvecklingsbehov i svenska inom språkkunskapens olika delområden kartläggs. Hen analyserar och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier. Den studerande ställer upp mål för sitt lärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Under kursen reflekterar den studerande över svenskans betydelse i sitt eget liv, nu och i framtiden. Den studerande fördjupar sin förmåga att kommunicera i vardagliga och bekanta situationer som anknyter till resor och vardag. Under kursen behandlas teman som relaterar till de studerandes intressen och språkbruk i synnerhet i muntliga kommunikationssituationer.

2. Välbefinnande och mänskliga relationer (RUB12)

Under kursen övas olika kommunikationssituationer och strategier som de förutsätter med hjälp av olika medier. Den studerande övar sig att diskutera aktivt och lyssna på andra. Den studerande utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Under kursen reflekterar man ur olika perspektiv över vad ett gott liv är och vilken betydelse välbefinnande och mänskliga relationer har i en människas liv. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologi och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Kultur och medier (RUB13)

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet och förmåga att tolka och producera olika textgenrer med hjälp av olika medier. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta finlandssvenska och andra nordiska kulturfenomen och medier.

4. Vår mångskiftande livsmiljö (RUB14)

Under kursen utvecklas den studerandes förmåga att tolka och producera olika textgenrer. Teman är den kulturellt mångskiftande livsmiljön samt aktuella fenomen i samhället, som i första hand undersöks ur sådana perspektiv som anknyter till de studerandes olika livssituationer.

5. Studie- och arbetsliv på svenska (RUB15)

Under kursen övas kommunikativa färdigheter som behövs i arbetslivet och den studerande reflekterar över fortsatta studier och framtidsplaner. Den studerande undersöker möjligheterna att studera och arbeta på svenska. Den studerande bekantar sig även med möjligheterna att delta i nordiskt och annat internationellt samarbete.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda svenska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En skriftlig eller muntlig del eller helhet på svenska som anknyter till övriga studier kan integreras i kurserna.

6. Muntlig kommunikation och påverkan (RUB16)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntligt språk, förstå talat språk och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

7. Hållbar livsstil (RUB17)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera svenska i olika skriftliga kommunikationssituationer för olika slag av mottagare. Under kursen behandlas texter inom olika genrer, såsom fiktiva eller icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter att behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

5.4.2.3 Svenska, B3-lärokurs

”...För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket enligt 13 § i gymnasielagen, kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B-språk som inleds i gymnasiet.” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 4 mom.)

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i svenska är att den studerande ska

- fördjupa sin uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden och forma sin uppfattning om det inbördes sambandet mellan alla språk hen behärskar
- bli motiverad att utöka sin språkliga repertoar
- få kunskap om finskans och svenskans ställning som nationalspråk
- få kunskap om hur det finska och det svenska språket har påverkat varandra i Finland
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå A2.2 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling när det gäller förmåga att kommunicera och tolka texter samt A2.1 när det gäller förmåga att producera texter samt kunna utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och fortsätta att vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. I kurserna ska ingå många olika slag av övningar inom språkets

alla delområden och man koncentrerar sig på att utveckla en grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett naturligt svenskt uttal.

I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan man utveckla under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman.

1. Vi bekantar oss med varandra och den svenska kulturmiljön (RUB31)

Under kursen får den studerande en bild av förhållandet mellan det svenska språket och de språk hen behärskar eller har studerat tidigare. Den studerande övar sig att kommunicera i vardagliga situationer och använda lämpliga kommunikationsstrategier samt lär sig de viktigaste artighetsfraserna. Den studerande lär känna den svenska kulturmiljön i Finland och i Norden.

2. På resa i Norden (RUB32)

Under kursen övar den studerande sig att klara sig i olika vardagliga och bekanta situationer som anknyter till resande och uträttandet av vardagliga ärenden. Den studerandes allmänkunskap om Norden och nordisk kultur kartläggs. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

3. Viktiga frågor i livet och vardagen (RUB33)

Den studerande övar sina kommunikativa färdigheter med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de studerandes dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

4. Liv och levnadssätt (RUB34)

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Den studerande undersöker olika livssituationer i de nordiska länderna. Hen övar sig att kommunicera i olika svenska sammanhang i Finland, Norden och på andra håll där det är möjligt.

5. Välbefinnande och omsorg (RUB35)

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier lyssna aktivt och uppmärksamma den andra parten i olika interaktionssituationer. Man utvecklar förmågan att formulera egna åsikter och förhandla om frågor som kan uppstå i vardagslivet. Under kursen bekantar man sig med olika texter om välmående, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dessa. Man reflekterar också över de förändringar teknologi och digitaliseringen kan ha på interaktion och välmående.

6. Kultur och medier (RUB36)

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta nordiska kulturfenomen och medier.

7. Studie- och arbetsliv på svenska (RUB37)

Under kursen övas kommunikativa färdigheter som behövs i studie- och arbetslivet. Den studerande tar reda på hurdana språkkunskaper som förutsätts i eventuella fortsatta studier. Hen bekantar sig med arbetsplatser och möjligheter till sommarjobb som kan kräva kunskaper i svenska. Ämnesområdena berör skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

8. Vår gemensamma jord (RUB38)

Under kursen fortsätter man öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheter att delta i nordiskt och annat internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

5.4.2.4 Svenska, modersmålsinriktad lärokurs

Målet för undervisningen i modersmålsinriktad svenska är att ge tvåspråkiga studerande i finska gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i svenska samt stärka sin språkliga och kulturella identitet. Kurserna är disponerade kring samma teman som A-lärokursen så att studierna ska kunna ordnas både som särskilda kurser och som individuella studier.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i den modersmålsinriktade lärokursen i svenska är att den studerande ska

- utveckla sina kunskaper i svenska från att behärska vardagsspråk till att behärska allt mer krävande textgenrer
- fördjupa sin förmåga att diskutera, berätta och argumentera på svenska på ett nyanserat, ingående, tydligt och situationsanpassat sätt
- lära känna svensk kultur och litteratur samt analysera olika typer av relativt omfattande texter, såsom skönlitteratur eller film
- utveckla sin förmåga att söka och hantera information på svenska
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling samt kunna utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem
- efter gymnasiet ha kapacitet att klara av också mera krävande studier och arbetsuppgifter på svenska.

Obligatoriska kurser

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att stärka strategierna för språklärande, utveckla den egna språkkompetensen individuellt och interaktivt i grupp och att kommunicera i olika situationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdan språk de förutsätter. Under kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska mångsidigt övas under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Min svenska värld (RUÄO1)

Den studerandes kunskaper och utvecklingsbehov i svenska inom språkkunskapens olika delområden kartläggs. Hen analyserar och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier. Den studerande ställer upp mål för studierna i svenska och hittar autentiska svenska språkmiljöer och sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Kursens teman och situationer ska anknyta till studier, den studerandes livsmiljö, hobbyer, intressen och språkbruk.

2. Människans sociala nätverk (RUÄO2)

Under kursen övas med hjälp av olika medier olika typer av verbalt krävande kommunikationssituationer av varierande formalitetsgrad i en nordisk kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter samt argumentera och förhandla. Hen lär sig att i sin egen kommunikation använda ett för situationen lämpligt språkligt register. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över teknologins och digitaliseringens betydelse för kommunikation och välbefinnande.

3. Nordiska kulturfenomen (RUÄO3)

Kursen fördjupar den studerandes multilitteracitet och kunskap om nordiska kulturfenomen, såsom olika konstarter och medier. Den studerande fördjupar sin förmåga att agera i svenska och i mån av möjlighet också i andra nordiska miljöer. Man läser skönlitteratur samt läser och producerar alster inom olika textgenrer.

4. Samhället och omvärlden (RUÄO4)

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt. Man fördjupar övningen i att aktivt delta i olika, även språkligt krävande situationer. Man bekantar sig med olika debatter om samhällseliga fenomen, i synnerhet med fokus på ett aktivt medborgarskap och det nordiska välfärdssamhället. Man reflekterar också över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället, till exempel då det gäller människorättsfrågor.

5. Vetenskap och framtid (RUÄO5)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. Den studerande övar att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv. Teman väljs från olika kunskaps- och vetenskapsområden. Under kursen genomförs ett projektarbete med anknytning till temat, som presenteras för de andra i klassen.

6. Studier, arbete och ekonomi (RUÄO6)

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. De studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella fortsatta studier eller i arbetslivet. Man övar muntliga och skriftliga språksituationer som är typiska i arbetslivet, den studerande utarbetar exempelvis en CV eller förbereder

sig för en arbetsintervju. Den studerande reflekterar över fortsatta studier, karriärplaner och möjligheter att arbeta på svenska också annanstans än i Finland. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande som står på tröskeln till arbetslivet samt ekonomiska fenomen i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda svenska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En skriftlig eller muntlig del eller helhet på svenska som anknyter till övriga studier kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil (RUÅO7)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera svenska i olika skriftliga kommunikationssituationer för olika slag av mottagare. Förmågan att läsa kritiskt och kunna kombinera information från olika källor fördjupas. Den studerande övar sig att producera ett sammandrag och argumenterande text. Under kursen analyseras eller produceras också texter inom andra genrer, såsom fiktiva eller icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter att behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan (RUÅO8)

Under kursen betonas muntlig kommunikation samt förmågan att framträda och kommunicera i formella och informella sammanhang. Den studerande fördjupar sin förmåga att bygga upp en dialog och argumentera. Man övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse, diskussion om samhällsliga fenomen och ämnen som hör till allmänbildningen. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.5 Främmande språk

Språkundervisningen ska erbjuda den vuxna studerande möjlighet att fördjupa språkmedvetenheten och den språkpedagogik som påbörjats i den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina färdigheter i olika språk, sin flerspråkiga kompetens och sina metalingvistiska färdigheter. Språkundervisningen ska baseras på det vidgade textbegreppet, enligt vilket text innefattar både talat och skrivet språk. Språkundervisningen ska bidra till att utveckla de studerandes multilitteracitet.

Undervisningen ska stärka de studerandes tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem samt ge de studerande möjligheter att känna glädje i lärandet. Undervisningen ska stärka de studerandes vilja och förmåga att ta del av kulturellt, internationellt och språkligt mångskiftande miljöer och sammanhang. All språkkunskap som de studerande har ska tas tillvara i undervisningen och undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och till de studerandes behov av språkkunskap i olika livssituationer. De studerande ska vägledas att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin förmåga att agera konstruktivt i olika situationer. Undervisningen ska bidra till att utveckla färdigheter för att delta och aktivt påverka i en global värld samt utveckla de studerandes världsmedborgerliga färdigheter.

De studerande ska uppmuntras att utveckla de egna färdigheterna för livslångt språklärande och att identifiera individanpassade sätt att lära sig språk, att utvärdera hur det egna lärandet fortlöper och att se språkkunskapen som en arbetslivskompetens. Jämställdheten mellan könen ska stärkas i språkstudierna och i språkval genom att man uppmuntrar de studerande att ha en fördomsfri inställning till språkstudier och behandlar olika teman mångsidigt.

Undersökande lärande, mångsidiga och elevnära arbetsätt ska användas i språkundervisningen. De studerande ska handledas att söka, bedöma och hantera information på de språk de behärskar. Digitala verktyg ska användas på ett naturligt sätt som en del av studiemiljöerna.

I språkundervisningen ska man behandla teman som stödjer ämnesintegrerat arbete och de studerandes förmåga att hantera helheter. De studerande ska erbjudas relevanta, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier ska sporra de studerande att använda också sina begränsade kunskaper i olika språk och sin flerspråkiga kompetens.

I undervisningen ska man beakta att de studerande gör framsteg i olika takt i förhållande till kunskapsnivåerna, vilket förutsätter differentiering av uppgifterna eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i främmande språk

De gemensamma målen för de olika lärokurserna i främmande språk är att den studerande ska

- våga använda sina språkkunskaper kreativt i studierna, i arbete och på fritiden
- stärka sina kunskaper i målspråket, sin språkkänsla och sin förmåga att tillämpa språkkunskaper också över språkgränserna
- utvecklas som en målinriktad språkinlärare och kunna tillämpa strategier för språklärande
- förstå betydelsen av mångsidiga språkkunskaper och vilka möjligheter de ger
- kunna utvärdera sina kunskaper och planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, såsom fortsatta studier, arbetsliv och internationell verksamhet.

Målet är att den studerande i de olika språken eller lärokurserna når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och kan ställa sin språkkunskap i relation till den kunskapsnivå som lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
Engelska A	B2.1	B2.1	B2.1
Övriga språk A	B1.2	B1.2	B1.2
Engelska B1	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk B1	B1.1	B1.1	B1.1
Engelska B2	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.2	A2.2
Engelska B3	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk B3	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)
Övriga språk B3	A2.1	A2.1	A2.1

Bedömning

Bedömningen i främmande språk ska basera sig på de gemensamma målen för främmande språk och de specifika målen för varje språk och lärokurs. De kursspecifika målen, liksom de nära sammanknutna gemensamma målen och de lärokursspecifika målen ska beaktas i varje kurs. I alla kurser ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av läroprocessen. Den studerande ska få respons på sin progression inom språkets olika delområden och i fråga om övriga mål för språkinläringen, såsom färdigheter för språkstudier och förmåga att fungera i miljöer där målspråket används. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Portföljarbete kan användas i alla kurser, också i ämnesintegrerade studier.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratvärdering. I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. Under studiernas gång kan nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling i tilltagande grad användas för att fastställa nivån på den studerandes kommunikativa färdigheter samt förmåga att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen och den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen ska basera sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och annat kunnande som den studerande visat under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också provet i muntlig språkfärdighet som ingår i kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig färdighet ges ett separat intyg som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

Byte av lärokurs

För den studerande är det ändamålsenligt att fortsätta studierna långsiktigt inom den lärokurs hen valt. Vid byte av lärokurs i ett främmande språk från lång lärokurs till kort räknas kurserna till godo, med undantag av latin, enligt följande:

Kurser	A-lärokurs		B1-lärokurs		B2-lärokurs		B3-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1	→	3
Kurs	2	→	2	→	3	→	5
Kurs	3	→	3	→	4	→	6
Kurs	4	→	4	→	2	→	4
Kurs	6	→	5	→	5	→	7
Kurs	7	→	7	→	6	→	8
Kurs	8	→	6				

Resten av studierna från den tidigare lärokursen kan i den nya lärokursen utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag i enlighet med vad som bestäms i läroplanen. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. När en studerande övergår från en kortare till en längre lärokurs kan tilläggsprestationer förutsättas och vitsordet ska samtidigt omprövas. Den studerande kan också avlägga kurser enligt en annan lärokurs utan att byta lärokurs. I så fall kan kurserna i fråga räknas som fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag i den studerandes egentliga lärokurs på det sätt som bestäms i läroplanen.

Kurser

Kurskoderna i främmande språk består av språkets bokstavsbezeichnung, lärokursens nivåbezeichnung och kursens nummer. Exempelvis FRB32 betyder således kurs nummer 2 i B3-lärokursen i franska. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska
LA = latin
FR = franska
SA = samiska
TY = tyska
RY = ryska
IA = italienska

SP = spanska
PO = portugisiska
KI = kinesiska
JP = japanska
SX = annat språk

5.5.1 Främmande språk, engelska, A-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i A-lärokursen i engelska är att den studerande ska

- utvecklas som språkbrukare i engelska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som europeiska och globala sammanhang
- förstå engelskans betydelse och roll som internationellt kommunikationsspråk
- kunna bedöma huruvida de egna kunskaperna är tillräckliga för fortsatta studier

- kunna planera sina språkstudier för framtida behov, såsom arbetsliv och internationell verksamhet
- få erfarenheter av att läsa, tolka och behandla längre texter på engelska
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurtant språk de förutsätter. I kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska mångsidigt övas under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Engelskan och min värld (ENA1)

Den studerandes kunskaper inom språkets olika delområden kartläggs. Den studerande analyserar sina utvecklingsområden och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier, ställer upp mål för studierna i engelska och hittar sätt att utveckla sina kunskaper både individuellt och i grupp. Under kursen reflekterar man kring den språkliga mångfalden i världen, engelskan som globalt fenomen samt språkkunskap som redskap för att utveckla den kulturella kompetensen. Kursens teman och situationer ska anknyta till studielivet, den studerandes livsmiljö och behov av språkkunskap.

2. Människans sociala nätverk (ENA2)

Under kursen övar den studerande att med hjälp av olika medier delta i olika kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad, också i en internationell kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över teknologins och digitaliseringens betydelse för kommunikation och välbefinnande.

3. Kulturella fenomen (ENA3)

Under kursen fördjupas och utvecklas den studerandes multilitteracitet. Den studerande producerar texter inom olika genrer med betoning på de språkliga drag som kännetecknar genren. Kursens teman utgår från olika kulturella fenomen, engelskspråkiga medier och kreativ verksamhet.

4. Samhället och omvärlden (ENA4)

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda engelska. Man bekantar sig med olika debatter om samhällsliga fenomen, och fokuserar i synnerhet på hur man kan påverka som aktiv medborgare. Under kursen reflekterar man även över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället, till exempel då det gäller människorättsfrågor.

5. Vetenskap och framtid (ENA5)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. De studerande övar sin förmåga att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv, samt över engelskans ställning som internationellt språk inom vetenskap och teknik. Temana väljs från olika fack- och vetenskapsområden.

6. Studier, arbete och ekonomi (ENA6)

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella fortsatta studier eller i arbetslivet. Under kursen överväger och diskuterar den studerande planer för fortsatta studier, karriär och arbete även i en internationell kontext. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande som anknyter till arbetslivet samt ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda engelska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En mer omfattande skriftlig eller muntlig del eller helhet på engelska, som anknyter till övriga studier, kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil (ENA7)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera engelska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Den studerande analyserar eller producerar texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan (ENA8)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntlig engelska, förstå talad engelska och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.5.2 Främmande språk, A-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i A-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B1.2 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdant språk de förutsätter. I kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska övas mångsidigt under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Språket och min värld

Den studerandes kunskaper inom språkets olika delområden kartläggs och hen analyserar och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier. Den studerande ställer upp mål för studierna i målspråket och hittar sätt att utveckla sina kunskaper både individuellt och i grupp samt söker autentiska språkmiljöer där målspråket används. Under kursen reflekterar man kring den språkliga mångfalden i världen och språkkunskap som redskap för att utveckla den kulturella kompetensen. Kursens teman och situationer ska anknyta till studielivet, den studerandes livsmiljö och behov av språkkunskap.

2. Människans sociala nätverk

Under kursen övar den studerande att med hjälp av olika medier delta i olika kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad, också i en internationell kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Kulturella fenomen

Under kursen fördjupas och utvecklas den studerandes multilitteracitet. Den studerande producerar texter inom olika genrer med betoning på de språkliga drag som kännetecknar

genren. Kursens teman utgår från olika kulturella fenomen, medier på målspråket och kreativ verksamhet.

4. Samhället och omvärlden

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda målspråket. Man bekantar sig med olika debatter om samhällsliga fenomen, i synnerhet i ett perspektiv av aktivt medborgarskap. Under kursen reflekterar man över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället, till exempel då det gäller människorättsfrågor.

5. Vetenskap och framtid

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. De studerande övar sin förmåga att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv. Temana väljs från olika fack- och vetenskapsområden.

6. Studier, arbete och ekonomi

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella fortsatta studier eller i arbetslivet. Under kursen överväger och diskuterar den studerande planer för fortsatta studier, karriär och arbete även i en internationell kontext. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande som anknyter till arbetslivet samt ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda målspråket för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kursen. En mer omfattande skriftlig eller muntlig del eller helhet på målspråket, som anknyter till övriga studier, kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera målspråket i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Under kursen behandlas texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntligt språk, förstå talat språk och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.5.3 Främmande språk, B1-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B1-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B1.1 (övriga språk) eller B1.2 (engelska) i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdant språk de förutsätter. I kurserna 4–5 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska övas mångsidigt under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Språket och min värld

Under kursen reflekterar den studerande över målspråkets betydelse i hans eget liv, nu och i framtiden. Den studerandes kunskaper i målspråket kartläggs. Den studerande analyserar och utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för sitt lärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Den studerande fördjupar sin förmåga att kommunicera i vardagliga och bekanta situationer som anknyter till resor och vardag. Under kursen behandlas teman som relaterar till de studerandes intressen och behov av språkkunskap i synnerhet i muntliga kommunikationssituationer. Teman väljs också tillsammans med de studerande.

2. Välbefinnande och mänskliga relationer

Under kursen övas olika kommunikationssituationer och strategier som de förutsätter med hjälp av olika medier. Den studerande övar sig att diskutera aktivt och lyssna på andra. Den studerande utvecklar även sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelse i frågor som gäller vardagslivet. Under kursen reflekterar man ur olika perspektiv över vad ett gott liv är och vilken betydelse välbefinnande och mänskliga relationer har i en människas liv. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Kultur och medier

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet och förmåga att tolka och producera olika textgenrer med hjälp av olika medier. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta kulturella fenomen och medier inom språkområdet.

4. Vår mångskiftande livsmiljö

Under kursen utvecklas den studerandes förmåga att tolka och producera texter inom olika genrer. Teman är den kulturellt mångskiftande livsmiljön samt aktuella fenomen i samhället, som i första hand undersöks ur sådana perspektiv som anknyter till de studerandes olika livssituationer.

5. Studie- och arbetsliv

Under kursen utvecklar den studerande språkkunskap som behövs i studie- och arbetslivet. Man reflekterar över vilka möjligheter språkkunskap ger för fortsatta studier i språk eller med hjälp av språket. Den studerande utvecklar sina kunskaper i målspråket som behövs i olika arbetsuppgifter för de studerande. Hen bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete, exempelvis studentutbyte. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda målspråket för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Språkkunskapen repeteras utgående från de studerandes behov. En skriftlig eller muntlig del eller helhet på målspråket som anknyter till övriga studier kan integreras i kurserna.

6. Muntlig kommunikation och påverkan

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntligt språk, förstå talat språk och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

7. Hållbar livsstil

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera målspråket i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Under kursen behandlas texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter att behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

5.5.4 Främmande språk, B2-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B2-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.2 (övriga språk) eller B1.1 (engelska) i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

1. Viktiga frågor i livet och vardagen

Under kursen reflekterar den studerande över målspråkets betydelse i hans eget liv, nu och i framtiden. Den studerandes kunskaper i målspråket kartläggs. Den studerande analyserar och utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för sitt språklärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. De kommunikativa färdigheterna utvecklas med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de studerandes dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

2. Liv och levnadssätt

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i någon mån. Kursens teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands.

3. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande bekantar sig med olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Den studerande reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

4. Kultur och medier

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta kulturella fenomen och medier inom målspråkets språkområde eller -områden.

5. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

6. Vår gemensamma jord

Under kursen fortsätter man att öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

7. Internationell verksamhet

Under kursen använder den studerande sin språkkunskap och stärker förståelsen för olika kulturer genom att lära känna eller delta i internationellt samarbete, volontärbete eller arbetslivet, vid behov med hjälp av fjärruppkoppling. De språkliga målen bestäms på basis av kursinnehållet. De studerande rapporterar om eventuellt deltagande i internationell verksamhet på gemensamt överenskommet sätt.

8. Muntlig och skriftlig kommunikation

Kursen stärker den studerandes förmåga att producera text som behövs i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig att producera och tolka olika textgenrer. Teman som behandlats tidigare repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.5.5 Främmande språk, B3-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.1 (övriga språk) eller B1.1/A2.2 (engelska) i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

1. Vi bekantar oss med varandra och det nya språket

Under kursen får den studerande en bild av målspråkets ställning i världen och i förhållande till de språk hen behärskar eller har studerat tidigare. Den studerande övar sig att kommunicera i vardagliga situationer och att använda lämpliga kommunikationsstrategier samt lär sig de viktigaste artighetsfraserna.

2. På resa i världen

Under kursen övar sig den studerande att klara sig i olika sociala situationer som anknyter till resande och uträttande av vardagliga ärenden. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

3. Viktiga frågor i livet och vardagen

Den studerande övar sina kommunikativa färdigheter med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de studerandes dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

4. Liv och levnadssätt

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i någon mån. Kursens teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands.

5. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande undersöker olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Man reflekterar också över vilka förändringar tekniken och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

6. Kultur och medier

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta kulturella företeelser och medier inom målspråkets språkområde eller -områden.

7. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursen behandlar skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de ungas framtidsplaner.

8. Vår gemensamma jord

Under kursen fortsätter man med diskussionsövningar och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

5.5.6 Främmande språk, asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs

Med asiatiska och afrikanska språk avses världsspråk, såsom japanska, kinesiska eller arabiska, som använder olika typer av skriftsystem.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i utomeuropeiska språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld
- hitta intressanta miljöer där målspråket används
- kunna ta hänsyn till viktiga kulturella konventioner i sin kommunikation
- bilda sig en uppfattning om målspråkets särdrag i jämförelse med europeiska språk samt utveckla sina kunskaper i målspråkets skriftsystem
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling när det gäller förmåga att kommunicera samt förstå och producera talat språk och i relation till nivå A1.3 när det gäller förmåga att förstå och producera skriven text samt kunna utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklas och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftlig kommunikation ska småningom öka och den studerande ska handledas att använda hjälpmedel som behövs för att förstå och producera skriven text. Muntlig kommunikation övas fortsättningsvis i alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen.

Under kurserna ska man behandla många olika teman, som stödjer kunskapen om målspråkets kultur, geografi, historia och samhällen. Det ger möjlighet till en naturlig integrering i olika läroämnen. Under kurserna reserveras tid för att behandla teman som de studerande tar upp, gemensamt överenskomna eller aktuella teman.

Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Strukturer behandlas och övas på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Under alla kurser ska vid behov reserveras tid för att uppnå en god hörförståelse och ett gott uttal.

1. Vi bekantar oss med varandra och det nya språket

Under kursen får den studerande en bild av målspråkets ställning i världen och i förhållande till de språk hen behärskar eller har studerat tidigare. Den studerande övar sig att kommunicera i vardagliga situationer och använda lämpliga kommunikationsstrategier samt lär sig de viktigaste artighetsfraserna. Småningom bekantar hen sig med skrivtecknen och övar sig att känna igen och läsa dem.

2. På resa i världen

Under kursen övar sig den studerande att klara sig i olika sociala situationer och att utträtta vardagliga ärenden. Den studerande utvecklar användningen av kommunikationsstrategier och olika kompensationsstrategier. Man bekantar sig också med några nonverbala uttryck som används i sociala situationer. Den studerande övar sig att skriva flera (förenklade) tecken och korta meddelanden. I mån av möjlighet får den studerande lära sig hur språket skrivs på dator.

3. Viktiga frågor i livet och vardagen

Den studerande övar sina kommunikativa färdigheter med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de studerandes dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer. Den studerande övar sig att läsa allt flera av de vanligaste skrivtecknen. Hen lär sig att använda teckenlexikon. Den studerande övar sig att skriva förenklade skrivtecken och producera egna korta texter med skrivtecken, vid behov med hjälp av digitala verktyg.

4. Kulturmöten

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Kursens teman ska handla om kommunikation i olika sociala situationer i Finland och utomlands. Användningen av skrivtecken utökas småningom. Den studerande använder både traditionella och digitala lexikon och ordlistor för att skriva och läsa texter.

5. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande undersöker olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

6. Kultur och medier

Under kursen ligger tyngdpunkten på att öva strategier för läs- och hörförståelse. Den studerande lär känna aktuella och ur de studerandes synvinkel intressanta kulturella fenomen och medier inom målspråkets språkområde eller -områden. Den studerande utvecklar sin förmåga att producera egna texter med skrivtecken både för hand och med hjälp av digitala verktyg.

7. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier, arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

8. Vår gemensamma jord

Under kursen fortsätter man att öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

5.5.7 Främmande språk, samiska, A-lärokurs

Undervisning i samiska som främmande språk kan ges i något av de tre samiska språk som talas i Finland: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Grunderna för läroplanen är gemensamma för alla tre samiska språk. Den lokala läroplanen som utarbetas utgående från grunderna ska anpassas enligt respektive språk.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i A-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- utvecklas som språkbrukare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som nordiska och nordkalottiska sammanhang
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturen och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen
- kunna planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, arbetsliv och internationell verksamhet
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B1.2 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hur de förutsätter. I kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I alla kurser ska tyngdpunkten ligga på centrala drag i den samiska livsstilen och det immateriella och materiella samiska kulturarvet. I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska övas mångsidigt under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Samiskan och min värld

Den studerandes kunskaper i samiska inom de olika delområdena av språkkunskap kartläggs. Den studerande utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för studierna i A-lärokursen i samiska och hittar autentiska samiska språkmiljöer och sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Man reflekterar kring de utrotningshotade språkens och urfolksspråkens ställning. Kursens teman och situationer ska anknyta till studier, den studerandes livsmiljö och språkbruk.

2. Människans sociala nätverk

Under kursen övas med hjälp av olika medier och i samiska kontexter olika typer av kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad och strategier som de förutsätter. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera med andra samt lyssna på och ta hänsyn till sin samtalspartner. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och

tillsammans diskutera betydelser. Urvalet av strategier som behövs i olika kommunikationssituationer utökas. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Kultur i Sameland

Kursen breddar och fördjupar den studerandes multilitteracitet. Teman kan vara samisk teater, litteratur, samiska historier och berättelser, jokning (leu´dd), samiskt hantverk (duodji) eller film. Den studerande får välja tema och arbetsmetod enligt eget intresse och skapa till exempel ett skriftligt, visuellt eller muntligt arbete om det tema hen valt.

4. Sápmi – Samelandet

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda samiska. Kursens teman är det samiska bosättningsområdet, samernas historia, språk- och kulturområden samt näringar. Man bekantar sig med debatter om olika samhällsliga fenomen, i synnerhet i ett perspektiv av aktivt medborgarskap. Man reflekterar också över samhällsliga fenomen samt individens och gruppens möjligheter att påverka.

5. Samisk naturkunskap

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att söka information och övar att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. Kursens teman kan till exempel omfatta förhållandet mellan människan och naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön, samiska näringar, en hållbar livsstil och framtidsvisioner.

6. Studier, arbete och ekonomi

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för kunskaper i samiska som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med några textgenrer som kan komma till nytta i arbetslivet. Den studerande reflekterar över fortsatta studier och karriär, möjligheterna att studera samiska och samisk kultur samt det samiska samfundet som arbetsgivare. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande som anknyter till arbetslivet samt omfattande ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda samiska för olika syften. Den studerande övar sig att producera och tolka texter individuellt och i grupp. Språkkunskapen repeteras utgående från de studerandes behov, även med tanke på fortsatta studier och arbetsliv. En skriftlig eller muntlig del eller helhet på samiska som anknyter till övriga studier kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera och tolka samiska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Under kursen behandlas texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflek-

terande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett perspektiv av en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar livsstil i det arktiska området och med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntlig samiska, förstå talad samiska och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

5.5.8 Främmande språk, samiska, B2-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B2-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som nordiska och nordkalottiska sammanhang
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturerna och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.2 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Tyngdpunkten ska ligga på centrala drag i den samiska livsstilen. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

Ifall det finns studerande med samisk bakgrund i gruppen, ska man speciellt i början av studierna kartlägga deras kunskaper i samiska eller samisk dialekt, deras mål och möjligheter att få stöd för sina studier i den närmaste omgivningen.

1. Möten i Sameland

Under kursen reflekterar den studerande över samiskans betydelse i hans eget liv, nu och i framtiden. Den studerandes kunskaper i samiska kartläggs. Den studerande analyserar och utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för sitt språklärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. Kursens teman ska anknyta till olika

sociala situationer i samband med vardagliga ärenden och samiska kulturella evenemang i olika delar av Sameland. Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader och vid den samiska kulturens särdrag i olika delar av Sameland. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

2. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier lyssna på andra och ta hänsyn till sin samtalspartner i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelse i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande undersöker olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden, lär känna den samiska synen på att människan och naturen utgör en helhet samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dessa teman. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

3. Sápmi – Samelandet

Under kursen betonas förmågan att tolka texter. Teman är bland annat samiska representationsorgan och organisationer, samernas bosättningsområde, historia och Sameland.

4. Kultur och medier

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Under kursen behandlas kulturella fenomen i Sameland, såsom teater, litteratur, musik, folktraditionen och medier ur ett aktuellt perspektiv som intresserar de studerande.

5. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

6. Samisk naturkunskap

Språkkunskapen övas mångsidigt. Under kursen behandlas ur ekologisk, ekonomisk, social och kulturell synvinkel hållbar livsstil i det samiska och arktiska området samt samernas levnadsförhållanden och förhållande till naturen.

7. Internationell verksamhet

Under kursen använder den studerande sin språkkunskap och stärker den kulturella förståelsen genom att lära känna eller delta i internationellt samarbete, volontärarbete eller arbetslivet, vid behov med hjälp av fjärruppkoppling. De språkliga målen bestäms på basis av kursinnehållet. Den studerande rapporterar om eventuellt deltagande i internationell verksamhet på gemensamt överenskommet sätt.

8. Muntlig och skriftlig kommunikation

Under kursen stärker den studerande sin förmåga att producera samiska i olika kommunikationssituationer. Teman som behandlats tidigare repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov. Den studerande övar sig att producera och tolka olika textgenrer.

5.5.9 Främmande språk, samiska, B3-lärokurs

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i samiska är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i samiska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som nordiska och nordkalottiska sammanhang
- stärka sin kunskap om de samiska språken och kulturerna och förstå deras betydelse som urfolksspråk och -kulturer
- förstå de utmaningar och möjligheter som den som studerar ett minoritetsspråk möter och sträva efter att på eget initiativ bli en medlem av språkgemenskapen
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Tyngdpunkten ska ligga på centrala drag i den samiska livsstilen. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

Ifall det finns studerande med samisk bakgrund i gruppen, ska man i början av studierna kartlägga deras kunskaper i samiska eller samisk dialekt, deras mål och möjligheter att få stöd för sina studier i den närmaste omgivningen.

1. Vi bekantar oss med varandra och det samiska språket

Under kursen får den studerande en bild av de samiska språkens ställning i världen och förhållandet mellan det samiska språk hen studerar och de språk hen behärskar eller har studerat tidigare. Den studerande reflekterar över samiskans betydelse för hen själv. Den studerande övar sig att kommunicera i vardagliga situationer och att använda lämpliga kommunikationsstrategier samt lär sig de viktigaste artighetsfraserna.

2. På resa i världen

Under kursen övar sig den studerande att klara sig i olika sociala situationer och att utträta vardagliga ärenden. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

3. Möten i Sameland

Under kursen övar sig den studerande att klara sig i olika sociala situationer i samband med vardagliga ärenden och samiska kulturella evenemang i olika delar av Sameland. Under kur-

sen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och kulturella samiska drag i olika delar av Sameland. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

4. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier lyssna på andra och ta hänsyn till sin samtalspartner i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande undersöker olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskedet, lär känna den samiska synen på att människan och naturen utgör en helhet samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till detta. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

5. Sápmi – Samelandet

Under kursen betonas förmågan att tolka texter. Teman är bland annat samiska representationsorgan och organisationer, samernas bosättningsområde, historia och Sameland.

6. Kultur och medier

Under kursen behandlas kulturella företeelser i Sameland, såsom teater, litteratur, musik, folktraditionen och medier ur ett perspektiv som intresserar de studerande. Kursen ska stärka den studerandes multilitteracitet.

7. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de studerandes framtidsplaner.

8. Samisk naturkunskap

Språkkunskapen övas mångsidigt under kursen. Under kursen behandlas en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar livsstil i det samiska och arktiska området samt samernas levnadsförhållanden och förhållande till naturen.

5.5.10 Främmande språk, latin, B2-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B2-lärokursen i latin är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- förstå latinets betydelse i synnerhet inom naturvetenskaperna
- bli medveten om hur latinet påverkat de europeiska språkens utveckling
- lära känna den grekisk-romerska historien, kulturen och mytologin och uppfatta hur de påverkat den europeiska och finländska kulturen
- behärska det centrala ordförrådet och de viktigaste strukturerna samt några idiomatiska uttryck relativt bra
- förstå relativt enkel autentisk text genom att utnyttja hjälpmedel, kunna skaffa ny lätt förutsägbar information om bekanta ämnen och i någon mån kunna dra slutsatser om obekanta ords betydelser på basis av deras språkdräkt och kontexten.

Bedömning

Bedömningen av den studerandes kunskaper ska basera sig på de specifika målen för latin och i tillämpliga delar de gemensamma målen för främmande språk. Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling kan användas med hänsyn till latinets särdrag och begränsade användningsområde. I alla kurser ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av läroprocessen. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes framsteg inom språkets olika delområden. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Portföljarbete kan användas i alla kurser, även i ämnesintegrerade studier.

Nationella fördjupade kurser

I B2-lärokursen utvecklas kännedomen om formlära och användningen av kasus-, tempus- och modusformer samt satsmotsvarigheter i huvuddrag studeras. Det goda uttal som etablerats i den grundläggande utbildningen upprätthålls.

I alla kurser ska den studerande handledas i att jämföra antikens företeelser med motsvarande nutida företeelser och lära sig att iaktta den grekisk-romerska kulturens inverkan på nutida kulturer och latinets inverkan på de moderna språken.

I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna.

1. Skeden i Roms historia

Den studerande lär känna Roms förhistoria och dess myter i huvuddrag, vändpunkterna i Roms historia och Roms utveckling till ett imperium.

2. Framstående romare

Den studerande lär känna några betydande personer i Roms historia.

3. Vårt kulturarv

Den studerande stiftar bekantskap med olika områden inom antikens kultur och granskar deras betydelse för vårt kulturarv.

4. Budskap från det förgångna

Texter som anknyter till antikens litteratur behandlas ur informativ synvinkel. Den studerande undersöker vad texterna kan berätta om romarnas liv och om deras förhållande till olika företeelser i livet.

5. Latinet genom seklerna

Med hjälp av bearbetade texter och enkla autentiska textutdrag undersöks hur latinets har använts under olika tider från senantiken fram till våra dagar.

6. Epik och lyrik

Den studerande bekantar sig med episk och/eller lyrisk poesi och med några poeter.

7. Retorik och filosofi

Den studerande lär känna antikens talarkonst och filosofi närmast genom levnadsbeskrivningar och den litterära produktionen.

8. Latinet under medeltiden och nutiden

Den studerande utforskar med hjälp av medeltida texter det medeltida latinets särdrag. Hen undersöker också nutidens globala latinitet, till exempel latinets inom medicinen samt inom zoologin och botaniken.

5.5.11 Främmande språk, latin, B3-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i latin är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- förstå latinets betydelse i synnerhet inom naturvetenskaperna
- bli medveten om hur latinets påverkat de europeiska språkens utveckling
- lära känna den grekisk-romerska historien, kulturen och mytologin och uppfatta hur de påverkat den europeiska och finländska kulturen
- behärska ett inövat grundläggande ordförråd och centrala strukturer
- förstå enkel autentisk text genom att utnyttja hjälpmedel, kunna plocka ut enskild information och klara av enkel slutledning utgående från kontexten.

Bedömning

Bedömningen av den studerandes kunskaper ska basera sig på de särskilda målen för latin och i tillämpliga delar de gemensamma målen för främmande språk. Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling kan användas med hänsyn till latinets särdrag och begränsade användningsområde. I alla kurser ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av läroprocessen. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes framsteg inom språkets olika delområden. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Portföljarbete kan användas i alla kurser, även i ämnesintegrerade studier.

Nationella fördjupade kurser

I B3-lärokursen studeras den centrala formläran samt användningen av kasus-, tempus- och modusformer samt satsmotsvarigheter i huvuddrag. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

I alla kurser ska den studerande handledas i att jämföra antikens företeelser med motsvarande nutida företeelser och lära sig att iakta den grekisk-romerska kulturens inverkan på nutida kulturer och latinets inverkan på de moderna språken.

I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna.

1. Antiken i fokus

Italien under antiken, romarna och det latinska språket behandlas ur ett nutida perspektiv. Man går närmare in på latinets olika skeden.

2. Livet under antiken

Den studerande bekantar sig med det privata och offentliga livet samt med arbetet i en stad under antiken.

3. Kunskap, färdigheter och det mytologiska arvet

Den studerande undersöker romarnas intressen, den romerska ungdomens fostran och skolgång samt den grekisk-romerska mytologin under antiken.

4. Skeden i Roms historia

Den studerande lär känna Roms förhistoria och dess myter i huvuddrag, vändpunkterna i Roms historia och Roms utveckling till ett imperium.

5. Framstående romare

Den studerande lär känna några betydande personer i Roms historia.

6. Vårt kulturarv

Den studerande stiftar bekantskap med olika områden inom antikens kultur och granskar deras betydelse för vårt kulturarv.

7. Budskap från det förgångna

Texter som anknyter till antikens litteratur behandlas ur informativ synvinkel. Den studerande undersöker vad texterna kan berätta om romarnas liv och om deras förhållande till olika företeelser i livet.

8. Latinet genom seklerna

Med hjälp av bearbetade texter och enkla autentiska textutdrag undersöks hur latinet har använts under olika tider från senantiken fram till våra dagar.

5.6 Matematik

På grund av matematikens ställning i vår kultur behöver vi kompetens att förstå, använda och producera information i matematisk form. Matematiken spelar en viktig eller rent av avgörande roll bland annat i vetenskap, teknik, ekonomi, företagsverksamhet, hälso- och sjukvård och säkerhet. Syftet med matematikundervisningen är att göra de studerande bekanta med matematiska tankemodeller och grundläggande matematiska idéer och strukturer, lära dem använda matematikens språk i tal och skrift och utveckla deras färdigheter i räkning, modellering av fenomen och problemlösning.

Undervisningen tar avstamp i teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande. I undervisningen används varierande arbetssätt, där de studerande arbetar på egen hand eller i grupp. Lektionerna ordnas så att de studerande utifrån sina iakttagelser stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa. De ska särskilt vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och om hur de hänger samman med större helheter. De studerande uppmuntras även att använda bilder, figurer och redskap som stöder tänkandet och de får hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information.

De studerande sporras att utveckla kreativa lösningar på matematiska problem. I undervisningen undersöks sambanden mellan matematiken och vardagslivet, och de tillfällen att utveckla de studerandes personlighet som ges utnyttjas medvetet. Det här innebär bland annat att man styr de studerandes intresse, sporrar dem att experimentera och stimulerar dem att söka efter kunskap.

De studerande tränas i användningen av datorprogram som stöd för inlärnin och utforskning av matematik och som hjälpmedel vid problemlösning. I matematikstudierna används bland annat dynamiska och symboliska matematikprogram, statistikprogram, kalkylprogram och textbehandlingsprogram. Dessutom används digitala informationskällor i den mån det är möjligt. Det är också viktigt att bedöma hur nyttiga hjälpmedlen är och vad som begränsar deras användning. De hjälpmedel som nämns ovan kallas i fortsättningen tekniska hjälpmedel.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och återkopplingen sporrande. Den ska hjälpa de studerande att utveckla sitt matematiska tänkande och självförtroende och hålla uppe och stärka deras studiemotivation. Bedömningen ska fungera som vägledning när de studerande utvecklar sitt matematiska kunnande, sin matematiska förståelse och sin förmåga att arbeta långsiktigt. Den ska hjälpa de studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja dem i processen att bilda matematiska begrepp och lära dem bedöma sitt arbete. En lyckad återkoppling hjälper de studerande att inse vad som är deras starka sidor samt vilka kunskaper och färdigheter de behöver vidareutveckla och hur de ska göra detta.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet på räknefärdigheterna, på valet av metoder och tekniska hjälpmedel och på hur exakt och konsekvent den studerande motiverar sina slutsatser.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs ersätter kurser i den långa lärokursen kurser i den korta som följer: MAA2 → MAB2, MAA3 → MAB3, MAA6 → MAB7, MAA8 → MAB4 och MAA10 → MAB5. Övriga studier enligt den långa lärokursen kan utgöra lokala fördjupade kurser eller andra kurser som hör till gymnasietts uppdrag enligt vad som bestäms i läroplanen. Om en studerande ber om det ska han eller hon beredas extra tillfällen att visa sin kunskapsnivå. Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande ger ytterligare prov på sina kunskaper. I detta sammanhang övervägs kursvitsordet på nytt.

En studerande kan också ta enstaka kurser från den andra lärokursen utan att byta lärokurs. Kurserna kan då räknas som lokala fördjupade kurser eller andra kurser som hör till gymnasietts uppdrag i den studerandes egentliga lärokurs enligt vad som bestäms i läroplanen.

5.6.1 Gemensam studiehelhet i matematik

Syftet med den gemensamma studiehelheten i matematik är att väcka den studerandes intresse för matematik bland annat genom att göra hen bekant med den mångskiftande betydelse som matematiken har för människan och samhället och dess enastående och fascinerande väsen som vetenskap. I denna studiehelhet får de studerande tillfälle att förbättra de grundkunskaper som behövs för matematikstudierna och lära sig se matematiken som ett nyttigt och funktionellt redskap för att förklara och behärska händelser och situationer i samhället, ekonomin och naturen.

Obligatorisk kurs

1. Tal och talföljder (MAG1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv
- repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning
- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- förstå begreppet talföljd
- kunna bestämma termerna i en talföljd, när begynnelsevillkoren och regeln enligt vilken de följande termerna ska beräknas är givna
- få en uppfattning av hur summan av en talföljd bestäms
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer och talföljder samt för att lösa tillämpade problem där talföljder förekommer.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- talföljder
- rekursiv talföljd
- aritmetisk talföljd och summa
- logaritm och potens och sambandet mellan dem
- lösning av ekvationer i formen $a^x = b$, $x \in \mathbb{N}$
- geometrisk talföljd och summa

5.6.2 Matematik, lång lärokurs

Undervisningen i den långa lärokursen i matematik ska ge de studerande sådana matematiska kunskaper och färdigheter som krävs för yrkes- och högskolestudier samt en matematisk allmänbildning. De som studerar lång matematik ges tillfälle att tillägna sig matematiska begrepp och metoder samt att lära sig förstå den matematiska kunskapens natur. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse i samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet, vetenskapen och tekniken.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den långa lärokursen i matematik är att den studerande ska

- få positiva inlärningserfarenheter och vänja sig vid långsiktigt arbete och därigenom lära sig att lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- få mod till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och kritiskt bedöma lösningar
- förstå och kunna använda matematikens språk, det vill säga följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig sätta värde på en exakt framställning och på klara motiveringar
- lära sig se matematisk kunskap som en logisk struktur
- utveckla sin förmåga att bearbeta uttryck, dra slutsatser och lösa problem
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att göra antaganden, att undersöka deras riktighet och att motivera dem samt att bedöma motiveringarnas giltighet och resultatens generaliserbarhet
- bli van att ställa upp matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att utnyttja olika strategier för att lösa dem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Obligatoriska kurser

2. Polynomfunktioner och polynomekvationer (MAA2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att använda polynomfunktioner
- kunna lösa polynomekvationer av andra graden och undersöka antalet lösningar
- kunna lösa polynomekvationer av högre grad som kan lösas utan division av polynom
- kunna lösa enkla polynomlikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknuter till polynomekvationer, polynomlikheter och polynomfunktioner.

Centralt innehåll

- multiplikation av polynom samt binomialformler för uttryck i formen $(a + b)^n$, $n \leq 3$, $n \in \mathbb{N}$
- andragradsekvationer och rotformeln samt undersökning av rötternas antal
- faktorisering av polynom av andra graden
- polynomfunktioner
- polynomekvationer
- lösning av polynomlikheter

3. Geometri (MAA3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- öva sig i att gestalta och beskriva rum och former både i två och tre dimensioner
- öva sig i att formulera, motivera och använda geometriska satser
- kunna lösa geometriska problem genom att utnyttja egenskaper hos figurer och kroppar, likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinussatsen och cosinussatsen
- geometrin för cirkeln och dess delar samt räta linjer i anknytning till cirkeln
- beräkning av längder, vinklar, areor och volymer i anknytning till figurer och kroppar

4. Vektorer (MAA4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vektorbegreppet och bli förtrogen med grunderna i vektorkalkyl
- kunna undersöka figurers egenskaper med hjälp av vektorer
- förstå principen för lösning av ekvationssystem
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av vektorer och vid lösning av tillämpade problem där linjer och plan förekommer.

Centralt innehåll

- vektorernas grundläggande egenskaper
- addition och subtraktion av vektorer samt multiplikation av en vektor med en skalär
- skalärprodukten av vektorer i ett koordinatsystem
- lösning av ekvationssystem
- räta linjer och plan i rymden

5. Analytisk geometri (MAA5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå hur den analytiska geometrin knyter samman geometriska och algebraiska begrepp
- förstå begreppet ekvation för en punktmängd och kunna undersöka punkter, räta linjer, cirklar och parabler med hjälp av ekvationer
- fördjupa sin förståelse av begreppet absolutbelopp och kunna lösa enkla ekvationer med absolutbelopp av typerna $|f(x)| = a$ och $|f(x)| = |g(x)|$ och motsvarande olikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka ekvationer för punktmängder och för att lösa ekvationer, ekvationssystem, ekvationer och olikheter med absolutbelopp i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- ekvationen för en punktmängd
- ekvationer för räta linjer, cirklar och parabler
- lösning av ekvationer och olikheter som innehåller absolutbelopp
- avståndet från en punkt till en linje

6. Derivatan (MAA6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna bestämma nollställena för rationella funktioner och lösa enkla rationella olikheter
- få en klar uppfattning av begreppen gränsvärde, kontinuitet och derivata för funktioner
- kunna bestämma derivatan av enkla funktioner
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan och bestämma dess extremvärden
- veta hur en rationell funktions största och minsta värde bestäms
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka gränsvärden, kontinuitet och derivata och för att lösa rationella ekvationer och olikheter samt bestämma derivatan för polynomfunktioner och rationella funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- rationella ekvationer och olikheter
- gränsvärden, kontinuitet och derivator
- derivering av polynomfunktioner och av produkter och kvoter av funktioner
- undersökning av förloppet hos en polynomfunktion och bestämning av dess extremvärden

7. Trigonometriska funktioner (MAA7)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ och $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna de trigonometriska sambanden $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ och $\tan x = \frac{\sin x}{\cos x}$
- kunna derivera sammansatta funktioner
- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av deras derivator
- kunna använda trigonometriska funktioner när de ställer upp modeller för periodiska fenomen
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av trigonometriska funktioner och lösning av trigonometriska ekvationer samt vid bestämning av derivatan av trigonometriska funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- riktad vinkel och radianer
- trigonometriska funktioner och deras symmetriska och periodiska egenskaper
- lösning av trigonometriska ekvationer
- derivatan av en sammansatt funktion
- derivatan av trigonometriska funktioner

8. Rot- och logaritmfunktioner (MAA8)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- repetera räkneregler för potenser, inklusive potenser med bråk som exponent
- känna till egenskaperna hos rot-, exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna undersöka rot-, exponential- och logaritmfunktioner med hjälp av derivatan
- kunna utnyttja exponentialfunktionen när de ställer upp modeller för olika fenomen där tillväxt eller avtagande förekommer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökningen av rot-, exponential- och logaritmfunktioner, vid lösning av rot-, exponential- och logaritmekvationer och vid bestämning av derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- räkneregler för potenser
- rotfunktioner och rotekvationer
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer
- derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner

9. Integralkalkyl (MAA9)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå begreppet primitiv funktion och kunna bestämma primitiva funktioner till elementära funktioner
- förstå begreppet integral och dess samband med arean
- kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- bli förtrogena med tillämpningar av integralkalkyl
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av egenskaper hos funktioner och vid bestämning av primitiva funktioner samt vid beräkning av integraler i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- primitiv funktion
- primitiva funktioner till elementära funktioner
- integraler
- beräkning av areor och volymer

10. Sannolikhet och statistik (MAA10)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra diskreta och kontinuerliga statistiska fördelningar samt bestämma och tolka fördelningarnas karakteristika
- sätta sig in i kombinatorikens metoder
- bli förtrogen med begreppet sannolikhet och med sannolikhetslärans räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och kunna bestämma och tillämpa fördelningens väntevärde
- bli förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och kunna tillämpa normalfördelningen

- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristikorna för fördelningar och beräkna sannolikheter med hjälp av en given fördelning och givna parametrar.

Centralt innehåll

- diskret och kontinuerlig statistisk fördelning
- karakteristikor för en fördelning
- klassisk och statistisk sannolikhet
- kombinatorik
- sannolikhetslärans räkneregler
- diskret och kontinuerlig sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning
- normalfördelning

Nationella fördjupade kurser

11. Talteori och bevis (MAA11)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- sätta sig in i logikens grunder, bekanta sig med principerna för bevisföring och öva sig i bevisföring
- behärska talteorins grundbegrepp och göra sig förtrogna med primtalens egenskaper
- kunna undersöka hela tals delbarhet med hjälp av delningsekvationer och kongruens mellan hela tal
- fördjupa sin förståelse av talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av talens egenskaper.

Centralt innehåll

- konnektiv och sanningsvärden
- geometriska bevis
- direkta bevis, kontrapositionsbevis och motsägelsebevis
- induktionsbevis
- hela tals delbarhet och delningsekvationer
- Euklides algoritm
- primtalen och Eratosthenes såll
- aritmetikens grundsats
- kongruens hos hela tal

12. Algoritmer i matematiken (MAA12)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- kunna undersöka och förklara hur algoritmer fungerar
- förstå begreppet iteration och kunna lösa icke-linjära ekvationer numeriskt
- kunna undersöka delbarhet hos polynom och bestämma deras faktorer
- kunna bestämma förändringshastigheter och areor numeriskt
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av algoritmer och vid räkoperationer.

Centralt innehåll

- iteration och Newton-Raphsons metod
- divisionsalgoritmen för polynom
- delningsekvationen för polynom
- Newton-Cotes formler: rektangelregeln, trapetsregeln och Simpsons regel

13. Fortsättningskurs i differential- och integralkalkyl (MAA13)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- fördjupa sina insikter i differential- och integralkalkylens teoretiska grunder
- kunna undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl och tillämpa dem bland annat för att undersöka kontinuerliga sannolikhetsfördelningar
- kunna undersöka gränsvärdet för talföljder samt serier och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners egenskaper och bestämning av derivator med avseende på en given variabel samt vid beräkning av generaliserade integraler, gränsvärden av talföljder och seriers summor i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- funktioner av två variabler och partiella derivator
- gränsvärden av funktioner och talföljder när variabelns eller indexets värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- gränsvärdet för en talföljd samt serier och deras summa

5.6.3 Matematik, kort lärokurs

Syftet med den korta lärokursen i matematik är att lära de studerande ta fram, behandla och förstå matematisk information samt att använda matematiken i olika situationer och i fortsatta studier. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse för samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet och i många olika vetenskapsgrenar.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den korta lärokursen i matematik är att de studerande ska

- kunna utnyttja matematiken som hjälpmedel i det dagliga livet och i samhällelig verksamhet
- få positiva inlärningserfarenheter när de arbetar med matematik, lära sig lita på sin kapacitet, sina färdigheter och sin tankeförmåga och få mod att lära sig nytt genom experiment, undersökningar och upptäckter
- inhämta sådana matematiska kunskaper och färdigheter som ger en tillräckligt bra grund för fortsatta studier
- ta till sig matematiken som ett redskap med vars hjälp man kan beskriva, förklara och bygga upp modeller av fenomen och som kan användas för att dra slutsatser
- utveckla sin uppfattning av den matematiska kunskapens natur och dess logiska struktur
- få rutin i att ta emot och analysera sådan information som massmedierna ger i matematisk form och kunna bedöma dess tillförlitlighet

- bekanta sig med matematikens betydelse för den kulturella utvecklingen
- kunna använda figurer, scheman och modeller som tankeredskap
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Obligatoriska kurser

2. Uttryck och ekvationer (MAB2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att använda matematik när det gäller att lösa vardagliga problem och lära sig lita på sin matematiska förmåga
- förstå begreppen linjärt beroende, proportionalitet och polynomfunktioner av andra graden
- stärka sina färdigheter i att lösa ekvationer och lära sig lösa ekvationer av andra graden
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknyter till polnomekvationer och polynomfunktioner.

Centralt innehåll

- linjära samband och proportionalitet mellan storheter
- formulering av problem med hjälp av ekvationer
- grafisk och algebraisk lösning av ekvationer och system med två ekvationer
- tolkning och bedömning av lösningar
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer

3. Geometri (MAB3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- bli skickligare i att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- figurers likformighet
- trigonometri i den rätvinkliga triangeln
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

4. Matematiska modeller (MAB4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den reella världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- få rutin i att bedöma olika modellers lämplighet och användbarhet
- bekanta sig med att göra prognoser utgående från modeller

- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynom- och exponentialfunktioners egenskaper och vid lösning av polynom- och exponentialekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller
- lösning av potensekvationer
- lösning av exponentialekvationer med hjälp av logaritmer
- talföljder som matematiska modeller

5. Statistik och sannolikhet (MAB5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att hantera och tolka statistiskt material
- kunna bedöma olika regressionsmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och kunna göra prognoser utgående från modellerna
- bli insatt i sannolikhetslärans grunder
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristikorna för diskreta fördelningar och beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

- bestämning av karakteristikor för diskreta statistiska fördelningar
- begreppen regression och korrelation
- observation och avvikande observation
- prognostisering
- kombinatorik
- sannolikhetsbegreppet
- räkneregler för sannolikheter och modeller som åskådliggör dem

6. Ekonomisk matematik (MAB6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- förstå de begrepp som används i affärslivet
- utveckla sina matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- stärka sina matematiska förutsättningar för att kunna bedriva studier i entreprenörskap och ekonomi
- kunna tillämpa statistiska metoder för behandling av statistiskt material
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att göra beräkningar och lösa ekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- index-, kostnads-, transaktions-, kredit- och skattekalculer samt andra beräkningar
- matematiska modeller i ekonomiska sammanhang med hjälp av talföljder och summor

Nationella fördjupade kurser

7. Matematisk analys (MAB7)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka förändringshastigheten hos funktioner med grafiska och numeriska metoder
- förstå begreppet derivata som ett mått på förändringshastigheten
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna fastställa det största och minsta värdet för en polynomfunktion i tillämpningar
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av en funktions förlopp och vid bestämning av en funktions derivata och extremvärden i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- grafiska och numeriska metoder
- derivatan av en polynomfunktion
- undersökning av tecken och förlopp för polynomfunktioner
- bestämning av största och minsta värde av en polynomfunktion i ett slutet intervall

8. Statistik och sannolikhet II (MAB8)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få bättre och mångsidigare färdigheter i att hantera statistiskt material
- kunna bestämma statistiska karakteristika och sannolikheter med hjälp av kontinuerliga fördelningar och tekniska hjälpmedel
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form, för att bestämma väntevärdet och standardavvikelsen för en sannolikhetsfördelning, för att beräkna sannolikheter med hjälp av parametrarna för en given fördelning och för att bestämma konfidensintervall.

Centralt innehåll

- begreppen normalfördelning och normering av en normalfördelning
- upprepat försök
- binomialfördelningen
- begreppet konfidensintervall

5.7 Biologi

Gymnasiets biologi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande. Undervisningen ska öka förståelsen för biologins betydelse som byggsten i en naturvetenskaplig världsbild. Den ska dessutom väcka intresse för bio- och miljövetenskaper. Biologiundervisningen hjälper de studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människosläktets som övriga organismers och hela ekosystemens välmående. De studerande ska få möjlighet att ta del av insikten om nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av en kretsloppsekonomi som sparar naturresurser.

Biologiundervisningen hjälper den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären som helhet. Den hjälper också de studerande att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Gymnasiets biologi ska synliggöra för de studerande att biovetenskaperna är ett snabbt växande kunskapsområde vars tillämpningar, såsom genteknologi, används på många olika sätt inom jordbruket, industrin och medicin. Biologiundervisningen ska också ge de studerande insikter om hur kunskaper i biologi kan användas i vardagslivet, i fortsatta studier och i arbetslivet.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att de studerande ska inhämta kunskap genom observationer, experiment och forskande arbetssätt samt att arbetssätten ska vara aktiverande och betona interaktion. I undervisningen bekantar sig de studerande med laborativa arbetssätt, och man arbetar även i digitala studiemiljöer. I undervisningen ska man samarbeta särskilt med läroämnet hälsokunskap, men också med andra läroämnen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i biologi är att den studerande ska

- bli intresserad av biologisk kunskap och få motivation att följa med nyheter som har anknytning till biologin
- få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i läroprocessens olika faser
- förstå vad som karakteriserar biologin som vetenskap, känna till biologiska strukturer och processer samt ärftlighet och förstå evolutionens betydelse
- sätta sig in i olika metoder som används när man söker biologisk kunskap och bedriver biologisk forskning
- kunna formulera frågeställningar och forskningsproblem för de fenomen som studeras
- planera och genomföra experimentella undersökningar självständigt eller i samarbete med andra
- kunna ta fram, behandla, analysera och tolka forskningsmaterial samt utvärdera och presentera forskningsresultat
- kunna arbeta i en digital studiemiljö, i ett laboratorium och ute i fält
- kritiskt utvärdera biologisk kunskap som presenteras i massmedia
- använda informations- och kommunikationsteknik mångsidigt som ett stöd i biologistudierna
- sätta sig in i tillämpningen av biologi inom olika områden
- kunna tillämpa och använda kunskap och färdigheter som biologistudierna ger i vardagen

- lära sig sätta värde på mångfalden av organismer, vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling och inse sitt eget ansvar för ekosystemens framtid.

Bedömning

I gymnasiets biologiundervisning ska man bedöma hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda den studerande till medvetenhet om sina arbetsmetoder och till att utveckla sitt kunnande. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, såsom behärskan av de centrala begreppen inom biologin, och den studerandes färdigheter, såsom förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen beaktas förmågan att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, bedöma, åskådliggöra och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, insikten om betydelsen av växelverkan samt förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta förmågan att kritiskt utvärdera information.

Sina kunskaper och färdigheter i biologi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer, i experimentellt arbete och genom att på egen hand eller i grupp utarbeta en biologisk undersökningsrapport eller ett biologiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motanons eller webbsidor.

Obligatoriska kurser

1. Livet och evolutionen (B11)

I kursen sätter de studerande in sig i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Under kursen bekantar sig de studerande också med sättet att inhämta och beskriva kunskap inom biologin och med biologin som en del av det naturvetenskapliga tänkandet. Det centrala perspektivet i kursen är förståelse av evolutionen och dess betydelse.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologin och biologistudierna
- kritiskt använda och bedöma biologiska kunskapskällor och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- veta vad som kännetecknar liv, grundförutsättningar för liv och hur man undersöker livets fenomen
- förstå evolutionens kontinuitet, mekanismer och betydelse
- kunna beskriva den nuvarande strukturen hos biosfären och tyda dess utveckling
- arbeta experimentellt eller genomföra en liten undersökning eller ett litet projekt ensam eller tillsammans med andra.

Centralt innehåll

Biologin som vetenskap

- livets egenskaper, grundförutsättningar och organisationsnivåer
- de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna
- presentation av biologisk kunskap med hjälp av modeller

Cellen som livets grundenhet

- livets uppkomstfaser
- cellernas uppbyggnad och energihushållning
- DNA och genuttryck

Organismens livscykel

- könlig och könlös förökning
- variation
- tillväxt, utveckling och död

Evolutionen

- naturligt urval och anpassning
- arternas uppkomst och undergång
- organismvärldens släkträd

En mindre undersökning eller ett projekt som anknyter till biologins experimentella natur

2. Ekologi och miljö (BI2)

I kursen studeras ekologins grunder och livets mångfald samt hoten mot denna mångfald i Finland och annanstans i världen. Centrala teman är de faktorer som hotar mångfalden i naturen samt möjligheterna att bevara mångfalden. Genom kursen blir de studerande förtrogna även med andra ekologiska miljöproblem. I kursen ingår en liten undersökning eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller ekologin eller miljöns tillstånd och som görs självständigt eller i samarbete med andra.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå principerna för populationernas, organismsamhällets och ekosystemens strukturer, växelverkan och funktioner
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- förstå betydelsen av naturens mångfald för mänsklighetens framtid
- skapa sig en bild av orsakerna till miljöproblem och deras följder i ekosystemen och känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan observeras och uppkomna problem lösas
- förstå nödvändigheten av en ekosocial bildning och en hållbar livsstil och lära sig handla i enlighet med detta
- kunna planera och genomföra självständigt eller i samarbete med andra en liten undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller miljöns tillstånd.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

- växelverkan mellan levande och icke-levande natur
- ekosystemens struktur och återhämtningsförmåga
- ämnens kretslopp och energiflödet i ett ekosystem
- naturens mångfald
- populationernas egenskaper
- förhållandet mellan olika arter
- organismernas anpassning till sin omgivning och deras utbredning

Miljöproblem, deras orsaker och tänkbara lösningar

- de ekologiska konsekvenserna av klimatförändringen
- hoten mot naturens mångfald och ekosystemen
- problem i anknytning till ämnens kretslopp och energiflödet
- lokala miljöproblem

En hållbar framtid

- ekosystemtjänsternas betydelse
- ekologiskt hållbar utveckling, kretsloppsekonomi och ekosocial bildning
- verksamhet för att främja en hållbar livsstil i den egna närmiljön

En undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett miljöutvecklingsprojekt

Nationella fördjupade kurser

3. Cellen och ärftligheten (BI3)

Kursen ger den studerande en djupare förståelse av cellens uppbyggnad och funktion. Kursen behandlar också styrningen av cellens funktion, cellernas förökning och ärftlighetens grunder. Centralt för kursen är experimentella arbetssätt och den undersökning som de studerande utför.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- använda begrepp, modeller och teorier vid undersökning av fenomen som har att göra med celler och ärftlighet
- fördjupa sin kunskap om funktionen hos cellens olika delar och förstå att organismernas strukturer och funktioner har sin grund i processer på cellnivå
- undersöka olika celler och vävnader och tyda deras strukturer
- bedöma vad kunskapen om cellernas och genernas funktion innebär ur individens och samhällets synvinkel
- planera och genomföra en undersökning ensam eller i samarbete med andra.

Centralt innehåll

Cellen som forskningsobjekt

- hur celler undersöks
- behovet av cellbiologisk kunskap och kunskap om genom samt användningen av denna kunskap

Organismerna är uppbyggda av celler

- biomolekyler
- uppbyggnaden av celler med och utan cellkärna och deras funktion
- DNA:s och RNA:s struktur
- proteinsyntesen och epigenetisk reglering

Cellernas förökning

- mitosen och dess betydelse
- celledelning, cellernas tillväxt och differentiering

Ärftlighetens grunder

- gener och alleler
- könscellerna och deras uppkomst genom meios
- hur gener ärvs och hur egenskaper överförs från en generation till en annan
- mutationer och mutagener

En cellbiologisk undersökning i laboratorium eller med hjälp av digitalt material

4. Människans biologi (BI4)

Under kursen blir de studerande förtrogna med människans anatomi och fysiologi. Centrala frågor är människans livsfunktioner och fortplantning samt arvsmassans och miljöns betydelse för människans hälsa. Under kursen behandlas människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera funktionsprinciperna hos vävnadernas och organens strukturer
- förstå regleringsmekanismerna i den kemiska jämvikten i människokroppen och hur de påverkas av yttre och inre faktorer
- förstå betydelsen av nervsystemets processer och hormonsignaler som reglerare av kroppens funktioner
- förstå de fysiologiska förändringar som sammanhänger med fortplantningen och människans livscykel
- kunna förklara människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot
- förstå hur arvsanlagen och miljön tillsammans inverkar på människans hälsa
- kunna genomföra en liten undersökning där kroppsfunktioner mäts och presentera resultaten av undersökningen.

Centralt innehåll

Energin, ämnesomsättningen och regleringen av den

- näringsämnen och matsmältningen
- blodcirkulationssystem
- andningsorganen och regleringen av andningen

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Regleringen av livsfunktionerna

- nervsystemet och sinnena
- de inresekreteriska körtlarna och hormonerna
- värmereglering
- kemisk jämvikt
- kroppens anpassningsförmåga och försvarsmekanismer

Fortplantningen

- befruktning, graviditet och förlossning
- könsutvecklingen och sexualiteten
- arvsanlagen och miljöns betydelse

En undersökning där funktioner i människokroppen mäts

5. Biologins tillämpningar (BI5)

Syftet med kursen är att de studerande ska få förståelse av den biologiska forskningens betydelse för lösningen av framtidens problem. I kursen blir de studerande förtrogna med olika tillämpningar av biologin inom medicinen, industrin och livsmedelsproduktionen samt inom hållbar användning av naturtillgångarna. Centrala frågor är olika tillämpningar av genteknologi och mikrobiologi. I kursen planerar och genomför den studerande ett experiment eller en undersökning med anknytning till biologins tillämpningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av biologiska innovationer och biologins tillämpningar i samhället
- bekanta sig med bioteknologins metoder och produkter och möjligheterna att använda bioteknologi för att främja en hållbar framtid
- förstå genteknologins möjligheter inom medicin och industri
- förstå mikrobernas betydelse i naturen och i olika biotekniska processer
- förstå betydelsen av växt- och djurförädling i näringsproduktionen
- kunna bedöma de möjligheter, hot och etiska frågor som är förknippade med bioteknologins och genetikens tillämpningar
- kunna planera och genomföra ett experiment eller en undersökning som anknyter till tillämpning av biologi på egen hand eller tillsammans med andra.

Centralt innehåll

Bioteknologins tillämpningar och betydelse

- produktion av näring, energi, produkter och tjänster med hjälp av förnybara naturresurser
- biotekniska tillämpningar i industrin och inom miljövården

Mikrobiologins tillämpningar och betydelse

- bakteriernas och virusens uppbyggnad och funktion
- odling, behandling och identifiering av bakterier
- mikroberna i naturen och i människans tjänst

Genteknologins tillämpningar och betydelse

- genteknikens metoder
- genominformation
- mikrober inom genteknologin

Växt- och djurförädling

Ett försök eller en undersökning inom ett av biologins tillämpningsområden

5.8 Geografi

Undervisningen i geografi ska utveckla de studerandes geografiska världsbild och ge dem verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och problem och möjligheterna att lösa dessa. Undervisningen ska vägleda de studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära sig att formulera motiverade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välmående. Undervisningen övar upp den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stöder den studerande i byggandet av en hållbar framtid.

Geografiundervisningen hjälper de studerande att bli medvetna om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet och att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö. I geografiundervisningen integreras de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga elementen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorättsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en ekosocialt bildad medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de studerandes levnadsvärld och i deras vardagliga erfarenheter och observationer. Ett undersökande angreppssätt hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i vardagsmiljön på det lokala, regionala och globala planet. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information och presentera den visuellt. Med geomedia avses en mångsidig användning av kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier, muntliga presentationer och andra sätt att ta fram och presentera geografisk information. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen. I undervisningen kan också studiemiljöer utanför skolan och digitala studiemiljöer utnyttjas.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i geografi är att den studerande ska

- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap
- utveckla sin förmåga till geografiskt tänkande och bilda sig en uppfattning om världen och dess mångfald
- förstå, tolka, tillämpa och bedöma geografisk kunskap och använda geomedia mångsidigt för att söka, analysera och presentera information
- kunna observera vardagsmiljöer och beskriva regionala fenomen och strukturer samt regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- kunna kritiskt diskutera aktuella händelser i världen och faktorer som inverkar på dessa
- kunna observera och bedöma tillståndet i naturliga och byggda miljöer och de förändringar som pågår i dem samt människornas välmående lokalt, regionalt och globalt
- förstå vad regional utveckling innebär och kunna diskutera olika möjligheter att lösa jämlikhetsproblem
- förstå innebörden i begreppet mänskliga rättigheter och uppskatta kulturell mångfald
- känna till olika metoder för regionplanering och kunna delta i och påverka utvecklingen av sin närmiljö

- intressera sig för geografisk kunskap och bli motiverad att följa aktuella händelser i olika delar av världen
- kunna använda geografisk kunskap och geografiska färdigheter i vardagslivet
- veta i vilka yrken och arbetsuppgifter geografisk kompetens behövs
- handla som aktiv världsmedborgare som tar ställning i olika lokala, regionala och globala frågor och främjar hållbar utveckling.

Bedömning

I gymnasiets geografi bedöms hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda de studerande till att utveckla sina kunskaper. Centrala föremål för bedömningen är kunskap om centrala begrepp och förmågan att tänka och argumentera geografiskt och att bearbeta geografisk information. I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, utvärdera, åskådliggöra och presentera geografisk kunskap i olika situationer. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografi är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediale färdigheter.

Sina kunskaper och färdigheter i geografi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer och genom att på egen hand eller tillsammans med andra utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller ett geografiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motannons eller webbsidor. I bedömningen kan läraren även beakta de kunskaper och färdigheter som den studerande visar i ett projekt som handlar om delaktighet och påverkan i skolan.

Obligatoriska kurser

1. En värld i förändring (GE1)

Kursen lär den studerande granska vår föränderliga värld och dess regionala problem. Under kursen följer de studerande med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig en bild av globala riskområden med hänsyn till risker som rör naturen, miljön och mänskligheten. Kursen behandlar också den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och möjligheter att hantera risker, skapa behövlig beredskap, förutse risker och anpassa sig till dem. Till de centrala synvinklarna hör ekosocial hållbarhet, kretsloppsekonomi och globala utvecklingsfrågor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar den studerandes intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- identifiera de riskområden på jorden som anknyter till naturfenomen, till människans verksamhet samt till växelverkan mellan människan och naturen
- förstå vilka slags risker som förekommer i olika områden på jorden och vilka faktorer som inverkar på dem
- kunna jämföra och bedöma hur riskkänsliga olika områden är och hur stor inverkan riskerna har med hänsyn till regionernas naturtillgångar och graden av utveckling
- veta vilka lösningar det finns för att hantera risker eller lindra deras följder och känna till möjligheterna att förutse och gardera sig mot risker och följa principerna för hållbar utveckling

- kunna analysera positiv utveckling i olika delar av världen och de faktorer som inverkar på denna
- inse att människan med sin verksamhet påverkar vår planets livsduglighet och människans välmående
- kunna använda digitala verktyg för att söka information om globala frågor, analysera och presentera informationen och kunna följa och kritiskt bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier.

Centralt innehåll

Geografin som vetenskap

- hur geografin studerar miljön och världen
- den studerandes vardagliga erfarenheter och observationer av sin egen närmiljö och av en värld som förändras
- geografiska forskningsfärdigheter och geomedia
- hur geografin används i arbetslivet och i vardagen
- aktuella nyheter från olika delar av världen om regionala risker, positiv utveckling och innovationer
- fördjupning av kunskaperna om jordens kartbild och om ortnamn

Centrala globala riskområden gällande naturens system, identifiering av risker och riskberedskap

Centrala globala riskområden gällande naturresurserna och miljön samt riskhantering, riskberedskap och riskanpassning

- klimatförändringen och andra globala miljörisker
- förnuftig resursanvändning samt kretslopps- och bioekonomi
- möjligheter och styrkor i olika områden på jorden

Globala riskområden gällande mänskligheten och centrala utvecklingsfrågor

- de globala problemen i fråga om den mänskliga utvecklingen, välståndets fördelning, ojämlikhet, sårbarhet, hunger och flyktingskap

2. Den blå planeten (GE2)

Kursen behandlar naturgeografiska fenomen och fördjupar de studerandes kunskaper om atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och processer. Den centrala infallsvinkeln är processerna i naturen och de orsakssamband som är förknippade med dessa. Under kursen bekantar sig de studerande med naturgeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka naturlandskap och deras uppkomst med hjälp av geomedia. Kursen ger förtrogenhet i att använda naturgeografisk information i samhället och i vardagen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp
- kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordklotets planetariska natur
- förstå den zonvisa indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- förstå hur och varför naturlandskap förändras och kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människors vardag.

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- geome dia och andra naturgeografiska informationskällor och användningen av dem samt naturgeografiska forskningsmetoder

Jordens planetariska rörelser och de fenomen som beror på dem

Atmosfären och hydrosfären i rörelse samt indelningen i zoner

- atmosfärens struktur och vindarna
- regn
- havsvattnets rörelse
- väder och väderprognoser
- klimat- och vegetationszoner

Jordklotets uppbyggnad och föränderliga ytformer

- endogena och exogena processer som bearbetar jordens yta
- tolkning av naturlandskap med hjälp av kartor och bilder
- värdefulla naturlandskap

Tillämpning av naturgeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet

Nationella fördjupade kurser

3. En gemensam värld (GE3)

Kursen behandlar humangeografins fenomen och fördjupar de studerandes kunskap om regionala drag i den mänskliga verksamheten. Det centrala fokusområdet är analys av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder med tanke på den mänskliga verksamheten. I kursen bekantar sig den studerande med humangeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka hur den mänskliga verksamheten gestaltar sig på jordklotet med hjälp av geome dia. Kursen gör den studerande förtrogen med användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda de centrala humangeografiska begreppen
- kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geome dia
- kunna analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och bedöma deras beroende av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder
- känna till olika kulturer och uppskatta deras mångfald samt sätta värde på de mänskliga rättigheterna
- kunna bedöma det mänskliga välståndet och miljöns tillstånd i olika delar av världen
- förstå betydelsen av en ekologiskt, ekonomiskt, kulturellt och socialt hållbar utveckling för världens framtid
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information
- de centrala begreppen inom humangeografien
- geomedia och andra humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder
- tankekartor, upplevelse av platser och regional identitet

Befolkning och bosättning

- befolkningstillväxt, bosättning, flyttningsrörelser, urbanisering
- kulturell mångfald och genomförande av de mänskliga rättigheterna

Primärproduktion och miljö

- ett hållbart jord- och skogsbruk och en hållbar fiskerinäring

Industri och energi

- råvaror, energikällor, bioekonomi och industrins lokalisering

Tjänster, rörelser och växelverkan

- trafiken, turismen, den globala ekonomin och informationsteknikens utveckling

Den mänskliga verksamhetens regionala struktur

- markanvändning, centralorter och periferier
- tolkning av kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och andra geomedia

Användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagen

4. Geomedia – undersök, delta och påverka (GE4)

Kursen lär de studerande att tillämpa de geografiska kunskaper och färdigheter som de skaffat sig i de tidigare kurserna för att utarbeta en undersökningsrapport eller genomföra ett delaktighets- eller påverkansprojekt. Centrala infallsvinklar i kursen är involverande planering, globala utvecklingstrender och användningen av geomedia i forskning och påverkansarbete.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna formulera geografiska frågeställningar och använda geomedia för att lösa geografiska problem
- utveckla sina färdigheter att inhämta, behandla, analysera, tolka, utvärdera och presentera geografisk information
- kunna använda applikationer inom geodata
- förstå betydelsen av geomedia i sin egen vardag och inom olika områden i samhället
- känna till globala utvecklingstrender och målen för Finlands utvecklingsbistånd
- förstå betydelsen av hållbar utveckling som grundprincip vid områdesplaneringen och känna till medborgarnas möjligheter att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö
- kunna använda geomedia för att utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller i ett delaktighets- och påverkansprojekt som har en lokal, regional eller global dimension.

Centralt innehåll

Användningen av geomeedia i vardagen och arbetslivet och för att främja hållbar utveckling

Geomeedia och geografiska forskningsfärdigheter

- grunderna i kartografi och användning av geodata samt användning av andra geomeedia i geografiska undersökningar
- att formulera problem och skaffa, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial

Styrning av utvecklingen och hållbar utveckling

- områdesplanering och principerna för involverande planering
- skillnader i utvecklingsnivå på olika regionala nivåer samt internationellt samarbete, världsomfattande utvecklingstrender och åtaganden som anknyter till hållbar utveckling

En geografisk undersökning eller ett delaktighets- och påverkansprojekt

- utarbetande av en småskalig geografisk studie med hjälp av geomeedia eller genomförande av ett delaktighets- eller påverkansprojekt på lokal, regional eller global nivå med hjälp av geomeedia självständigt eller i samarbete med andra

5.9 Fysik

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och inom områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska fysiken tillämpas i många olika situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet inom utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse när vi bygger en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya tekniska lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön.

Undervisningen i fysik ska stödja de studerande att uppfatta och förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. De studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar i växelverkan med lärarna till en logiskt sammanhängande helhet som närmar sig en sådan uppfattning av den omgivande verkligheten som står i samklang med fysikaliska teorier. I undervisningen ska de studerande lära sig att tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse samt att växelverka. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer av omgivningen. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt eller annat undersökande arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i fysik. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa arbetarskyddslagstiftningen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i fysik är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i fysik, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra enkla undersökningar i samarbete med andra
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna ställa upp, tolka och bedöma olika modeller och använda dem för att beskriva fenomen och göra förutsägelser
- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i fysik

- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- kunna strukturera sin uppfattning om naturens byggstenar och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i fysik med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömning och respons som ges under lärprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Kunskaperna i fysik och förmågan att tillämpa dem kan visas på olika sätt, såsom genom förklaringar, grafiska modeller och matematiska modeller. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma arbetsmoment, såsom formulering av frågor, strukturerade redogörelser för problemlösningsprocesser och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Obligatoriska kurser

1. Fysiken som naturvetenskap (FY1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier
- förstå hur naturvetenskaplig kunskap byggs upp genom experimentell verksamhet och modeller som ställs upp med hjälp av resultaten av experimenten
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga försök
- bekanta sig med grundbegrepp som gäller materiens och universums struktur och bilda sig en uppfattning om de grundläggande strukturerna i naturen
- kunna använda och tillämpa fysikaliska begrepp för rörelse på fenomen i vardagen
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som stöd för studierna.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- stifta bekantskap med grundformerna för växelverkan, universums strukturer och uppkomst samt materiens uppbyggnad
- kraft som orsak till att en rörelse förändras samt kinematikens fenomen
- betydelsen av experiment och modeller då fysikalisk kunskap byggs upp
- insamling och grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet

2. Värme (FY2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa värmelärans begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna undersöka fenomen som gäller materiens termodynamiska tillstånd och förändringar i aggregationstillstånd
- fördjupa sin förståelse av energi som centralt begrepp i fysiken
- utveckla sin förmåga att fatta beslut i frågor som gäller miljö och teknologi.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för energiproduktionslösningar och en hållbar utveckling
- värme och temperatur
- gasernas tillståndsförändringar, värmeutvidgning och tryck
- uppvärmning och avkylning av kroppar, förändringar i aggregationstillstånd och värmeenergi
- mekaniskt arbete, effekt och verkningsgrad
- energins bevarande i värmeläran och värmeflödets riktning
- framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning

Nationella fördjupade kurser

3. Elektricitet (FY3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa ellärans begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- få rutin i att ställa upp matematiska modeller och använda ekvationer som anger samband mellan storheter
- kunna undersöka fenomen med anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik i samband med experiment.

Centralt innehåll

- fysikens och teknologins betydelse i det dagliga livet och i samhället
- elektrisk ström och spänning samt resistans och Ohms lag
- enkla likströmskretsar och Kirchhoffs lagar
- elektrisk effekt och Joules lag
- kondensatorn, dioden och lysdioden som komponenter
- elektrostatisk växelverkan, Coulombs lag och elektriskt fält
- elsäkerhet, att göra kopplingar och undersöka strömkretsar

4. Kraft och rörelse (FY4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kraft och rörelse på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- förstå konservationslagarnas betydelse i fysiken
- experimentellt kunna undersöka fenomen som anknyter till kraft och rörelse
- få vana att använda och producera grafiska framställningar.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för individens och samhällets säkerhet
- växelverkan som orsak till att en rörelse förändras, likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- Newtons lagar, kraftfigur och krafterns sammanlagda verkan
- distanskrafter och kontaktkrafter: tyngd, friktion och lyftkraft samt mediets motstånd kvalitativt
- rörelseekvationen
- kraftmoment och jämvikt vid rotation i enkla fall
- lagen om rörelsemängdens bevarande, impulsprincipen och endimensionella kollisioner
- kinetisk och potentiell energi samt lagen om den mekaniska energins bevarande
- användning och uppgörande av modeller samt deras begränsningar och brister

5. Periodisk rörelse och vågor (FY5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för periodisk rörelse och vågor på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- göra sig förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grunder genom att undersöka mekanisk svängning och ljud
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse inom medicin och musik
- likformig cirkelrörelse
- gravitationsväxelverkan
- harmonisk kraft och svängningsrörelse
- vågrörelsers uppkomst och utbredning
- vågrörelsens reflektion, brytning, diffraktion och interferens samt stående vågor
- ljudet som vågrörelsefenomen
- förhållandet mellan modeller och simuleringar och verkligheten

6. Elektromagnetism (FY6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för elektromagnetism och ljus på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten
- få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken och att analysera argumenteringen i olika informationskällor.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i energitekniken och kommunikationstekniken
- magnetism, magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i el- och magnetfält
- elektromagnetisk induktion, magnetfält, induktionslagen och Lenz lag
- generatoren, transformatorn, uppkomsten av växelström och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- spektrum för elektromagnetisk strålning, ljusets reflektion, brytning, interferens och diffraktion
- strukturerad redogörelse för en undersökning eller en problemlösningsprocess

7. Materia och strålning (FY7)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för materia och strålning på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- fördjupa sin helhetsbild av fysiken som den vetenskap som förklarar materiens och universums uppbyggnad.

Centralt innehåll

- perspektiv på fysikens och kosmologins utveckling
- energins kvantisering
- den elektromagnetiska strålningens kvantisering och fotoner
- våg-partikeldualitet
- atomkärnans uppbyggnad
- kärnreaktioner, kärnenergi, kärnans bindningsenergi och ekvivalensen mellan massa och energi
- radioaktivitet och sönderfallslagen
- strålsäkerhet och nyttoanvändning av strålning
- inhämtning, presentation och bedömning av information

5.10 Kemi

Undervisningen i kemi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge de studerande insikter i betydelsen av kemi och dess tillämpningar i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska kemin tillämpas i mångsidiga situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet i utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av kemins betydelse när vi bygger en hållbar framtid: kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sitt eget agerande och för miljön.

Undervisningen i kemi ska stödja de studerande att förstå hur kemins begreppsapparat är uppbyggd och skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån och symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från de studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och genom att använda kemins symbolspråk. De studerande lär sig tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, samt växelverka och bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse. Informations- och kommunikationsteknik ska användas bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i kemi ska utgå från observation och undersökning av ämnen och fenomen som anknyter till de studerandes livsmiljö. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt eller annat undersökande arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i kemi. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i kemi är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra enkla undersökningar i samarbete med andra på ett säkert sätt
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen och göra förutsägelser

- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i kemi
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för kemin
- kunna strukturera sin syn på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologi med hjälp av begrepp från kemin
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse kemin och den teknologi som anknyter till kemin har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i kemi med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under läroprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i kemi. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma olika arbetsmoment, såsom formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Obligatoriska kurser

1. Kemi överallt (KE1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi
- kunna använda och tillämpa sina kunskaper om ämnens egenskaper i fråga om fenomen i det dagliga livet och i miljön
- kunna undersöka olika kemiska fenomen experimentellt och med hjälp av olika modeller samt beakta arbetarskyddsaspekterna
- kunna använda modeller av ett ämnes struktur, grundämnenas periodiska system och olika informationskällor för att dra slutsatser om ämnets egenskaper.

Centralt innehåll

- kemins betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- atomens uppbyggnad och grundämnenas periodiska system i huvuddrag
- egenskaper hos grundämnen och kemiska föreningar
- beskrivning av ämnens egenskaper utgående från ämnets struktur, kemiska bindningar och polaritet
- frågor som utgångspunkt för informationssökning
- säkert arbete, metoder för att separera ämnen från varandra, att undersöka och observera ämnens egenskaper och dra slutsatser om dem

2. Människans kemi och kemin i livsmiljön (KE2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp som gäller organiska föreningar och substansmängd på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen som är förknippade med organiska föreningar, substansmängd och haltmått experimentellt eller med hjälp av olika modeller
- förstå hur kunskap inom kemin byggs upp genom experiment och modeller som sammanhänger med dem
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- kemins betydelse för hälsa och välmående
- strukturmodeller för organiska föreningar, såsom kolväten och syre- och kväveföreningar, och beskrivning av föreningarna med hjälp av olika modeller
- rymdstruktur och isomeri
- förklaring av egenskaper hos organiska föreningar utgående från strukturen
- substansmängd och haltmått
- användning av redskap och reagens samt framställning av lösningar
- metoder för analys av ett ämnes struktur, såsom spektroskopi

Nationella fördjupade kurser

3. Reaktionen och energi (KE3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen i samband med reaktioner experimentellt eller med hjälp av olika modeller
- förstå innebörden av materiens och energins oförstörbarhet i kemin.

Centralt innehåll

- kemins betydelse för energilösningar och miljön
- symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner
- oorganiska och organiska kemiska reaktioner och deras tillämpningar
- materiens oförstörbarhet i kemiska reaktioner och enkel tillämpning av detta i beräkningar
- energins oförstörbarhet i kemiska reaktioner, bindningsenergi och Hess lag
- gasernas egenskaper och idealgaslagen
- experimentell undersökning av reaktioner, titrering som analysmetod, behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat

4. Material och teknologi (KE4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa kemiska begrepp som gäller material och teknologi på fenomen i det dagliga livet, miljön och samhället
- kunna undersöka fenomen som berör material och elektrokemi med hjälp av experiment eller modeller

- få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för kemien och analysera argumenteringen i olika informationskällor
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten.

Centralt innehåll

- kemins betydelse inom teknologi och samhälle
- egenskaper hos metaller och polymerer, deras användning och livscykel
- uppbyggnaden av atomens valensskal, och grundämnenas periodiska system som förklaring på periodiska egenskaper hos grundämnena
- oxidationstal och redoxreaktioner
- centrala principer i elektrokemien: metallernas elektrokemiska spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell och elektrolys
- stökiometriska tillämpningar
- framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning
- samarbetets betydelse i produktion av kemisk kunskap

5. Reaktioner och jämvikt (KE5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp som gäller reaktioner och kemisk jämvikt på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktioner och kemisk jämvikt med hjälp av experiment eller modeller
- kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastighet och kemisk jämvikt och för att göra förutsägelser.

Centralt innehåll

- kemins betydelse i bygget av en hållbar framtid
- kemisk reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på reaktionshastigheten
- homogen och heterogen jämvikt och påverkan på jämviktstillståndet
- syra-basjämvikt, starka och svaga protolyter och buffertlösningar
- grafisk framställning av jämviktstillstånd
- matematisk behandling av homogen jämvikt och syra-basjämvikt
- bedömning av undersökningsresultat och undersökningsprocesser

5.11 Filosofi

Det filosofiska tänkandet omfattar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar ingår som en väsentlig del i allmänbildningen. Inom filosofin formulerar och klargör man problem med hjälp av begrepp och genom diskussion. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar. Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper de studerande att få grepp om och strukturera dagens ständigt växande informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi de studerandes förmåga att tänka och lära sig.

Inom filosofin lär sig de studerande att med hjälp av begrepp formulera frågor om värderingar, normer och betydelser. Detta främjar de studerandes förmåga till etiskt tänkande och förmågan att förstå vilken betydelse olika kunskaper och färdigheter har för individen och samhället. Genom studier i filosofi lär sig de studerande att uppfatta större begreppslika helheter och samband. Detta hjälper dem att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsområden och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra.

Studierna i filosofi ska utveckla omdömesförmågan och främja kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska de studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig de studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar de respekt för andra välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar de studerande tilltro till sin egen tankeförmåga och sina egna möjligheter att lösa även svåra problem. Studierna i filosofi ska stödja de studerande att bli aktiva och ansvarsfulla medborgare som visar respekt för andra individer och respekterar jämlikhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppslikt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- lära sig att reflektera över och begreppslikt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes kognitiva förmåga samt på förmågan att behärska centrala begrepp och uttrycka filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att kritiskt analysera och problematisera information, uppfatta och precisera informationens begreppslika struktur och framföra ett motiverat omdöme i olika frågor. Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmanra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen

ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika kurserna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen i filosofi.

Obligatorisk kurs

1. Introduktion i filosofiskt tänkande (FI1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bilda sig en underbyggd uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem
- lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet
- känna till och genom olika övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel
- fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem
- känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i något av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor
- grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området
- centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och tvång, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv
- skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap
- kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen

Nationella fördjupade kurser

2. Etik (FI2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier samt grunderna i miljöfilosofi
- förstå vad som kännetecknar normativa påståenden och förhållandet till deskriptiva påståenden och kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta
- kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp
- kunna motivera moralens förpliktande karaktär samt tillämpa filosofiska begreppsdistinktioner och logisk argumentation i moralfrågor
- kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken.

Centralt innehåll

- moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, kontrakts-, rättighets- och pliktetik
- moralen som normsystem och skillnaden i förhållande till juridiska system och system som grundar sig på gängse normer, moralisk relativism
- filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil
- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor som gäller djur och miljö

3. Samhällsfilosofi (FI3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bli förtrogen med centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin samt de grundläggande samhällsfilosofiska uppfattningarna om individens relation till gruppen, samhället och staten
- lära sig använda centrala filosofiska begrepp för att analysera samhällelig och politisk verksamhet och för att motivera sina egna lösningar på samhällsproblem
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att begreppslikt bedöma samhällsordningens uppbyggnad, grunder och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor.

Centralt innehåll

- samhällsordningens och centrala samhällsinstitutioners existens och legitimitet: teorier om samhällsfördrag och individ- och grupporienterade teorier om samhället
- olika former av rättvisa samt motivering och tillämpning av dem
- begreppet makt och olika former av makt, maktens legitimitet, olika former av demokrati och diktatur samt anarkism
- arbetsfördelning, ekonomi och välfärd, legitimering av ekonomiska verksamhetsprinciper och ägande
- politiska ideal och förverkligande av dem: frihet, jämlikhet och solidaritet; konservatismen, liberalismen och socialismen; nationalstater och det globala perspektivet
- spänningar och konflikter i samhället och hur man löser dem: rättsstaten och alternativ till den och upplösning av samhällsordningen; krig, inbördeskrig, terror samt förintelsen och andra brott mot mänskligheten som samhällsfilosofiska problem
- aktuella samhällsfilosofiska frågor: genus och könsroller, informationsteknik, kulturmöten, att skapa en hållbar framtid

4. Kunskap, vetenskap och verklighet (FI4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- gestalta filosofiska uppfattningar baserade på olika vetenskaper och vardagslivet om hur verkligheten är uppbyggd
- kunna analysera och bedöma filosofiska teorier om verkligheten, sanning, kunskap och vetenskap
- kunna strukturera och analysera kännetecknen för vetenskaplig forskning, slutledning och tolkning
- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier och modeller förhåller sig till verkligheten
- lära sig att uppfatta vetenskapsfilosofiska frågor inom någon specialvetenskap i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- metafysikens centrala frågor och begrepp, olika uppfattningar om metafysikens väsen samt verklighetens fundamentala uppbyggnad
- existentiella frågor: förändring och beständighet, entitet och egenskaper, det möjliga och det nödvändiga, det reella och det virtuella
- uppfattning och gestaltning av verkligheten
- det sannas natur och sanningsteorierna
- kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder, vetenskaplig slutledning; begreppen fenomen, forskningsmaterial, modell och teori samt förhållandet mellan dem
- tolkning och kunskap inom natur- och humanvetenskaper samt formella vetenskaper: att veta och förutspå, förstå och tolka

5.12 Psykologi

I egenskap av en vetenskap som undersöker mänsklig aktivitet ger psykologin de studerande förutsättningar att på olika sätt iakttä och förstå människan och de faktorer som påverkar hennes beteende. Med hjälp av psykologisk kunskap och psykologiska begrepp kan de studerande bli medvetna om och bearbeta psykiska fenomen. Kunskaper och färdigheter i psykologi stödjer självkännedomen, den personliga utvecklingen, förståelsen för andra människor och det psykiska välbefinnandet. Psykologins dels empiriska, dels reflekterande grepp ger de studerande möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för de studerande att förstå psykologisk kunskap och själva kunna tillämpa den. De studerande ska få hjälp med att inse den psykologiska kunskapens koppling till sociala, kulturella och aktuella frågor samt med att förstå hur psykiska, biologiska och sociala faktorer samverkar och är beroende av varandra.

Undervisningen i psykologi ska vara forskningsbaserad. Det innebär att man i undervisningen ska behandla den psykologiska kunskapens karaktär och hur den uppkommer med betoning på de viktigaste resultat som framkommit genom forskningstraditionen och genom aktuell forskning. Den forskningsbaserade undervisningen ska användas för att skapa förståelse för människans dagliga liv och vardag. På detta sätt kan man föra forskningsresultaten närmare de studerande.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i psykologi är att den studerande ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet som är ett resultat av växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp, frågeställningar och metoder att skaffa sig information samt känna till psykologiska forskningsresultat och utgående från dem kunna bedöma den vetenskapliga kunskapens och forskningsmetodernas möjligheter och begränsningar
- förstå etiska frågor inom psykologi och psykologisk forskning och kunna tillämpa sina kunskaper också för att bedöma psykologiska undersökningar
- tillägna sig psykologisk kunskap och kunna tillämpa den i sina studier och i vardagen, för att se sin livssituation och sina möjligheter, främja sin psykiska utveckling och hälsa samt för att utveckla sitt tänkande, sina människorelationer och sina sociala färdigheter
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet
- kunna använda psykologisk kunskap för att analysera ämnesövergripande teman och fenomen
- kunna tillämpa psykologisk kunskap för att främja jämlikhet, jämställdhet och hållbar utveckling.

Bedömning

Vid bedömningen ska man fästa uppmärksamhet vid den studerandes teoretiska kunskaper såväl som förmågan att tillämpa psykologisk kunskap i vanliga situationer och i vardagslivet. Förmåga att bearbeta information och behärska helheter i stället för upprepning av enskilda fakta ska betonas. Den studerande ska på ett mångsidigt sätt visa att hen har förstått det centrala innehållet och kan utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

Nationella fördjupade kurser

1. Psykisk aktivitet och lärande (PS1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer för att kunna förklara och förstå mänskligt beteende
- känna till psykologins centrala ämnesområden såsom känslor, motivation och kognitiva funktioner, samt kunna iakta och reflektera över mänskligt beteende och sin egen psykiska hälsa med hjälp av begrepp som beskriver dessa
- fördjupa sig i psykologisk kunskap som berör lärprocesser och med hjälp av kunskapen kunna reflektera över sina studier
- kunna ge exempel på psykologiska forskningsområden och undersökningar inom dem samt analysera och bedöma motiven bakom forskningen och bevekelsegrund
- förstå att psykologisk kunskap baserar sig på forskning och kunna beskriva centrala kännetecken för vetenskapligt tänkande.

Centralt innehåll

Medveten och omedveten psykisk aktivitet

- biologiska faktorer som inverkar på mänskligt beteende samt grundläggande kunskap om nervsystemets funktion
- grundläggande kunskap om känslor och motivation
- betydelsen av kognitiva tolkningar i mänskligt beteende

Sociala och kulturella faktorer inverkan på människans beteende

- grundläggande kunskap om socialisation och hur man tillägnar sig normer
- exempel på situationsfaktorer som påverkar individens beteende

Fördjupning i ett valbart fenomen, till exempel aggressivitet, nervositet, beroenden, ätbeteende, socialt samspel, lycka eller kärlek

Studier och lärande ur ett psykologiskt perspektiv

- den biologiska, kognitiva och sociokulturella grunden för lärande
- effektiva studiemetoder
- motivation och lärande

Uppkomsten av psykologisk kunskap

- psykologiska forskningsobjekt
- skillnaden mellan vardagskunskap och vetenskaplig kunskap
- exempel på psykologiska forskningsmetoder

2. Människans utveckling (PS2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- veta hur man undersöker människans utveckling och kunna bedöma kunskapens tillförlitlighet
- kunna beskriva faktorer som påverkar människans utveckling och växelverkan mellan dem
- fördjupa sig i olika delområden av människans utveckling och kunna beskriva växelverkan mellan dem samt kunna förklara utvecklingens kontinuitet under människans levnadslopp
- fördjupa sig särskilt i barn- och ungdomspsykologi samt teorier och forskningsrön inom dem
- känna till principerna för nervsystemets funktion och förstå sambandet mellan nervsystemet och individens psykiska utveckling
- kunna bedöma utvecklingspsykologisk kunskap och tillämpa den för att förstå sig själv och andra människor.

Centralt innehåll

Forskning om utvecklingen

Olika utvecklingsområden och faktorer som påverkar dem i barndomen och ungdomen

- fysisk-motorisk utveckling
- kognitiv utveckling
- emotionell utveckling
- psykosocial utveckling
- utveckling av jaget och jaguppfattningen

Den psykiska utvecklingen under ungdomsåren och särskilda utmaningar som är förknippade med den

- tankeutveckling
- identitetsutveckling: personlig, social och kulturell identitet
- könsidentitet och sexuell utveckling
- utveckling av exekutiva funktioner och deras neurologiska orsaker

Utvecklingens kontinuitet under levnadsloppet

- begreppet levnadslopp
- växelverkan mellan faktorer som påverkar utvecklingen
- en teori som förklarar utvecklingens kontinuitet

Biologiska och sociokulturella faktorer som påverkar utvecklingen

- nervsystemets mognad
- hjärnans utveckling under en livstid
- växelverkan mellan arv och miljö
- tidigt socialt samspel och känslomässig anknytning
- socialisation och kulturella skillnader i utvecklingen

3. Människan som informationsbehandlare (PS3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- fördjupa sig i de grundläggande kognitiva funktionerna, dvs. perception, uppmärksamhet och minne, samt med en mer avancerad kognitiv aktivitet, till exempel beslutsfattande, problemlösning, sakkunskap eller språkliga funktioner
- fördjupa sig i forskningen om kognitiva funktioner och kunna bedöma den
- förstå den neurologiska bakgrunden till kognitiv aktivitet och sambandet mellan kognitiva och psykiska funktioner.

Centralt innehåll

- principer för kognitiv aktivitet, såsom inre modeller och varseblivningscirkeln
- den neuropsykologiska bakgrunden till kognitiva funktioner
- forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och hjärnforskning
- de grundläggande kognitiva funktionerna perception, uppmärksamhet och minne och deras biologiska bakgrund
- undersökning av en valbar mera avancerad kognitiv funktion, till exempel språk, problemlösning, beslutsfattande eller sakkunskap

4. Känslor, psykiskt välbefinnande och mental hälsa (PS4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få kunskap om forskning som gäller känslor och mental hälsa och förstå hur dessa kan undersökas samt kunna bedöma forskning kritiskt
- kunna beskriva hur känslor föds genom samverkan mellan biologiska och kognitiva faktorer och kunna reflektera över deras kulturbundenhet
- kunna analysera känslors betydelse för kommunikation och välbefinnande
- känna till faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet och olika sätt att upprätthålla den psykiska balansen
- kunna analysera sitt eget psykiska välbefinnande ur ett psykologiskt perspektiv och få verktyg att hitta lösningar som stödjer det egna välbefinnandet
- förstå psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer som påverkar den mentala hälsan
- känna igen de vanligaste mentala störningarna och problemen samt förstå svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem
- tillägna sig djupare kunskap om minst en mental störning: orsaker, symptom och vård.

Centralt innehåll

- hur känslor uppkommer, den biologiska grunden för minst en känsla
- känslor som föremål för psykologisk forskning
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslornas betydelse som verktyg för att förstå sig själv
- psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans
- sömn och sovande som bidragande faktorer till välbefinnande
- stress, kriser och olika sätt att hantera dem
- centrala mentala problem och vård av dem
- faktorer som bidrar till uppkomsten av mentala problem
- betydelsen av den sociala miljön för individens välbefinnande

5. Människan som individ och social varelse (PS5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vidden av begreppet personlighet
- känna igen och kunna förklara centrala skillnader mellan individer, såsom temperament, personlighetsdrag, intelligens, begåvning och tolkningsmönster
- känna till den biologiska grunden för individuella skillnader
- tillägna sig kunskap om forskning som gäller personlighet och socialpsykologi
- fördjupa sin förståelse för psykologiska forskningsmetoder när det gäller undersökning av individuella skillnader och personlighetspsykologisk forskning
- kunna analysera individens beteende som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, situationsfaktorer och kultur
- kunna tillämpa personlighetspsykologisk och socialpsykologisk kunskap för att förstå olikhet.

Centralt innehåll

- definition av personlighet
- det varaktiga och det föränderliga i personligheten
- minst två personlighetsteorier, -modeller eller -perspektiv, till exempel inom sociokognitiv, psykodynamisk eller humanistisk psykologi, temperamentsteori eller egenskapsteori
- undersökning av individuella skillnader
- hur situationsfaktorer och gruppfenomen påverkar individens beteende i grupper och sociala nätverk
- kulturens inverkan på personligheten, kommunikationen och den sociala aktiviteten

5.13 Historia

Undervisningen i historia ska stärka de studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och förändringsprocesser. Undervisningen ska även ge dem verktyg att förstå och förklara nutiden på historisk grund och med utblick mot framtiden. Historia är ett kulturorienterande ämne som ska fördjupa de studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet ska även stödja deras förmåga att fungera som aktiva och fördomsfria samhällsmedlemmar som inser att mångfald berikar.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas på olika sätt. Undervisningen i historia ska utveckla förmåga att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta och hantera stora kunskapsmängder. De studerande ska i synnerhet undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och brukas på olika sätt i samhället. Tid, förändring, kontinuitet, orsak och verkan samt empati utgör centrala begrepp i ämnet historia.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. De studerande ska undersöka individens betydelse som samhällsaktör samt reflektera kring drivkrafter bakom, intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras i ett globalt perspektiv.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i historia är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- behärska huvuddragen och de viktigaste händelserna och processerna i Finlands historia och i världshistorien, samt bakgrunden till och följderna av dem, och kunna kritiskt analysera och utvärdera deras orsaker och verkningar
- förstå nuet som resultat av en historisk utveckling och som utgångspunkt för framtiden, kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sitt historiemedvetande
- kunna, som en ansvarsfull medborgare, skapa sig en idé om att respekt för mänskliga rättigheter, jämlikhet och demokrati är förutsättningar för en god värld
- kunna analysera historiska händelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att använda relevanta källor, bedöma information kritiskt samt förstå att historisk kunskap är relativ och därmed kan tolkas på olika sätt
- kunna använda historia för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma olika historiebrev för att påverka i samhället och i andra sammanhang
- kunna tillämpa sina kunskaper i historia för att bedöma kulturella, samhälleliga och ekonomiska problem i dag och i framtiden och finna alternativa lösningar.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia samt hur väl de allmänna målen för läroämnet uppnåtts. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer och utvecklar den studerandes förmåga att utgående från sina kunskaper i historia se historiska förlopp i ett större perspektiv som strukturerade helheter, att skilja på väsentliga och oväsentliga fakta, att överblicka tidsförlopp och orsakssammanhang och att kunna bedöma historiska fenomen och användningen av historia.

Kursvitsordet ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken, såsom förmåga att använda historia för att bygga upp en argumentation, historiska fakta för att bilda sig en välgrundad åsikt och förmåga att kritiskt bedöma tolkningar och bruk av historia.

Obligatoriska kurser

1. Människan i en föränderlig omvärld (HI1)

Under kursen granskas växelverkan mellan individen, samhället och naturen i den europeiska och globala kulturmiljön. Tyngdpunkten i undervisningen ska ligga på att förklara nutiden och granska historiska fenomen i ett långtidsperspektiv. Under kursen bekantar sig den studerande med centrala förändringar i de socioekonomiska strukturerna samt social- och miljöhistorien från jordbrukets början till nutid. Den studerande övar sig att använda olika typer av historiska källor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället samt vilka utmaningar det innebär med tanke på en hållbar framtid
- förstå centrala processer som format europeiska kulturkretsar och samhällen samt det globala ekonomiska systemet
- kunna analysera beroendeförhållanden mellan befolkningsutveckling, ekonomi och samhällsstrukturer samt vilka utmaningar de innebär
- kunna kritiskt bedöma hur tekniken, vetenskapen och ny kunskap formar människors levnadsförhållanden
- kunna producera historisk information självständigt eller i grupp genom att använda mångsidiga, kritiskt granskade källor.

Centralt innehåll

Historia som vetenskap

- historieforskning, forskningsmetoder och användning av källor

Från fångstkultur till högkulturer och handelsstater

- jordbruket, arbetsfördelningen och kulturens uppkomst
- kulturerna i de stora floddalarna
- Medelhavets ekonomiska sfär och samhällena under antiken

Medeltidens ekonomi och samhälle

- feodalsamhället
- befolkningen, handeln och städerna under medeltiden

Uppkomsten av en världsekonomi

- upptäcktsfärdernas förutsättningar och deras påverkan på samhällena
- kolonialismen och de första stegen mot en global ekonomi

Förutsättningarna för industrialiseringen samt de ekonomiska och samhällsliga följderna av den

- utvecklingen av modern vetenskap och teknik, ökad produktivitet och högre levnadsstandard
- förändringar i könsrollerna och arbetsfördelningen mellan könen
- flyttningsrörelser och miljökonsekvenser

Utvecklingen av det moderna konsumtionssamhället och gränserna för ekonomisk tillväxt

- ökat välbefinnande och uppkomsten av servicesamhället
- demografisk transition och de samhällsliga förutsättningarna för och effekterna av den
- 2000-talets nätverkssamhälle

2. Det självständiga Finlands historia (HI2)

Kursens syfte är att analysera viktiga förändringsprocesser och utvecklingslinjer i Finlands historia från slutet av den autonoma tiden till nutid. Centrala föremål för granskning är utvecklingen av Finlands politiska och internationella ställning, kriser i anslutning till förändringarna, övergången från ståndssamhälle till medborgarsamhälle samt politiska, ekonomiska och kulturella brytningar. Under kursen undersöker den studerande olika källor, nya tolkningar och bruk av historia med avseende på Finlands historia.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till utvecklingsförlopp som format den finländska kulturen och det finländska samhället samt kunna reflektera över framtida möjligheter
- känna till de viktigaste samhällsliga och ekonomiska förändringarna och deras betydelse i det finländska samhället från 1860-talet fram till i dag
- kunna ställa den politiska utvecklingen i Finland mot den allmäneuropeiska och världspolitiska bakgrunden
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera ideal och föreställningar som förknippas med finländskhet och finländsk kultur under olika tider och hur de påverkat dagens Finland.

Centralt innehåll

Hur Finland blev Finland

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse samt 1860-talets brytningstid
- kulturella och samhällsliga förändringar vid övergången från 1800- till 1900-talet

Finlands väg till självständighet och de första åren av självständighet

- självständigheten i en internationell kontext
- inbördeskrigets orsaker och följder samt återuppbyggnadstiden

Finland i internationella konflikter

- säkerhetspolitiska alternativ före andra världskriget
- Finland i andra världskriget
- Finlands inrikespolitik och ställning i den internationella politiken under och efter kalla kriget

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhälleliga och ekonomiska strukturomvandlingar, välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande och internationella Finland

Nationella fördjupade kurser

3. Internationella relationer (HI3)

Kursen behandlar centrala fenomen och förändrade maktförhållanden inom den internationella politiken från och med början av 1900-talet fram till i dag. Den internationella politiken analyseras utifrån olika ekonomiska och ideologiska modeller. Centrala teman är konflikten mellan konkurrens och samarbete, strävan efter balans och säkerhet samt konkurrensen mellan olika politiska system. Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att söka, analysera och producera information och att tolka och bedöma olika typer av källor som berör internationella relationer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp och de viktigaste teoretiska modellerna inom internationell politik
- kunna använda mångsidiga informationskällor och urskilja propaganda som spritts i media under olika tider
- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma hur de påverkar i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationellt samarbete och internationella konflikter internationella samarbetsstrukturer och motsättningar
- följa med medierna aktivt och kritiskt granska aktuella internationella frågor samt kunna utreda och bedöma orsaker till konflikter och hur de kunde lösas.

Centralt innehåll

Grunderna i internationell politik

- bruket av historia som politiskt verktyg

Nationalstaternas blomstringstid och världskrigen

- imperialismens, nationalismens och andra ideologiers inflytande på internationell politik och samhällen
- följderna av första världskriget
- demokratiska och totalitära stater i internationell politik
- människorättsfrågor, förintelsen och andra folkmord
- andra världskriget och dess följder

En delad värld

- den ideologiska, ekonomiska och militära kampen mellan supermakterna under kalla kriget
- avkoloniseringen och dess följder
- kalla krigets slut och följder

En värld av ömsesidigt beroende

- Mellanöstern och andra konfliktområden samt olika typer av konflikter
- nya maktkoncentrationer i världen och växelverkan mellan dem
- FN och övriga internationella fredsorganisationer

4. En europeisk världsbild växer fram (HI4)

Under kursen granskas utvecklingen av samhälleligt tänkande, ideologier och mänskliga rättigheter samt mytiska, religiösa och vetenskapliga världsförklaringar från antiken till i dag. Under kursen fördjupar sig den studerande i kulturarvet, konsten och vetenskapen som uttryck för sin tid i Europa. Föremål för granskning är: den europeiska människan, förhållandet mellan individ och samhälle, kön och vardagsliv.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till det viktigaste europeiska kulturarvet och förstå vilka faktorer som påverkat den europeiska kulturen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier samt deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kultur i dess historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Antikens kulturkrets

- kulturer och levnadssätt
- vetenskapens första steg och demokratins uppkomst

Den medeltida kulturen

- den medeltida världsbilden
- interaktion mellan religion, kultur och kulturkretsar

Den nya tidens genombrott

- renässansen och kunskapsrevolutionen
- reformationens betydelse
- kulturen under enväldets tid

Upplysningens tidevarv

- uppkomsten av en naturvetenskaplig världsbild
- upplysningens ideologiska grund och inflytande
- uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande

Ideologiernas och industrialiseringens tid

- centrala idéer och konstströmningar
- vetenskapen utmanar religionen
- samhällsförändringar under borgerskapets århundrade

Den mångfasetterade nutiden

- massrörelsernas tid och den kommersialiserade populärkulturens uppkomst
- kulturell globalisering
- könsrollernas förändring
- vetenskapens utveckling och mediernas ökade betydelse

5. Sveriges östra rikshalva blir Finland (HI5)

Kursen behandlar Finlands utveckling som en del av Östersjöområdets historia ända fram till autonomins tid. Under kursen undersöker den studerande utöver samhälle, ekonomi och miljö även växelverkan mellan grupper och individer, vardagshistoria och människors levnadssätt samt näringsgrenar under olika historiska tidsperioder. Man fördjupar sig i synnerhet i näromgivningens historiska källor och i olika forskningsmetoder.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till det finländska kulturarvet
- känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet
- kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygds historia och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel
- känna till befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- kunna se och förstå sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen.

Centralt innehåll

Finlands område före korstågen

- forskningsmetoder och uppfattningar om folkgruppers ursprung i Finland
- det finländska stamsamhället under järnåldern

Medeltiden

- den statliga utvecklingen i Östersjöområdet
- fördelningen mellan religiös och världslig makt
- samhälle, näringar, levnadssätt och kultur

Nya tiden

- reformationen och en starkare regeringsmakt
- hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden
- stånds- och jordbrukssamhället
- den framväxande ekonomin

En del av Sverige blir en del av Ryssland

- Finlands förändrade ställning och samhällsreformer i slutet av den svenska tiden
- Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst
- det nationella uppvaknandet, bildning, vetenskap och konst

6. Globala kulturmöten (HI6)

Under kursen fördjupar sig den studerande i begreppet kultur och hur tänkandet i fråga om kulturella skillnader förändrats samt undersöker hur inställningen till olika kulturer har varierat i takt med att tänkandet och samhällsstrukturen förändrats. Kultur ska ses som ett övergripande begrepp. Under kursen granskas möten och växelverkan mellan europeiska och utomeuropeiska kulturer under olika historiska tidsperioder.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp inom kulturforskning och olika sätt att dela in världen i kulturområden
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och sociala relationer
- förstå den historiska utvecklingen samt olika värderingar och levnadssätt inom det kulturområde som utforskas och kunna analysera kulturella skillnader och likheter som uppstått genom växelverkan med andra kulturer
- kunna analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna bedöma kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och analysera olika definitioner av kulturell mångfald
- kunna kritiskt granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer.

Centralt innehåll

Grunder och begrepp inom kulturforskning

Under kursen väljer man att granska ett eller flera av följande kulturområden:

- Amerikas ursprungskulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer

5.14 Samhällslära

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa de studerandes kunskaper om det omgivande samhället och stärka deras förutsättningar att fungera som aktiva och engagerade medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk kunskap.

Samhällsläran ska ge de studerande förutsättningar för att kritiskt granska aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Den ska också stärka de studerandes ekonomikunskaper och juridiska förståelse samt uppmuntra dem att aktivt delta i samhället. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett genuint intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för rollen som samhällsmedborgare, såsom att kunna söka information på olika sätt, kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, såsom jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samhällslära är att den studerande ska

- förstå samhällets karaktär och förändring som ett resultat av den historiska utvecklingen
- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälls- och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- kunna bilda sig en samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, demokrati, respekt för jämlikhet och förståelse för olikhet
- känna till sina möjligheter att påverka som medlem i ett demokratiskt samhälle på lokal, nationell och internationell nivå och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare
- kunna söka och hitta mångsidigt samhällsrelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig motiverade åsikter om värdefrågor, kontroversiella samhällsfrågor samt ekonomiska frågor
- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följer av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers perspektiv.

Bedömning

Bedömningen i samhällsläran ska fokusera på hur den studerande behärskar de kunskaper, färdigheter och förfaringssätt som är specifika för samhällslära samt når de allmänna målen för läroämnet. Bedömning och respons under lärprocessen utvecklar den studerandes förmåga att behärska centrala begrepp och större helheter samt att bedöma betydelsen av samband mellan orsak och verkan och mellan olika företeelser.

Bedömningen ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig utvärdering av kunskaperna. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att söka information, uttrycka sina kunskaper och argumentera strukturerat samt kritiskt tolka samhällsfenomen och verbal, numerisk och grafisk information i olika former.

Obligatoriska kurser

1. Det finländska samhället (SL1)

Kursen ger den studerande insikt i politiska system och samhällssystem och hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten i kursen ska ligga på att analysera det finländska samhället med hjälp av statsvetenskapliga, socialpolitiska och sociologiska begrepp och teorier. Centrala perspektiv är demokrati, samhällets grundstrukturer och hur de uppstår och utvecklas, samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället på lokal och nationell nivå
- känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt bli intresserad av att delta i samhället
- kunna granska samhället och dess utveckling analytiskt ur olika perspektiv
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna kritiskt granska samhällsinformation och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer.

Centralt innehåll

Det finländska samhällets struktur

- Finlands befolkningsstruktur – demografiskt och socialt sett
- faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen

Rättsstaten och intern säkerhet

- grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter
- rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten

Välbefinnande och jämlikhet

- välfärdsstatens uppgifter och resurser
- finansieringen av den nordiska välfärdsstaten, dess fördelar och utmaningar
- jämlikhet och rättvisa i samhället

Makt, påverkan och beslutsfattande

- olika former av maktutövning i samhället
- demokrati och andra politiska system
- den kommunala och statliga beslutsprocessen i Finland
- påverkningsmedel i medborgarsamhället: val, partier, föreningsverksamhet och betydelsen av ett aktivt medborgarskap
- det förändrade mediefältet

2. Ekonomikunskap (SL2)

Kursen grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska verksamhetsprinciper och den aktuella ekonomisk-politiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur medborgarnas, företagens och staternas perspektiv. Under kursen undersöker den studerande samband mellan ekonomi och politik samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten. Den studerande analyserar även sambandet mellan ekonomi och miljö ur ett hållbarhetsperspektiv.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna fatta ekonomiska beslut, ha kontroll över sin egen ekonomi och granska ekonomiska frågor också ur etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- känna till samhällsekonomin grunder, centrala begrepp och teorier samt förstå näringslivets strukturer och verksamhetsprinciper
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt
- kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar och analysera bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Samhällsekonomi och privat ekonomi

- grundläggande ekonomiska begrepp, hur ekonomisk kunskap uppstår
- hantering av den egna ekonomin
- arbete, företagsamhet samt företag och deras roll i samhällsekonomin
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll och samhällsekonomi

Marknaden, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning
- finansinstitut, placering och riskhantering
- ekonomiska konjunkturväxlingar
- arbetslöshet och arbetskraftsbrist

Ekonomisk politik

- utgångspunkter för ekonomisk tillväxt, fördelar och problem
- beskattningens betydelse för skattebetalarna samt för den statliga och kommunala ekonomin
- ekonomisk-politiska medel
- politikens och marknadskrafternas betydelse för ekonomiska beslut

Den internationella ekonomin och Finland

- den globala ekonomin
- Finlands utrikeshandel och dess betydelse
- ekonomiska framtidsutsikter

Nationella fördjupade kurser

3. Finland, Europa och en värld i förändring (SL3)

Kursen fördjupar den studerandes kunskap om Europas ekonomiska och politiska integration och den enskilda medborgarens ställning i ett integrerat Europa och i en global värld. Under kursen lär sig den studerande att följa med aktuella händelser i världen. Kursen sporrar den studerande att delta i debatter om olika händelser inom internationell politik. I kursen betonas undersökande arbetssätt där man använder medier och andra mångsidiga informationskällor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en bred överblick av verksamheten i Europeiska unionen och kunna söka jämförande information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som en världsmedborgare
- kunna analysera fördelar och nackdelar, möjligheter och utmaningar som den europeiska integrationen medför
- kunna bedöma hur globaliseringen påverkar det egna livet samt Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera nya hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Europa och europeisk identitet

- värderingar, politiska kulturer och kulturell mångfald
- grundläggande friheter och medborgarskap
- Finland och Norden i Europa

Den europeiska integrationens mål och verksamhet

- EU:s beslutsfattande och gemensamma ekonomi- och finanspolitik samt utmaningar angående dem
- Finland som en del av Eurosystemet
- utmaningar och möjligheter inom EU och de närliggande områdena

Säkerhet och nya framtida utmaningar

- Finlands säkerhetsmiljö och säkerhetspolitik samt nya hot mot säkerheten
- Finland och främjande av internationellt samförstånd
- globaliseringen, miljön, befolkningen och en hållbar framtid

4. Medborgarens lagkunskap (SL4)

Under kursen fördjupar den studerande sig i grunderna för Finlands rättssystem och hur man kan utöva sina juridiska rättigheter. De bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor och fördjupar sig i hur man behandlar allmänt förekommande juridiska frågor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha grundläggande kunskaper om Finlands rättsordning och dess viktigaste principer
- känna till internationella domstolar som är relevanta för det finländska domstolsväsendet och den enskilda medborgaren

- kunna bedöma sina rättigheter, fördelar och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt själv kunna sköta de vanligaste rättsärendena
- kunna söka och använda central juridisk information
- kunna handla rätt och lagligt samt tillämpa sina kunskaper i lagkunskap.

Centralt innehåll

Grunderna i lagkunskap

- grundläggande begrepp och hur man söker juridisk information

Medborgarens vanligaste rättsområden

- familjerätt
- arbetsrätt
- konsumentskydd
- gäld, säkerheter och insolvens
- boende
- överklagande av myndigheters beslut
- upphovsrätt
- miljö rätt

Straff- och processrätt

- brottsutredning och åtalsprövning
- rättegångar och alternativ till dem
- olika former av straff
- internationell rätt och åberopande av den

5.15 Religion

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja de studerande att utveckla sin allmänbildning i religion och livsåskådning. I religionsundervisningen får de studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet samt irreligiositet. Religionerna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av det individuella och kollektiva livet.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och livsåskådningar och hjälpa de studerande att förstå debatten kring dem. De studerande ska handledas att undersöka religioner och livsåskådningar analytiskt ur olika perspektiv. Religionsundervisningen ska ge de studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och bedöma den samt att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar. Läroämnet stödjer de studerande att utvecklas till ansvarsfulla medlemmar i det demokratiska samhället. Olika synsätt ska tas i beaktande och den enskildes övertygelse ska respekteras i religionsundervisningen.

Teologisk och religionsvetenskaplig forskning såväl som kultur-, samhälls- och konstforskning ska utnyttjas i undervisningen. Också de olika religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier ska användas. Varierande studiemiljöer samt de möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Aktiverande arbetssätt ska betonas.

Mål för undervisningen

Målen för religionsundervisningen är att den studerande ska

- utveckla sin kulturella läskunnighet i anslutning till religioner och livsåskådningar
- uppfatta begreppet helig i olika religioner och kulturer och hur det påverkar människors beteende
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse på olika håll i världen
- fördjupa sig i den egna religionens särdrag och kulturella inflytande
- förstå religionernas inre mångfald
- känna till speciella kännetecken för religiöst språk och religiös symbolik
- förstå relationen mellan religiös och vetenskaplig kunskap samt känna till centrala perspektiv och metoder inom religionsforskning
- kunna bygga, gestalta och bedöma sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor med en annan övertygelse och att umgås med människor som kommer från olika kulturer och har ett annat tänkesätt
- respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och livsåskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att leva som en ansvarsfull och aktiv medborgare
- ha förmåga att diskutera och reflektera kring religiösa och etiska frågor och på egen hand kunna söka fram och kritiskt bedöma fakta om religion.

Bedömning

Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera, utvärdera och utveckla sin egen läroprocess. Bedömningen i religion ska fokusera på den studerandes kunskaper i religion samt förmåga att tillämpa och utvärdera dem och förmåga att samtala om religion och livsåskådning. Bedömningen ska ha fokus på kommunikativa färdigheter samt på allmänbildande kunskaper om religions- och åskådningsfrågor.

5.15.1 Evangelisk-luthersk tro

Obligatorisk kurs

1. Religion som fenomen – i kristendomens, judendomens och islams fotspår (RE1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå religiösa och icke religiösa livsåskådningars natur och inre mångfald
- kunna analysera religion som ett fenomen och känna till religionsforskning
- känna till judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter samt deras centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället
- kunna diskutera aktuella frågor som berör judendomen, kristendomen och islam
- utveckla förmåga att komma till rätta i mångreligiösa och mångkulturella miljöer och arbetsmiljöer.

Centralt innehåll

- religionen som fenomen, definition av religion, religionsforskning
- modern andlighet, sekularisering, irreligiositet och religionsfrihet
- den religiösa situationen i Finland och i världen
- den kulturella bakgrunden till Mellanösterns monoteistiska religioner, deras uppkomst, centrala och gemensamma drag
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- judendomens och islams inre mångfald, etik, levnadssätt, förhållande till samhället på olika håll i världen och betydelse för den västerländska kulturen
- aktuella frågor som gäller möten mellan olika livsåskådningar

Nationella fördjupade kurser

2. Kristendomen som världsomfattande religion (RE2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kristendomens betydelse ur kulturellt, samhälleligt och individuellt perspektiv
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen
- kunna analysera och bedöma den aktuella debatten om kristendomen.

Centralt innehåll

- kristendomens ställning och samverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen
- den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande och inflytande i samhället
- karismatisk kristendom och kontextuell teologi
- huvuddragen i religioner som har sina rötter i kristendomen
- religionens ställning och bakgrunden till den i olika delar av Europa
- ekumenik och dialog mellan olika livsåskådningar
- aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem

3. Religioner och religiösa rörelser i världen (RE3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av det individuella och kollektiva livet samt religionernas inflytande på kultur och samhälle
- känna till hur religioner som uppkommit i Indien och Kina syns och påverkar i västländerna
- känna till naturreligionernas utbredning och centrala drag
- fördjupa sig i bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla förmåga att komma till rätta i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden och livsstilen samt hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur, samhälle och politik
- den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället
- den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismen som etnisk religion i Japan samt religionernas inflytande på det japanska samhället och japansk politik
- de asiatiska religionernas inflytande i västländerna
- naturreligionernas och voodoons centrala drag och utbredning
- bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

4. Religion i det finska samhället (RE4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av samverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland
- fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner behövs på olika områden i samhällslivet
- kunna analysera den aktuella debatten kring religionsfrihet och kring samverkan och dialog mellan religion och samhälle
- kunna leva som en aktiv medborgare och medlem i samhället
- utveckla förmåga att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar.

Centralt innehåll

- den religiösa situationen och andligheten i Finland, sekularisering
- olika former av religiösa samfund och deras förhållande till det övriga samhället
- hur religionerna format det finska samhället under olika tider
- dialogen mellan religioner och livsåskådningar i dagens Finland
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmäneuropeiska lagstiftningen, religions- och livsåskådningsfrihet samt frågor om jämställdhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin

- religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn
- religionens betydelse i individens och familjernas liv samt seder och bruk
- irreligiositet, religionskritik och icke religiösa seder och bruk i Finland
- som en del av kursen kan de studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den sociala verksamheten inom något religiöst samfund

5. Religion inom vetenskapen, konsten och populärkulturen (RE5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- uppfatta samband mellan religion och konst: betydelsen av religiös konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling
- fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror inom en religion, i synnerhet kristendomen
- få kunskap om religiös symbolik och hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- känna till hur den fornnordiska tron och kristendomen har påverkat det finländska kulturarvet.

Centralt innehåll

- aktuella religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- samverkan mellan religion och olika former av konst och populärkultur
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer
- den fornnordiska trons och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet

6. Religioner och medier (RE6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna religionsrelaterade aktuella teman i medierna
- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religion och medier
- kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- delta i produktionen av religionsrelaterat medieinnehåll eller genomföra en medieanalys.

Centralt innehåll

- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- mediernas inverkan på religionsrelaterade fenomen, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religioner och konflikter, religioner och fredsbyggande, religionskritik
- produktion av religionsrelaterat medieinnehåll eller medieanalys

5.15.2 Ortodox tro

Obligatorisk kurs

1. Religion som fenomen – den ortodoxa läran, judendomen och islam (RO1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera religion som ett fenomen och känna till religionsforskning
- få kunskap om judendomens, kristendomens och islams uppkomst och väsen
- förstå förhållandet mellan judendomen, kristendomen och islam förr och i dag
- känna till de tre monoteistiska religionernas centrala drag, kulturarv och inflytande, i synnerhet på kristendomen och samhället i öst
- känna till de viktigaste skedena i kristendomens uppkomst och utveckling
- förstå orsakerna till delningen av den kristna kyrkan och uppkomsten av frikyrkor samt känna igen deras särdrag
- kunna diskutera aktuella frågor i Mellanöstern och Europa ur ett religiöst perspektiv
- urskilja olika livsåskådningars betydelse i individens vardag och i arbetslivet.

Centralt innehåll

- religionen som fenomen, definition av religion, religionsforskning
- den moderna tidens religiositet, sekularisering, irreligiositet och religionsfrihet
- de monoteistiska religionerna i Mellanöstern: gemensamma rötter och drag, kulturell bakgrund
- de heliga skrifternas ställning och betydelse samt hur de tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- hur Mellanösterns religioner påverkat den europeiska kulturen och vardagen
- aposteln Paulus missionsresor från Jerusalem till Europa
- de första kristna synoderna
- den kristna kyrkans delning
- den katolska kyrkan och protestantismens uppkomst
- Luther och de nordiska länderna
- kristna frikyrkor
- irreligiositet

Nationella fördjupade kurser

2. Ortodoxin i världen (RO2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till den ortodoxa kyrkans apostoliska tradition
- uppfatta kyrkolärarynas betydelse i kyrkans tradition
- känna till det centrala innehållet och grunden för etiskt tänkande i den ortodoxa läran
- kunna analysera den ortodoxa kyrkans betydelse ur ett individuellt och kollektivt perspektiv
- fördjupa sig i den ortodoxa läran och dess praxis
- veta vilka historiska faktorer som bidragit till uppkomsten av asketismen och klosterväsendet
- känna till lokala ortodoxa kyrkor och olika inriktningar inom den östliga kyrkan

- förstå hur den ortodoxa kyrkans administration utvecklats och fungerar i dag
- fördjupa sig i särdragen för den ortodoxa kyrkan i Finland
- få kunskap om kontakten mellan olika kyrkor.

Centralt innehåll

- den kristna kyrkans expansion
- patriarkaten och lokala kyrkor
- de orientaliska kyrkorna
- uppkomsten av asketismen och klosterväsendet och deras samhälleliga betydelse
- den ortodoxa läran, etiken och antropologin genom synoderna och kyrkans stora lärare
- människans livscykel och den ortodoxa läran
- ortodoxa seder och bruk
- den ortodoxa tron i Östeuropa och den nyortodoxa världen
- den ortodoxa kyrkan i Finland förr och nu
- ekumenik och dialog mellan religioner

3. Religioner och religiösa rörelser i världen (RO3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av det individuella och kollektiva livet samt religionernas inflytande på kultur och samhälle
- känna till hur religioner som uppkommit i Indien och Kina syns och påverkar i västländerna
- känna till naturreligionernas utbredning och centrala drag
- fördjupa sig i bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla förmåga att komma till rätta i arbetslivet och i internationella miljöer
- kunna studera religiösa drag också ur den egna religionens perspektiv.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden och livsstilen samt hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur, samhälle och politik
- den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag i jainismen och sikhismen
- buddistiska läror och riktningar, den buddhistiska livsstilen samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer och samhällen
- den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället
- den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismen som etnisk religion i Japan samt religionernas inflytande på det japanska samhället och japansk politik
- de asiatiska religionernas inflytande i västländerna
- naturreligionernas och voodoons centrala drag och utbredning
- bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

4. Religion i det finska samhället (RO4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sig i andlighet i Finland i ett historiskt och i ett nutidsperspektiv
- få en bild av samverkan mellan religion och samhälle i dagens samhälle

- fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn
- se kyrkans verksamhet som ett stöd för människan i vardagen och som en del av det moderna samhället
- förstå att kunskap om religioner behövs på olika områden i samhällslivet
- kunna analysera den aktuella debatten kring religionsfrihet samt samverkan mellan religion och samhälle och anknytande lagstiftning
- utveckla förmåga att leva som en aktiv medborgare och medlem i samhället utifrån den egna religionens utgångspunkter
- utveckla förmåga att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar.

Centralt innehåll

- finländsk andlighet förr och i dag, religion och religiösa samfund i Finland, sekularisering
- olika former av religiösa samfund och deras förhållande till samhället
- hur religionerna format det finländska samhället under olika tider
- dialogen mellan religioner och livsåskådningar i dagens Finland
- religion och lagstiftning, religions- och livsåskådningsfrihet samt frågor om jämställdhet och diskriminering
- religionens betydelse, synlighet och rättigheter inom den offentliga sektorn, politiken, i arbetslivet och ekonomin
- ortodoxa samfund som aktörer inom tredje sektorn
- religionens betydelse i individens och familjernas liv, seder och bruk i Finland
- irreligiositet, religionskritik och icke religiösa seder och bruk i Finland

5. Konsten i den ortodoxa kyrkan och andra religioner (RO5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna olika konstformer som uttryck för religion
- känna igen och ha kunskap om den ortodoxa konstens särdrag
- fördjupa sig i uttrycksformer som förmedlar läran inom både ortodox konst och annan religiös konst
- känna igen uttrycksformer för olika religiösa läror inom konsten
- förstå skillnaden mellan sakral och religiös konst
- uppfatta religiös påverkan i modern konst och populärkonst.

Centralt innehåll

- religioner, konst och andra kulturformer
- skillnaden mellan sakral och religiös konst
- den ortodoxa konstens särdrag: gudstjänsten, kyrkomusik, arkitektur, ikonkonst
- uttryck för religiösa läror genom konst: bildkonst, musik, arkitektur och drama

6. Ortodox tro, religioner och medier (RO6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna religionsrelaterade aktuella teman i medierna
- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religion och medier
- kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- undersöka mediernas bild av den ortodoxa kyrkan och andra religioner nationellt och internationellt
- delta i produktionen av religionsrelaterat medieinnehåll eller genomföra en medieanalys.

Centralt innehåll

- religiösa medier och användningen av medier i religioner
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- den ortodoxa kyrkans medievärld
- mediernas inverkan på religionsrelaterade fenomen, till exempel attityder och föreställningar kring religioner, religioner och konflikter, religioner och fredsbyggande, religionskritik
- produktion av religionsrelaterat medieinnehåll eller medieanalys

5.15.3 Övriga religioner

Inom gymnasieutbildningen för vuxna ska en läroplan för övriga religioner göras upp vid behov, enligt en tillämpning för vuxna, av grunderna för gymnasiets läroplan.

5.16 Livsåskådningskunskap

Livsaskådningskunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne som bygger på humanistiska vetenskaper, kultur- och samhällsvetenskaper samt filosofi. I undervisningen i livsåskådningskunskap betraktas människan som en naturlig aktör som skapar och reproducerar betydelser tillsammans med andra. Olika livsåskådningar och mänskliga sedvänjor ses som resultat av interaktion och samverkan mellan individer, samfund och traditioner. Undervisningen i livsåskådningskunskap bygger på en människosyn som betonar människors möjlighet att leva som fria, jämlika, aktiva och målmedvetna individer. I läroämnet betonas också människans förmåga att undersöka sin omvärld och utveckla sin kunskap om den samt att medvetet styra sitt liv i samverkan med andra. Med dessa mål som utgångspunkt ska läroämnet hjälpa de studerande att forma sin livsåskådning och identitet samt att bygga sina ideal och handlingsmönster för ett socialt gott liv. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen i livsåskådningskunskap ska genom reflektion och samtal öka de studerandes kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar, deras omdömesförmåga och sensibilitet i olika situationer, deras respekt för andra människor och jämställdhet samt deras förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att den studerande ska

- få stöd och underlag för att bygga sin identitet och livsåskådning
- utveckla kommunikativa färdigheter och kunna tillämpa dem för att behandla frågor där målet är att hitta en gemensam hållbar linje oberoende av synsätt
- bredda och fördjupa sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar
- utveckla sin omdömes- och handlingsförmåga genom att lära sig reflektera över sitt eget och andras tänkande och handlande
- respektera och kunna motivera principer och handlingsätt som främjar de mänskliga rättigheterna, positiva möten mellan olika kulturer, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling.

Bedömning

I livsåskådningskunskap ska man bedöma såväl den studerandes förmåga att skickligt och mångsidigt kunna analysera och uttrycka livsåskådningsfrågor som den allmänna förståelsen för begreppet livssyn. Livsåskådningsfrågor är ofta personliga, men reflektionen kring dem bygger på intellektuella dygder, såsom kritiskt tänkande, konsekvens, entydighet och systematik. Vid bedömning och beskrivning av olika livsåskådningar, värderingar och föreställningar är det viktigare att kunna beakta olika synvinklar och alternativa synsätt än att enbart framföra sina åsikter.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av kurserna.

Obligatorisk kurs

1. Världsåskådning och kritiskt tänkande (LK1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå och kunna tillämpa begrepp som beskriver världsåskådningar, uppfatta samband mellan dem och kunna beskriva olika världsåskådnings särdrag och utgångspunkter
- förstå hur individuella och samhälleliga faktorer påverkar formandet av en världsåskådning och kunna beskriva hur ens egen världsbild och olika föreställningar som hänger samman med den har formats
- kunna kritiskt granska både sina egna och andras föreställningar samt information i olika medier
- kunna dra nytta av sina kunskaper i olika läroämnen för att forma sin livsåskådning och skilja mellan en vetenskaplig, icke-vetenskaplig och ovetenskaplig världs- bild.

Centralt innehåll

- begrepp som anknyter till världsåskådning, världs- bild och livsåskådning, deras inbördes samband och roll i den egna livsåskådningen
- olika världsåskådningar – till exempel sekulära, religiösa, politiska och livsstilsrelaterade – samt undersökning av deras särdrag och utgångspunkter med hjälp av olika vetenskapliga verktyg
- undersökning av typiska kognitiva förvrängningar i samband med behandling av information och gestaltning av den omgivande verkligheten, såväl i eget som andras tänkande
- skolans, mediernas, politikens, vetenskapens, konstens, nöjesindustrins samt religiösa och kulturella samfunds inverkan på världs- bilder och -åskådningar samt den egna livsåskådningen
- logiken enligt vilken medier och andra informationskällor fungerar, kritisk granskning av dem ur ett livsåskådningsperspektiv samt argumentationsanalys kring livsåskådningsfrågor, ur olika synvinklar

Nationella fördjupade kurser

2. Människan, identiteten och ett gott liv (LK2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till olika människosyner och kunna beskriva och bedöma hur olika människosyner och -ideal leder till olika och ibland motstridiga svar på viktiga livsfrågor
- kunna reflektera över faktorer som bidragit till den egna identiteten samt tillämpa alternativa människosyner och livsåskådningar i viktiga frågor som berör det egna livet
- förstå den etiska grunden för människovärdet, känna till de centrala dokumenten om mänskliga rättigheter och kunna tillämpa människorättstänkande i olika sammanhang, till exempel i frågor som gäller religions- och yttrandefrihet
- få kunskap om olika uppfattningar om ett gott liv och kunna beskriva och bedöma de världsåskådningar dessa uppfattningar bygger på
- utveckla sin förmåga att uttrycka sin identitet och livsåskådning, sina åsikter och känslor logiskt och kreativt och med respekt för jämställdhet och andra människor.

Centralt innehåll

- natur- och humanvetenskapliga, sekulära och religiösa, filosofiska och populärkulturella människosyner och -ideal
- grundläggande existentiella frågor: människorelationer, könsroller och sexualitet, studier och arbete, åldrande och död
- identitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse
- människovärdet, mänsklig värdighet och mänskliga rättigheter, dokument om mänskliga rättigheter: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter och Europakonventionen
- olika uppfattningar om ett gott liv samt vilken roll andra människor, djur och miljö spelar i ett gott liv

3. Individen och samhället (LK3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- inse betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten och få insikt i hur man kan dra nytta av positiva sociala sammanhang för att utveckla sin identitet
- förstå att man kan undersöka sociala företeelser, samhällsstrukturer och -förändringar vetenskapligt och inse att de har stor betydelse för individens livsval
- kunna uppfatta sin egen position som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system samt bedöma individens ansvar och möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt sätt
- förstå och kunna motivera utgångspunkterna och principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämställdhet, demokrati, fred, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling
- kunna granska samhället och dess strukturer kritiskt samt utveckla sin fantasi och aktivitet när det gäller samhällsfrågor för att uppfatta framtida möjligheter och alternativa händelseförlopp som man också själv kan påverka.

Centralt innehåll

- människan som social varelse, interaktion och gemenskap mellan individer: det privata och det offentliga, erkännanderelationer och signifikanta andra, roller och gemensamma normer
- samhällsforskningens grunder, såsom sociala realiteter, samhällsstrukturer, och kännetecken för det moderna västerländska samhället samt hur dessa grunder påverkar individens liv
- sambandet mellan ekonomisk och politisk makt i dagens Finland och i den globala marknadsekonomin, följderna av individens val som konsument och medborgare på olika samhällsnivåer
- mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, global rättvisa och en hållbar utveckling som moraliska och politiska villkor samt synsätt och handlingar som utgör hot mot dessa villkor, inklusive kränkningar av de mänskliga rättigheterna och förintelsen
- samhälleliga utopier och dystopier samt deras kritiska potential: ideal och skräckbilder som förstoringsglas och drivfjädrar i dagens samhälle

4. Kulturens inverkan på människans livsåskådning (LK4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla sin kulturella identitet på ett positivt sätt
- kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer samt kunna känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet
- uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer
- förstå att kulturer befinner sig i interaktion med varandra och att ingen kultur har utvecklats isolerat, utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknik och olika uppfattningar
- kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer.

Centralt innehåll

- begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kultururs utveckling och förhållande till varandra
- kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention
- den finländska kulturens och identitetens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland
- växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverkan på livsåskådningar och samhällen
- etnocentrism och rasism samt ömsesidig respekt och jämställdhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv

5. Livsåskådningarnas värld (LK5)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och icke religiösa världsåskådningar samt jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning
- förstå att världsåskådningar, religion och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasetterade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhällelig betydelse
- få kunskap om vetenskaplig forskning, definition och förklaring av religioner, religiositet och irreligiositet samt uppfatta forskningens utgångspunkter och mål
- behärska begrepp samt kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågorna
- fördjupa sig i religionskritikens centrala argument och lära känna humanismens och fritänkandets historia
- fördjupa sig i Mellanösterns religioner och i några andra religioner och världsåskådningar och uppfatta deras särdrag, inre mångfald samt inflytande på kulturen och samhället, i synnerhet ur finländskt perspektiv.

Centralt innehåll

- undersökning, definition och förklaring av livsåskådning och religion samt religiositet och irreligiositet, olika uppfattningar om religioners ursprung
- begrepp som används vid tolkning av religiösa fenomen, såsom myt, rit, symbolteism och helig
- de världsåskådningar som religionskritik, ateism, agnosticism och sekulär humanism grundar sig på
- kristendomens, islams, judendomens samt några andra religioners och världsåskådningars historiska och geografiska utbredning och uppdelning, heliga skrifter, lära, livsstil och förhållande till samhället
- hur vår tids mest betydande världsåskådningar, såsom sekulär humanism och de stora världsreligionerna förhåller sig till samhället, seder och bruk, moral, politik och vetenskap; liberal och fundamentalistisk religiositet, sekularisering och irreligiositet

6. Teknologi, världsåskådningar och mänsklighetens framtid (LK6)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till historiskt, kulturellt och ideologiskt viktiga vändpunkter i mänsklighetens sätt att leva och hur de påverkat och påverkar nutida världsåskådningar
- förstå kulturers och samhällsformers kontingenta och strukturella natur
- kunna bedöma betydelsen av evolutionen, abstrakta etiska system, upplysningen och den vetenskapstekniska revolutionen för nutida världsåskådningar och för sin egen livsåskådning
- förstå olika attityder till teknologin och dess utveckling samt förstå hur de teknologiska och tekniska förändringarna står i relation till förändringar i miljön, samhället och kulturen
- kunna bedöma vilken roll den teknologiska utvecklingen spelar för en hållbar framtid samt kunna ta del av diskussioner om mänsklighetens och jordens framtid.

Centralt innehåll

- människans evolution och den kulturella evolutionen: språkets roll för uppkomsten av mänskliga kulturer och innovativitet
- utvecklingen av de stora filosofernas, världsåskådningarnas och religionernas etiska och ideologiska grunder till abstrakta och allmänmänskliga fenomen
- vändpunkter gällande människans världsbilder och världsåskådningar samt tekniska genombrott som påverkat människans uppfattning om världen och sig själv: människan som en aktör som aktivt påverkar sitt liv och sin omgivning
- från myten om Prometheus till tekniska utopier och dystopier, människans förhållande till upplysningens ideal och den tekniska utvecklingen
- framtidsforskning, artificiell intelligens, humanism, transhumanism och kritik av dessa med stöd av de nyaste forskningsresultaten

5.17 Hälsokunskap

”En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska... läsa minst... en kurs i hälsokunskap...” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 8 mom.)

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig grund och har som mål att främja kunskap som stödjer hälsa, välbefinnande och trygghet. Utgångspunkten för läroämnet är respekt för livet och ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktions- och arbetsförmåga. Företeelser med anknytning till hälsa och trygghet ska granskas inom olika delområden i läroämnet hälsokunskap. Dessa delområden innefattar hälsorelaterade kunskaper och färdigheter, självkännedom, kritiskt tänkande och etiskt ansvar.

I undervisningen i hälsokunskap i gymnasiet ska hälsa och sjukdomar, hälsofrämjande arbete samt förebyggande och vård av sjukdomar behandlas utgående från erfarenhet och forskning samt ur individens, familjens, gruppens, samhällets och ur globalt perspektiv. Vid sidan av teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter i fråga om hälsa och sjukdom omfattar hälsokunskap även förmåga att söka information om hälsa, att kritiskt bedöma, tolka och tillämpa informationen samt förstå hur miljö och arv påverkar hälsan. Till ämnet hälsokunskap hör också att kunna reflektera kring värderingar som gäller hälsa och beskriva olika hälsokulturer samt hälsa och sjukdomar i ett historiskt perspektiv och i en internationell värld.

Undervisningen i hälsokunskap ska samarbeta med undervisningen i övriga läroämnena och de studerande ska delta i utvecklandet av den gemensamma studerandevården med hjälp av sina kunskaper inom hälsokunskapsområdet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande ska

- kunna iakttä och förklara företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets samt ur ett globalt perspektiv
- förstå skillnaden mellan erfarenhet och vetenskaplig kunskap när det gäller att förklara risker, orsaker, effektmekanismer och följder i anknytning till hälsa och sjukdom
- kunna främja sin egen och omgivningens hälsa och trygghet, förstå principerna för förebyggande och vård av de vanligaste sjukdomarna samt åtgärder som vidtas som egenvård och för att skydda den mentala hälsan
- lära sig olika sätt att söka information om hälsa, använda hälsorelaterade begrepp på ett korrekt sätt samt kritiskt kunna bedöma och tolka information om hälsa och sjukdomar, kommunikation kring hälsofrågor och olika företeelser i olika hälsokulturer
- reflektera över etiska frågor förknippade med hälsa och kunna motivera sina åsikter
- förstå hur samhällsförhållanden, hälso- och övriga samhällspolitiska beslut påverkar folkhälsan, skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, strukturerna inom hälso- och sjukvården samt människors hälsobeteende.

Bedömning

Bedömningen ska fokusera på hur målen nåtts inom de olika delområdena av hälsokunskap med betoning på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att förstå information och orsakssamband gällande hälsa och sjukdom samt att tillämpa, analysera, bedöma och kombinera information från olika källor. Vid bedömningen ska även beaktas hur den studerandes praktiska färdigheter har utvecklats. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att reflektera över etiska värderingar om hälsa och sjukdom, att motivera sitt sätt att sköta sin hälsa samt att kritiskt granska samhälleliga beslut om hälsa och sjukdom. Kursvitsordet ska basera sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes färdigheter inom de olika delområdena av hälsokunskap. Den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller övriga personliga egenskaper ska inte bedömas.

Obligatorisk kurs

1. Hälsans byggstenar (HÄ1)

Den obligatoriska kursen ska fördjupa den hälsokunskap som den studerande tillägnat sig i den grundläggande utbildningen och förståelsen för främjandet av hälsa och välbefinnande. Den studerande ska också lära sig att identifiera och bedöma förutsättningarna för hälsa i sitt eget liv, den närmaste omgivningen och miljön samt i det samhälleliga beslutsfattandet. Viktigt är också att utveckla kunskaper i egenvård och hälsa i vardagen, skydda den mentala hälsan och behandla aktuella frågor samt frågor som de studerande tar upp.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om hälsa i vardagen, förstå vilka faktorer som påverkar den fysiska, psykiska och sociala arbets- och funktionsförmågan och kunna bedöma hur de förverkligas och vilken betydelse de har i den egna livsstilen och omgivningen
- kunna söka, använda och bedöma information om hälsa och sjukdomar samt reflektera över fenomen förknippade med hälsokulturen, medier och den tekniska utvecklingen ur etiskt och hälsorelaterat perspektiv
- känna igen och förstå teorier, modeller och företeelser som belyser hälsa och sjukdomar samt hälsovanor ur forsknings- och erfarenhetsperspektiv
- tillämpa modeller och tillvägagångssätt inom egenvård
- veta vad folksjukdomar och de vanligaste smittsamma sjukdomarna innebär ur individens och samhällets perspektiv och fundera över hur de kan förebyggas och vilka faktorer som inverkar på uppkomsten av hälsoskillnader i samhället.

Centralt innehåll

- den fysiska, psykiska och sociala funktions-, studie- och arbetsförmågan: hälsofrämjande motion och föda, viktkontroll, sömn och vila, sexuell hälsa, elevhälsa
- omsorg om den egna hälsan och övriga färdigheter i egenvård, livräddande första hjälp
- olika former av beroende, tobak, alkohol och droger, spel- och nätberoende
- folksjukdomar och vanliga smittsamma sjukdomar
- centrala biologiska, psykologiska och kulturella fenomen, teorier och modeller som belyser hälsa, hälsovanor och -problem

Nationella fördjupade kurser

2. Människan, miljön och hälsan (HÄ2)

Under kursen granskas hälsa, välbefinnande och trygghet som resurser samt social hållbarhet som ett mål för en hållbar framtid. Kursen fokuserar också på att undersöka hur arvs- och miljöfaktorer påverkar hälsan och funktionsförmågan.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- uppfatta och bedöma hur arvs- och miljöfaktorer, såsom den psykosociala, byggda och naturliga miljön, står i samband med och påverkar hälsan och funktionsförmågan
- uppfatta skeenden som hör till utvecklingen och livet och kunna presentera olika sätt att hantera och klara av dem
- kunna tillämpa sin hälsokunskap i frågor som gäller hälsa, sjukdom och trygghet och för att begrunda värderingar som är förknippade med dem
- kunna bedöma betydelsen av socialt stöd och samspel för hälsan, redogöra för centrala faktorer och mekanismer som påverkar den mentala hälsan samt beskriva alternativa lösningar för att hantera kriser
- kunna tolka och kritiskt bedöma olika fenomen i anslutning till hälsokommunikation
- kunna motivera och bedöma hur val i fråga om levnadsvanor, kultur och miljö påverkar hälsan och välbefinnandet
- kunna analysera faktorer som gäller trygghet och förebyggande av våld och förstå vikten av att respektera och skydda den personliga integriteten i olika kommunikationssituationer, grupper och omgivning.

Centralt innebåll

- hur arvet, naturmiljöer, den byggda miljön, den psykosociala miljön och olika grupper påverkar hälsan
- hälsa och liv, döden som en del av livet
- mänskliga relationer och socialt stöd
- sexualitet och sexuella rättigheter, sexuell och reproduktiv hälsa
- faktorer som skyddar respektive belastar den mentala hälsan
- olika kriser och krishantering
- arbetshälsa och ergonomi
- trygghet och förebyggande av våld
- betydelsen av medie- och kulturmiljöer samt hälsokommunikation och kritisk tolkning av dem

3. Hälsa och forskning (HÄ3)

Kursen ska ge en helhetsbild av den historiska utvecklingen och de viktigaste framtida utmaningarna vad gäller främjande av hälsa och förebyggande av sjukdomar. Kursen ska stärka den studerandes förmåga att inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap och att tillämpa sin hälsokunskap som en aktiv medborgare. Under kursen ska den studerande lära sig att kritiskt bedöma faktorer som påverkar hälsan och att reflektera kring möjligheterna att med hjälp av forskning och beslutsfattande främja hälsan i den närmaste omgivningen, samhället och globalt.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, tekniken samt hälso- och sjukvårdstjänsterna har förändrats och utvecklats och vilket samband de har med befolkningens hälsa
- kunna bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och kunna beskriva faktorer som bidrar till minskade hälsoskillnader
- kunna inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap samt planera mindre hälsoundersökningar eller mätningar av funktionsförmågan
- undersöka den vetenskapliga forskningens möjligheter i främjandet av hälsa samt förebyggande och vård av sjukdomar
- kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom
- identifiera centrala globala hälsofrågor och förstå vilken roll och uppgift de organisationer som arbetar med dem har för att främja hälsan.

Centralt innehåll

- hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, den vetenskapliga forskningen, uppfattningen om hälsa samt tekniken utvecklats och förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa
- hur hälso- och socialtjänsterna utvecklats, förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa, centrala aktörer inom hälso- och socialvård
- hälsoskillnader och faktorer som påverkar dem i Finland och i världen, minskning av hälsoskillnader
- undersökning av hälsa och hälsobeteende
- centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom, patientens rättigheter
- globala hälsofrågor och hur de går att påverka

5.18 Gymnastik

”En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska... läsa minst... en kurs i gymnastik...” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 8 mom.)

Syftet med undervisningen i gymnastik är att ge de studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna upprätthålla och utveckla sin fysiska, sociala och psykiska funktionsförmåga och hälsa. Gymnastikundervisningen ska stödja de studerande att på ett ansvarsfullt sätt upprätthålla sin fysiska aktivitet, funktions- och studieförmåga och motverka en passiv livsstil. Betydelsen av en aktiv livsstil och motion som främjar hälsan och välbefinnandet ska betonas i undervisningen. I undervisningen i gymnastik ska de studerande få uppleva glädje, känslan av att lyckas och känna att de har fysisk kapacitet samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sin kondition. I undervisningen i gymnastik ska man främja alla studerandes jämlikhet, likabehandling, delaktighet, samarbetsförmåga samt färdigheter för en hållbar livsstil och förmåga att ta hänsyn till andra. Gymnastikundervisningen ska även stärka gemenskapen bland de studerande.

Gymnastikens uppdrag och mål ska förverkligas genom undervisning i sommar- och vinteraktiviteter samt inomhus- och utomhusaktiviteter och genom att mångsidigt beakta vilka möjligheter studiemiljöerna erbjuder. Innehållet som gäller funktionsförmåga ska genomföras i samarbete med hälsokunskapen. Den psykiska och fysiska tryggheten och säkerheten ska beaktas i undervisningen och vid gruppbildning. De studerande ska delta i planeringen av aktiviteter samt ta ansvar för sin egen och gruppens aktiviteter. Användning av sportteknologi kan bidra till att nå målen för undervisningen. Vid differentiering av undervisningen ska de studerandes individuella utgångspunkter och utvecklingsbehov beaktas.

Mål för undervisningen

Målet för undervisningen i gymnastik är att främja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerande ska lära sig att röra på sig aktivt och tryggt och att upprätthålla sin fysiska aktivitet och funktionsförmåga.

Beträffande den fysiska funktionsförmågan är målet att lära sig tillämpa sina grundläggande fysiska kunskaper och färdigheter i olika gymnastikövningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden. Den studerande ska lära sig bedöma och utgående från bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet). Till gymnastikundervisningens mål för den sociala och psykiska funktionsförmågan hör att lära sig att försöka sitt bästa, arbeta aktivt, utveckla sig själv långsiktigt och respektera andra. Den studerande ska ta ansvar för sina egna och gemensamma aktiviteter, ta hänsyn till andra och lära sig att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna.

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att ge den studerande respons på hur målen för undervisningen nåtts och hur studierna förlöpt och att främja den studerandes lärande. Bedömningen i gymnastik ska beskriva hur målen för undervisningen nåtts såväl i fråga om den fysiska funktionsförmågan som i fråga om den sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i undervisningen och bedömningen.

Obligatorisk kurs

Den obligatoriska kursen ska fördjupa de kunskaper och färdigheter i gymnastik som inhämtats i grundskolan och de studerande ska ges möjlighet att mångsidigt bekanta sig med nya gymnastikformer och idrottsgrenar. Undervisningen ska stödja de studerandes funktionsförmåga, totala välbefinnande och utveckling mot delaktighet samt uppmuntra dem att utöva motion som främjar hälsan och att tillägna sig en aktiv livsstil.

1. Motion ger energi (GY1)

Målet är att den studerande ska förstå att fysisk aktivitet och funktionsförmåga är en grundläggande förutsättning för hälsa och välbefinnande. Den studerande ska utveckla sina fysiska färdigheter och sin kroppsliga uttrycksförmåga och få kunskaper och erfarenheter av mångsidig träning av fysiska egenskaper. Den studerande ska få erfarenheter av att utöva idrott gemensamt enligt principen om rent spel. Uppfattningen om den egna fysiska kapaciteten stärks när den studerande lär sig nytt och upplever glädje och avkoppling i gymnastiken.

Centralt innehåll i kursen är tillämpning av grundläggande fysiska färdigheter och träning av fysiska egenskaper i olika gymnastikövningar, gymnastikformer och idrottsgrenar genom att mångsidigt utnyttja möjligheterna i studiemiljön.

5.19 Musik

”En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska... läsa minst... två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i vardera av de två sistnämnda ämnena.” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 8 mom.)

Undervisningen i musik har som utgångspunkt att musik är en central del av kulturen och all mänsklig verksamhet. Studier i musik hjälper den vuxenstuderande att förstå och värdesätta kulturell mångfald och samverkan mellan olika kulturer och konstarter. Studier i musik fördjupar också den studerandes personliga förhållande till musik. Det väsentliga i studierna är att den studerande får uttrycka sig genom musik, samverka och får positiva upplevelser. Det musikaliska kunnandet, liksom förmågan att tänka kreativt och kritiskt, ska utvecklas i samverkan med andra aktörer och omgivningen.

Studierna i musik ska ge upplevelser, erfarenheter, kunskaper och färdigheter samt möjlighet att använda fantasin. På detta sätt stärks de vuxenstuderandes musikaliska bildning och de uppmuntras till att tänka kreativt och konstnärligt och ett livslångt intresse för musik. I valet av innehåll ska de studerandes olika färdigheter och intressen beaktas. Målet är att studierna i musik ska erbjuda varje vuxenstuderande meningsfulla musikaliska övningar.

Mål för undervisningen

Målen för musikundervisningen är att den studerande ska

Kulturell förståelse och multiliteracitet

- förstå och uppskatta mångfalden av musikkulturer och kunna ta del av interkulturell kommunikation
- lära sig att tolka användningen av ljud och musik och analysera påverkan av ljud och musik i medier och i vardagliga miljöer

Musikens betydelse för välbefinnandet

- bli medveten om sitt eget förhållande till musik och lära sig använda musik för att främja sitt välbefinnande

Musikaliskt kunnande

- lära sig att uttrycka sig musikaliskt samt utveckla sin förmåga att lyssna på och tolka musik
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, -genrer och musikhistoria

Att lära sig lära

- kunna ställa upp mål för sina musikstudier samt kunna utvärdera sitt arbete och styra det i riktning mot målen.

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja och fördjupa varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under läroprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande då det gäller att utvärdera och underlätta det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunnande kan komma till uttryck inom vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, inte den studerandes allmänna musikalitet.

Obligatoriska kurser

1. Musiken och jag (MU1)

Kursens mål är att den studerande ska hitta sitt eget sätt att ta del av och skapa musik. Den studerande ska genom att delta i musikalisk verksamhet få erfarenheter av att musicera, fördjupa sitt kunnande och reflektera över sin roll som musikåhörare, -tolkare, -skapare och användare av kulturtjänster. Den studerande ska ges möjlighet att tänka konstnärligt och utveckla sin musikaliska uttrycksförmåga. Utifrån sitt personliga förhållande till musiken ska varje studerande uppnå insikt i musikens betydelse i livet och i kommunikationen mellan människor. Under kursen ska de studerande bekanta sig med varandras musikintressen och med det lokala musiklivet. Den studerande ska lära sig att iaktta sin ljudmiljö och bli insatt i hörselvård.

2. Ett flerstämmigt Finland (MU2)

Kursens mål är att den studerande ska lära känna den finländska musiken och vidareutveckla sin kulturella identitet. Den studerande ska undersöka olika musikkulturer i Finland, inklusive subkulturer, och lära sig förstå bakgrunden till dem, hur de utvecklats och deras centrala drag. Det är också viktigt att beakta att de finländska musikkulturerna är en del av den europeiska och globala musikkvärlden. I samband med musicerande ska man fästa avseende vid att utveckla den konstnärliga uttrycksförmågan samt förmågan att lyssna och kommunicera.

5.20 Bildkonst

”En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska... läsa minst... två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i vardera av de två sistnämnda ämnena.” (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 8 mom.)

Undervisningen i bildkonst tar avstamp i en kulturellt mångskiftande verklighet. Denna utforskas genom att man producerar och tolkar bilder. De vuxenstuderandes upplevelser, fantasi, kreativa tänkande och målinriktade arbete utgör grunden för ett konstnärligt lärande som sker med alla sinnen. Ett centralt syfte är att de studerande ska lära sig förstå fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i sitt eget liv och i samhället. De studerandes kännedom om kulturarvet fördjupas genom att de bekantar sig med traditioner och når insikt i hur traditioner förnyas. De studerande ska utforska estetiska, ekologiska och etiska värden och värderingar inom konsten och inom andra visuella kulturuttryck. Undervisningen ska ge förutsättningar för att utveckla ett kritiskt tänkande, för att påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

I undervisningen i bildkonst ska de studerande betrakta, skapa, tolka och värdera bilder med hjälp av visuella uttryck och andra metoder för att skapa kunskap. Undervisningen ska även utveckla de studerandes multilitteracitet. De vuxenstuderande ska undersöka individuella, samhälleliga och globala betydelser inom bildkonst och annan visuell kultur samt fördjupa sig i olika konstsyner. Det centrala innehållet ska utgöras av de studerandes egna bildkulturer, bildkulturer i omgivningen och inom konstens olika världar och dessa granskas genom att man skapar samband mellan dem. Innehållet ska fokusera på bildkulturer som är relevanta men obekanta för de studerande och de studerande ska delta i valet av innehåll och uttryckssätt. I undervisningen fördjupar man sig i aktuella visuella kulturfenomen, förfaringssätt och olika former av delaktighet.

Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av olika arbetsätt och studiemiljöer. De vuxenstuderande ska uppmuntras att mångsidigt experimentera med olika bilduttryck och att tillämpa dem på ett kreativt sätt. Ny teknologi och nya mediemiljöer ska betraktas både som fenomen som ska utforskas och som redskap för visuellt skapande. De studerandes kulturella kompetens ska fördjupas i samarbete med museer och andra lokala aktörer.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i bildkonst är att den studerande ska

- förstå konstens, omgivningens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld
- utveckla sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- fördjupa sin multilitteracitet och kulturella kompetens genom att utveckla sin visuella läskunnighet, mediekunskap och förmåga att tolka omgivningen
- uttrycka sina iakttagelser, tankar och sin fantasi genom bilder och på andra sätt
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt
- lära sig att arbeta tematiskt, process- och målinriktat samt att utvärdera sig själv och samarbeta med andra
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, känslor, skönhetsupplevelser och kreativt tänkande för det egna lärandet

- använda ett undersökande arbetssätt för att skapa bilder självständigt eller i samverkan med andra
- tillämpa visuella kommunikationsmedel för att delta och påverka med hjälp av bilder
- tolka bildkonst och annan visuell kultur genom att använda olika bildtolkningsmetoder och -begrepp
- utforska vilken betydelse konst och annan visuell kultur haft för individen, gruppen och samhället under olika tider och i olika kulturer
- undersöka nutid och framtid i sina bilder med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den vuxenstuderandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Mångsidig bedömning under alla faser av läroprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och i mån av möjlighet kamratvärdering. Bedömningen ska fokusera på den studerandes förmåga att iakttä och tänka visuellt, skapa bilder samt tolka och värdera visuell kultur ur estetisk, ekologisk och etisk synvinkel. I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetssätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt eller i grupp.

Obligatoriska kurser

1. Bilder och kulturer (KO1)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- undersöka innehåll, fenomen, processer och förfaringssätt inom bildkonsten och annan visuell kultur
- använda uttrycks sätt som är typiska för bildkonsten och annan visuell kultur i sina bilder och fattar egna beslut
- iakttä sina egna och andras bildkulturer samt aktuella fenomen inom konst, i medier och annan visuell kultur
- utforska bildkonst och annan visuell kultur ur individens, gruppens och samhällets perspektiv, individuellt och i grupp
- iakttä olika bilder ur verkets, konstnärens och betraktarens perspektiv med hjälp av olika bildtolkningsmetoder
- förstå bildkonstens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld.

Centralt innehåll

- egna bilder som identitetsbyggare, uttryck för kulturell mångfald och förnyare av kulturarvet
- påverkan i egna och andras bilder, inom konst, i medier och andra miljöer
- olika syner på konst och annan visuell kultur
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar inom bildkonsten
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom konst, medier och annan visuell kultur

2. Formgivna och byggda miljöer (KO2)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin visuella uttrycksförmåga genom att undersöka samband mellan omgivningens bildkulturer och kulturarvet, konsten och de egna bilderna
- iakta byggda och naturliga miljöer ur ett perspektiv av kulturell mångfald och hållbar utveckling
- använda innehåll, processer och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering som utgångspunkt för att skapa bilder
- delta och påverka i olika miljöer med hjälp av visuella metoder och andra metoder att producera kunskap
- undersöka naturens, arkitekturens och designens betydelser för individen, gruppen, i samhället och globalt
- förstå konstens betydelse i olika miljöer och planeringen av dem samt i aktuella samhällsfrågor.

Centralt innehåll

- bildkulturer i omgivningen som identitetsbyggare och förnyare av kulturarvet
- naturen, den byggda miljön, design, produktifiering, tjänster, mediemiljöer och virtuella världar som utgångspunkter för visuellt skapande
- begrepp och bildsamlingar som anknyter till miljöplanering och design
- olika sätt att tolka omgivningens bildkulturer
- aktuella fenomen i naturen, inom arkitektur och design

5.21 Temastudier

Temastudierna är studier som kombinerar olika vetenskapsområden. De ger ett helhetsperspektiv på undervisningen och utvecklar de studerandes förmåga att gestalta och förstå större helheter än det enskilda läroämnet. Det centrala uppdraget för temastudierna är att erbjuda de studerande möjligheter att kombinera och tillämpa kunskaper och färdigheter från flera olika läroämnen. Målen och innehållet i temastudierna ska preciseras och konkretiseras i läroplanen.

Mål för undervisningen

Målet för temastudierna är att den studerande ska

- uppmuntras att söka samband mellan centrala begrepp och perspektiv inom olika vetenskapsområden och konstarter samt skapa helheter utifrån dem
- skapa sig en uppfattning om problem, fenomen eller olika frågeställningar och inspireras att söka svar på dem självständigt och i samarbete med andra
- dra nytta av kunskaper och färdigheter som man erhållit inom olika områden
- söka information i olika källor och bedöma källornas tillförlitlighet
- tillämpa sina kunskaper och utveckla sin digitala kompetens i praktiska situationer
- kunna arbeta målinriktat och kollaborativt

Bedömning

Bedömningen av temastudierna ska grunda sig på den studerandes förmåga att söka, bedöma och tillämpa information samt skapa strukturerade helheter på basis av tillförlitliga källor. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes förmåga att kritiskt bedöma informationskällor och förmågan att förstå samband mellan olika kunskapsområden. Bedömningen av arbetet ska fokusera på hur målinriktat och strukturerat det är. Den studerande ska ges handledande respons även på sin kommunikations- och samarbetsförmåga och på sin förmåga att använda olika arbetsredskap. Vid bedömningen av temastudier ska mångsidiga bedömningsmetoder användas.

Nationell fördjupad kurs

1. Undersökande projektarbete (TS1)

Målet är att den studerande planerar, genomför och presenterar ett dokumenterat projekt, en undersökning, uppfinning eller annan produkt som anknyter till något tema, ämnesområde eller fenomen. Under kursen ska den studerande i mån av möjlighet samarbeta med andra studerande eller med aktörer utanför gymnasiet. Arbetet ska helt eller delvis genomföras i olika sammanhang utanför skolan, vilket stärker sambandet mellan kunskap som inhämtats i vardags- och arbetslivet och kunskap som inhämtats i skolan. Kursen ska främst utveckla de studerandes förmåga att se samband mellan olika vetenskapsområden och i synnerhet ett kritiskt, kreativt och ämnesövergripande tänkande. Den studerande ska använda informations- och kommunikationsteknik i arbetet och därigenom utveckla sin digitala kompetens. Det centrala innehållet i kursen ska ha koppling till kunskaper och färdigheter inom två eller flera olika läroämnen eller temaområden. Kunskap som inhämtats på annat håll och som motsvarar kursens mål och innehåll kan helt eller delvis räknas den studerande till godo.

6 Bedömningen av den studerandes lärande

6 Bedömningen av den studerandes lärande

6.1 Syftet med bedömningen

”Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Studerandenas inläring och arbete ska bedömas mångsidigt.”

(Gymnasielag 629/1998, 17 § 1 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Syftet med bedömningen av lärandet är att främja den studerandes lärande. Utgångspunkten är att de studerande förstår vad de ska lära sig och hur lärandet bedöms. Bedömningen ska sporra den studerande att ställa upp egna mål och välja ändamålsenliga arbetssätt. Bedömningen och responsen under studierna är en del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Respons samt självbedömning och kamratvärdering hjälper den studerande att justera sina mål och utveckla sitt arbete i enlighet med målen.

Bedömningen av lärandet ska ge den studerande respons på framsteg i studierna och inlärningsresultatet både under gymnasietiden och när studierna avslutas. Bedömningen ska även ge information till anordnare av fortsatta studier, arbetslivet och andra motsvarande parter samt till vårdnadshavare till studerande under 18 år. Bedömningen av den studerandes lärande hjälper också läraren och gymnasiet som helhet att analysera effekterna av undervisningen. Vitsordsgivning är en form av bedömning.

6.2 Kursbedömningen

Den studerandes lärande ska bedömas under kursens gång. Syftet med bedömningen är att främja den studerandes lärande och ge respons på hur hen uppnår kursens mål.

Efter avslutad kurs ska den studerande ges ett vitsord för sin kursprestation. Vitsordet ska grunda sig på många olika slag av prestationer som visar hur väl målen för läroämnet och kursen uppnåtts. Utöver olika delprestationer används också iakttagelser av den studerandes lärande och arbete. Samtal mellan läraren och den studerande samt de studerandes självbedömning och kamratvärdering kan användas som stöd för vitsordsgivningen. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter. De studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I läroplanen ska bedömningsätt och -praxis närmare beskrivas.

”Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och om hur de har tillämpats på honom.” (Gymnasielag 629/1998, 17 § 2 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Den studerande ska i början av varje kurs informeras om såväl de allmänna bedömningsgrunderna som de kursspecifika målen och bedömningsgrunderna för kursen i samband med att bedömningen diskuteras med de studerande. Information om bedömningsgrunderna förbättrar de studerandes och lärarnas rättsskydd och hjälper den studerande att planera sitt arbete.

Diagnostiserade handikapp och därmed jämförbara svårigheter, såsom läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare eller andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, bör beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på. Dylika svårigheter kan beaktas i den studerandes kursvitsord.

6.2.1 Siffervitsord och prestationsanteckningar

”Den bedömning som avses i 1 mom. ges antingen med siffror eller på något annat sätt som bestäms i läroplanen. Vid bedömningen med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. Underkänd prestation anges med vitsordet 4...” (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 2 mom.)

Vitsordet för obligatoriska kurser och de nationella fördjupade kurser som fastställs i grunderna för läroplanen ges med siffror, med undantag av kursen i temastudier, som bedöms med en anteckning om avlagd kurs (A = avlagd, U = underkänd). De lokala fördjupade kurserna och andra kurser som hör till gymnasiet uppdrag kan i enlighet med vad som bestäms i läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagd kurs (A = avlagd, U = underkänd).

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme och med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I läroplanen kan man fastställa hur en icke slutförd kursprestation ska noteras och kompletteras.

6.2.2 Självständigt genomförd kurs

”De studerande kan förväntas genomföra en del av studierna självständigt.” (Gymnasieförordning 810/1998, 4 § 1 mom.)

”En studerande kan på ansökan beviljas tillstånd att genomföra studier utan att delta i undervisningen.” (Gymnasieförordning 810/1998, 4 § 2 mom.)

En kurs som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord. Läroplanen ska innehålla närmare bestämmelser om vilka studier som kan bedrivas självständigt och principerna för hur de ska fullgöras.

Om en studerande genomför en kurs helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda bedömningsprinciper. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och beakta hela kursinnehållet. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

6.2.3 Bedömningen av kurser i muntlig språkfärdighet

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen i det andra inhemska språket samt den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen och den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska basera sig på vitsordet i det prov i muntlig

språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar och andra prestationer som den studerande visat under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10.

”I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkfärdighet bedömas utöver de övriga delområdena i språkfärdigheten. Den muntliga språkfärdigheten bedöms i ett särskilt prov. Bestämmelser om innehållet i provet i muntlig språkfärdighet utfärdas genom förordning av statsrådet.” (Gymnasielag 629/1998, 17 § 3 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

”Det prov i muntlig språkfärdighet som avses i 17 § 3 mom. i gymnasielagen består av uppgifter där man bedömer den studerandes uttal, förmåga att referera och förmåga att diskutera. Provet bedöms med siffror enligt skalan i 2 mom. Vitsordet för kursen i muntlig språkfärdighet baserar sig på provet i muntlig språkfärdighet och annat under kursen visat kunnande.” (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 4 mom., ändrad genom statsrådets förordning 1117/2008)

Prestationen i det prov i muntlig färdighet som hör till kursen och annat under kursen visat kunnande bedöms mot de mål som uppställs för språket och lärokursen i fråga i grunderna för läroplanen. Förutsättningarna för bedömning av kursen uppfylls, när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för att genomföra kursen och har avlagt det prov i muntlig färdighet som ingår i kursen.

6.2.4 Framsteg i studierna

”Den studerande och hans vårdnadshavare skall tillräckligt ofta få uppgifter om hur den studerande arbetar och om hans framsteg i studierna. Om lämnande av uppgifter bestäms närmare i läroplanen.” (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 1 mom.)

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna till studerande under 18 år, i enlighet med förordningen, får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan läroanstalten begära att vårdnadshavaren undertecknar informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

”I läroplanen bestäms enligt läroämne eller ämnesgrupp de kurser som skall genomföras med godkänt resultat för att den studerande skall kunna gå vidare i studierna i läroämnet eller ämnesgruppen i fråga. En studerande som inte har slutfört ovan avsedda studier med godkänt resultat skall beredas möjlighet att visa att han inbämtat sådana kunskaper och färdigheter som gör det möjligt att gå vidare i studierna.” (Gymnasieförordning 810/1998, 7 § 1 mom.)

Det är viktigt att följa med hur den studerandes studier fortlöper. Om tillvägagångssätt som till exempel om huruvida eventuella hinder för att gå vidare i studierna ska användas, bestäms i läroplanen. Man kan emellertid inte genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna, skärpa kravet på hur lärokursen i ett läroämne ska avläggas enligt beskrivningen i föreliggande läroplansgrunder för gymnasieutbildning för vuxna.

Den studerande ska på begäran ges möjlighet att höja ett underkänt kursvitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i kursen. Hur omtagningen går till ska närmare beskrivas i läroplanen.

Läroplanen ska också beskriva hur den studerande ges möjlighet att försöka höja ett redan godkänt kursvitsord. Också i ett sådant fall ska bedömningen vara mångsidig. Om en studerande utnyttjar denna möjlighet, är det den bättre kursprestationen som räknas.

6.2.5 Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

”En studerande har rätt att få tidigare slutförda studier som motsvarar målen för och det centrala innehållet i läroplanen eller kunnande som förvärvats på annat sätt bedömda och erkända. Genom erkännande av kunnande kan den studerande få obligatoriska, fördjupade eller tillämpade studier som ingår i gymnasiets läroplan tillgodoräknade eller ersatta. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 17 och 17 a § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt utbildningsanordnaren bestämmer.”

(Gymnasielag 629/1998, 23 § 1 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

”Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan nämnda studier eller en studiebelägg som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds.” (Gymnasielag 629/1998, 23 § 2 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen (629/1998, 23 §, ändrad genom lag 1116/2008) bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande kan ansöka om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Läroanstalten kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Även studiernas omfattning ska beaktas. De studerande ska få information om tillvägagångssätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som obligatoriska, fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de kurser som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska kurserna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa bestämmelserna om bedömningen av kurserna och lärokurserna i läroplansgrunderna och läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om en kurs som enligt gymnasiets läroplan ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiets vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	gymnasieskala	skala 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för en kurs som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel.

Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iaktas som för studier som genomförts i Finland.

Enligt 34 § i gymnasielagen får den studerande söka ändring i ett beslut gällande tillgodoräkning av studier som genomförts på annat håll. Den studerade har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär hos regionförvaltningsverket så som bestäms i förvaltningslagen (434/2003). Yrkan om rättelse måste begäras inom 14 dagar från det att den studerande har delgetts beslutet. (Gymnasielag 629/1998, 34 § och 34 b §, ändrad genom lag 958/2015)

Ett beslut som meddelats med anledning av begäran om omprövning enligt 34 § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Yrkan om rättelse måste begäras inom 14 dagar från det att den studerande har delgetts beslutet. (Gymnasielag 629/1998, 34 a § 2 mom. och 34 b §, ändrad genom lag 958/2015)

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas hans studier enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som kursernas mål och centrala innehåll motsvarar varandra. Motsvarigheten ska närmare definieras i samband med respektive ämneslärokurser. Kursvitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som kursvitsord för de korta kurserna. Resten av studierna enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra fördjupade eller andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag i enlighet med vad som bestäms i läroplanen. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan tilläggsprestationer förutsättas och vitsordet ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om läroanstalten har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Kurser som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i kurserna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för kurserna. Kurser i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter kurser i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de

motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

6.3 Bedömningen av en ämneslärokurs

"I fråga om bedömningen av varje enskilt läroämne eller ämnesgrupp beslutar den studerandes lärare eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt. I fråga om slutbedömningen beslutar rektorn och den studerandes lärare gemensamt." (Gymnasielag 629/1998, 17 a §, ändrad genom lag 1116/2008)

En ämneslärokurs består av de kurser i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att välja kurser målinriktat. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska kurserna och nationella fördjupade kurserna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma kursen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande avlagt. Den nationella fördjupade kursen i temastudier utgör inte en lärokurs, utan är en separat kurs. Alla obligatoriska och nationella fördjupade kurser som den studerande har läst ska synas på betyget, med undantag av kursen i temastudier i de fall då den är underkänd.

Om lokala fördjupade kurser och andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag ingår i lärokursen i något läroämne, ska det skrivas in i läroplanen. Av dessa kurser räknas endast de kurser som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

I lärokursen i ett läroämne får den studerande högst ha underkända kursvitsord enligt följande:

Obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1–2 kurser	0
3–5 kurser	1
6–8 kurser	2
9 eller fler kurser	3

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet av vitsorden för de obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser som den studerande har slutfört.

"En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att höja sitt vitsord i ett fristående förhör." (Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 3 mom.)

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet på basis av kursvitsorden skulle förutsätta, ska vitsordet höjas.

Förutom genom ett särskilt förhör kan vitsordet för lärokursen i ett ämne höjas

- genom tilläggsprestationer i lokala fördjupade och andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag
- enligt en prövning som görs av dem som beslutar om bedömningen av den studerande, ifall den studerandes kunskaper och färdigheter är bättre än vad kursvitsorden skulle förutsätta när studierna i läroämnet avslutas.

Läroämnen som ska bedömas med siffror i avgångsbetyget

Lärokurser i obligatoriska läroämnen och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med gymnasieförordningen. Kursen i temastudier bedöms med en anteckning om avlagd kurs. För gymnastik och sådana läroämnen som omfattar bara en kurs samt för valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar endast två kurser, antecknas på den studerandes begäran endast att kursen är avlagd.

Övriga i läroplanen definierade tillämpade studier som lämpar sig för gymnasiets uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

6.4 Fullgörande av gymnasiets hela lärokurs i gymnasieutbildningen för vuxna

"I undervisning som är avsedd för vuxna omfattar lärokursen minst 44 kurser och en kurs i genomsnitt 28 timmar. I närundervisning ska minst 40 minuter per timme användas för undervisning. En studerande som deltar i undervisning avsedd för vuxna och som har inlett studierna innan han eller hon har fyllt 18 år ska dessutom delta i undervisning i gymnastik och hälsokunskap samt konst- och färdighetsämnena." (Gymnasieförordning 810/1998, 1 § 2 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

"En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska utöver de kurser som anges i 1 mom. läsa minst en kurs i gymnastik och idrott och en kurs i hälsokunskap samt två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i vartdera av de två sistnämnda ämnena." (Statsrådets förordning 942/2014, 10 § 8 mom.)

"En studerande som har fyllt 18 år anses ha inlett studierna som yngre än 18 år, om han fortsätter de studier som han har inlett som yngre än 18 år i undervisning som ordnas av samma eller en annan utbildningsanordnare, och dessa studier inte har varit avbrutna under minst ett år." (Gymnasieförordning 810/1998, 15 § 2 mom.)

Den studerande ska, för att avlägga gymnasiets lärokurs, läsa obligatoriska, fördjupade och andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag enligt sin individuella studieplan. Den studerande ska avlägga obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser i minst den omfattning som bestäms i statsrådets förordning om timfördelningen i gymnasiet (Statsrådets förordning 942/2014).

Den studerande har slutfört gymnasiets lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat, och minimiantalet 44 kurser för gymnasieutbildning för

vuxna har uppfyllts. Om den studerande har inlett sina gymnasiestudier som yngre än 18 år, är gymnasiets lärokurs minst 48 kurser. Gällande kursen i temastudier som erbjuds som nationell fördjupad kurs, de lokala fördjupade kurserna samt andra kurser som hör till gymnasiets uppdrag räknas endast de kurser som den studerande avlagt med godkänt resultat till gymnasiets lärokurs.

Om en studerande enligt 13 § i gymnasielagen befrias från studierna i ett läroämne, ska hen i stället välja andra studier så att minimiantalet kurser uppfylls.

Ny bedömning och rättelse av bedömning

"I ett beslut som avses i 17 § och som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektor begära ett nytt beslut om studieframstegen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. I fråga om den nya bedömningen beslutar skolans rektor och den studerandes lärare gemensamt." (Gymnasielag 629/1998, 34 d § 1 mom., ändrad genom lag 958/2015)

"Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits, inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektor för ny behandling." (Gymnasielag 629/1998, 34 d § 2 mom., ändrad genom lag 958/2015)

Ett beslut av ett regionförvaltningsverk genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 34 d § har avgjorts får inte överklagas genom besvär (gymnasielag 629/1998, 34 e § 2 mom., ändrad genom lag 958/2015).

Den som ordnar gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten till ny bedömning och till rättelse av bedömning.

6.5 Betyg och betygsanteckningar

"Till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs ges avgångsbetyg. Till en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets lärokurs ges skiljebetyg, i vilket bedömningen av de studier som slutförts antecknas. Till en studerande som har slutfört lärokursen i ett eller flera läroämnen ges ett betyg över slutförd lärokurs." (Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 1 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

"I fråga om avgångs- och skiljebetyg samt betyg över slutförd lärokurs i ett eller flera ämnen tillämpas vad som bestäms i 6 §. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet ges som bilaga till avgångsbetyget." (Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 2 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

I gymnasieutbildningen för vuxna används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som fastställs i gymnasieförordningen ges som bilaga till avgångsbetyget.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk
 - SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur
 - A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen
 - B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen
 - B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen
 - B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet
 - M/ÅO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)
- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna 2015, fastställda av Utbildningsstyrelsen.

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen ”religion/livsåskådningskunskap” utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet kurser som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga...9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd).

För kursen i temastudier som slutförts med godkänt resultat, antecknas namnet på kursen och en anteckning om avlagd kurs (avlagd).

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudi-

erna som ges som bilagor till och kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda prov i muntlig språkfärdighet. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har läst över hälften av kurserna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda kurserna samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för varje kurs ett siffervitsord eller att kursen har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda kurser och kursvitsord framgår.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

Det totala antalet kurser som den studerande avlagt antecknas i betyget. I det totala antalet kurser räknas inte underkända lokala fördjupade kurser, andra underkända kurser som hör till gymnasiets uppdrag eller en underkänd kurs i temastudier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig färdighet ges som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet som fastställs i gymnasieförordningen antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när betyget utfärdats (samma datum som på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

BILAGOR

BILAGA 1

Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den Gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinnässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, intermet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinnässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
De första grunderna i språket					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

		Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter	
		Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter	
Kunskapsnivå	A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.	
	Elementär språkfärdighet stadd i utveckling						

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING				
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att producera texter
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinnässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinnässiga sociala sammanhang.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövalda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och förhållandevis enkla meddelanden. Uttalar inövalda uttryck begripligt.
Fungerande elementär språkfärdighet			Den studerande förstår med hjälp av kontexten skrivna text och långa samtalsinnehåll, enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövalda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och förhållandevis enkla meddelanden. Uttalar inövalda uttryck begripligt.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsestade					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.2	Den studerande reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.	Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Grundläggande språkräddighet stadd i utveckling					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B1.1	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymer. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
Fungerande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING						
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter	
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter	Förmåga att producera texter
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man infor- merar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskuty- merna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.	
	Flytande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samsalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målpråket typiska intonationsmönster.
	Självständig språkfärdighet, grundnivå				

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING						
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter	
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter	Förmåga att producera texter
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av kompilerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behårskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.	
Fungerande självständig språkfärdighet						

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikation flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutså det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförmådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					

BILAGA 2

Statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014)

942/2014

Statsrådets förordning

om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen

Utfärdad i Helsingfors den 13 november 2014

I enlighet med statsrådets beslut, föreskrivs med stöd av 10 § 1 mom. i gymnasielagen (629/1998):

1 kap

1 §

Tillämpningsområde

Denna förordning innehåller bestämmelser om de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (629/1998), samt om hur den tid som används för undervisningen ska fördelas mellan undervisning i olika läroämnen och ämnesgrupper samt studiehandledning (timfördelning).

2 kap

2 §

Utveckling till bildade samhällsmedlemmar

Gymnasieutbildningens mål är att stödja en harmonisk psykisk, fysisk och social utveckling hos de studerande samt främja deras respekt för livet, de mänskliga rättigheterna, en hållbar utveckling samt för miljömässig och kulturell mångfald. Utbildningen stöder aktivt jämlikhet och likställighet i all verksamhet som bedrivs vid läroanstalten.

Utbildningen orienterar de studerande att

handla demokratiskt och ta ansvar för och aktivt delta i samhället på lokal, nationell, europeisk och global nivå.

3 §

Kunskaper och färdigheter

Utbildningen utvecklar på bred front de studerandes färdigheter att ta till sig, kombinera och använda sig av de kunskaper och färdigheter som de tillägnat sig samt att tillämpa det som de har lärt sig på ett mångsidigt sätt, som även överskrider gränserna mellan de olika läroämnena. Utbildningen ska stärka och fördjupa de studerandes allmänbildning i en föränderlig verksamhetsmiljö och ge dem kunskaper och färdigheter i de kurser och enligt de timfördelningar som anges i denna förordning.

Utbildningen utvecklar de studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetslivet, entreprenörskap och samhället.

Utbildningen stärker grunden för de studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter och vilja att upprätthålla dessa i livets olika skeden. Utbildningen stöder utvecklingen av etiska reflexioner hos de studerande.

Utbildningen stärker de studerandes förmåga att behärska helheter, inlärningsfärdigheter, ett vetenskapligt och därmed samman-

hängande kritiskt tänkande hos dem samt deras kreativitet, arbetsförmåga, förmåga till växelverkan och samarbete, färdigheter att inhämta och hantera information, använda och tillämpa datateknik samt förmåga att uttrycka sig i skrift och i tal på de båda inhemska språken samt på andra språk och i konstnärlig form.

4 §

Livslångt lärande och orientering

Utbildningen ska orientera, engagera och skapa förutsättningar för ett livslångt lärande samt förbättra den studerandes förmåga att planera och fatta beslut om sina yrkes- och levnadsval.

Utvecklingen ska utveckla den studerandes färdigheter att bedöma och uppdatera sitt kunnande samt identifiera sina egna styrkor och utvecklingsbehov.

Under studietiden i gymnasiet ska den studerande kunna dra nytta av den studiehandledning han eller hon får samt mångsidigt kunna sätta sig in i olika alternativ för fortsatta studier och göra upp en meningsfull plan för sin yrkeskarriär.

5 §

Studiemiljöer och verksamhetskulturen

I gymnasiestudierna ska man mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ger ökad kännedom om arbetslivet, fortsatta studier samt informations- och kommunikationsteknologi. Studiemiljöerna ska stödja den studerandes studiemotivation och hjälpa honom eller henne att hitta sina egna styrkor. Miljöerna ska berika den studerandes erfarenhetsvärld på flera områden samt vara pedagogiskt och funktionellt ändamålsenliga.

Gymnasiets verksamhetskultur ska stödja den studerandes egen aktivitet och samverka med andra samt främja samtliga studerandes möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön och verksamhetskulturen. I studierna ska man eftersträva en positiv attityd till inlärning.

6 §

Särskilda mål för gymnasieutbildningen för vuxna

Undervisningen för vuxna ska beakta sådana kunskaper, färdigheter och kunnande som de studerande tidigare förvärvat. Undervisningen ska ordnas med beaktande av vuxenstudiernas särdrag.

Målet är att den vuxenstuderande tillägnar sig sådana studiefärdigheter, språk- och kommunikationsfärdigheter samt informationstekniska kunskaper och färdigheter som behövs för fortsatta studier samt för sysselsättning och framgång i arbetslivet. Undervisningen ska ge färdigheter för livslångt lärande och stödja den studerandes personliga utveckling.

Vid sidan om den examensinriktade utbildningen kan man beakta sådana studerande som avlägger ett eller flera läroämnen som hör till gymnasiets lärokurs samt andra specialgrupper.

7 §

Särskilda mål för den förberedande utbildningen

Målet med den utbildning som förbereder invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål för gymnasieutbildning är att förbättra den studerandes färdigheter i läroanstaltens undervisningsspråk och att förbättra hans eller hennes studiefärdigheter. Syftet är dessutom att ge den studerande färdigheter för ett aktivt medborgarskap i det finländska samhället. Utbildningen syftar också till att i mån av möjlighet stödja och främja den studerandes kunskaper i sitt eget modersmål.

3 kap

Timfördelningen i gymnasieundervisningen

8 §

Strukturen i studierna för ungdomar

Studierna i gymnasiet indelas i tre delar:

obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser.

De fördjupade kurserna är huvudsakligen fortsättningskurser som direkt sammanhänger med de obligatoriska kurserna. Skolan ska erbjuda sådana fördjupade kurser som valfria för den studerande. Dessa kurser har gemensamma riksomfattande mål och gemensamt innehåll. Temastudierna förenhetligar undervisningen, stärker de studerandes förmåga att behärska bredare helheter utöver de enskilda läroämnena och ökar samarbetet över läroämnesgränserna. I form av fördjupade temakurser ska utbildningsanordnaren erbjuda en kurs i syfte att utveckla de studerandes reflektiva tänkande enligt 3 § och en fenomenbaserad kurs i syfte att förbättra deras kunskaper och färdigheter i informations- och kommunikationsteknologi. Dessutom ska det ordnas en sådan kurs i frivillig verksamhet, arbetslivsfärdigheter, trafikfostran eller internationell verksamhet som ska avläggas i form av praktiskt arbete. Kursen ska i enlighet med 23 § i gymnasielagen helt eller delvis kunna avläggas i form av kunnande som förvärvats på annat sätt.

De tillämpade kurserna är metodkurser, av samma eller någon annan utbildningsanordnare ordnade yrkesinriktade studier, integrerade kurser som innehåller stoff från olika ämnen, eller andra studier som lämpar sig för gymnasiet. I de tillämpade kurserna kan det ingå avläggande av gymnasiediplom i olika ämnen eller ämnesgrupper, och för sådana kurser gör Utbildningsstyrelsen upp de riksomfattande läroplansgrunderna. Därtill kan tillämpade kurser ordnas i form av stödkurser i enlighet med de studerandes behov. De tillämpade kurserna är valfria för de studerande. En studerande ska ges möjlighet att såsom tillämpade kurser i sina studier innefatta också sådana ovan avsedda studier som ordnas av andra utbildningsanordnare och att få sådant kunnande som han eller hon har förvärvat på annat sätt bedömt eller erkänt.

Därtill finns kurser i konststudier som ordnas av utbildningsanordnaren, för vilka Utbildningsstyrelsen gör upp de riksomfattande läroplansgrunderna. Det står utbildningsanordnaren fritt att erbjuda sådana kurser.

9 §

Timfördelningen i undervisningen för ungdomar

Läroämnen	Obligatoriska kurser	Antal riksomfattande kurser som erbjuds som fördjupade studier
Modersmål och litteratur	6	3
A-språk	6	2
B-språk	5	2
Övriga språk		8+8
Matematik		
Gemensam kurshelhet	1	
kort lärokurs	5	2
lång lärokurs	9	3

Miljö och naturvetenskaper		
Biologi	2	3
Geografi	1	3
Fysik	1	6
Kemi	1	4
Humanistisk- samhällsvetenskapliga ämnen		
Filosofi	2	2
Psykologi	1	4
Historia	3	3
Samhällslära	3	1
Religion/livsåskådningskunskap	2	4
Hälsokunskap	1	2
Konst- och färdighetsämnen	5	
Gymnastik	2	3
Musik	1—2	2
Bildkonst	1—2	2
Studiehandledning	2	
Temastudier		3
Obligatoriska kurser	47—51	
Fördjupade kurser minst	10	
Kurser sammanlagt minst	75	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även fördjupade och tillämpade kurser som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma. Förutom lektioner ges de studerande också annan handledning inom ramen för studiehandledningen.

En studerande med samiska, romani eller ett främmande språk som modersmål kan undervisas i modersmål och litteratur enligt lärokursen för finska/svenska som andraspråk.

Om en studerande med samiska, romani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålsundervisning i sitt eget modersmål, kan det sammanlagda antalet kurser i

modersmål och litteratur och i obligatoriska kurser i övriga språk samt det totala antalet obligatoriska kurser som studeranden skall fullgöra vara mindre än vad som föreskrivs i 1 mom. Det andra inhemska språket studeras då som valfritt ämne.

Om en studerande med ett främmande språk som modersmål får undervisning i finska/svenska enligt lärokursen för finska/svenska som andra språk, får timmarna i modersmål och litteratur och i det andra inhemska språket delas i undervisning i de nämnda ämnena så som utbildningsanordnaren beslutar.

Studeranden kan studera flera än ett A-

språk. Lärokursen i det andra inhemska språket studeras antingen enligt lärokursen för B1-språk inom den grundläggande utbildningen eller enligt lärokursen för A-språk som inleds i årskurs 1—6 inom den grundläggande utbildningen. Om den studerande studerar det andra inhemska språket enligt lärokursen för A-språk är antalet obligatoriska kurser sex. För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket

enligt 13 § i gymnasielagen, kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B-språk som inleds i gymnasiet.

Utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande valfria studier i övriga språk i minst två andra språk.

Den studerande ska fördela de obligatoriska kurserna i gymnastik över flera läsår.

10 §

Timfördelningen inom undervisningen för vuxna

Läroämnen eller ämnesgrupper	Obligatoriska kurser	Riksomfattande fördjupade kurser
Språk- och kommunikationsstudier		
Modersmål och litteratur	5	1
A-lärokurs	6	2
B-lärokurs	5	2
Andra språk		6
Matematik		
Gemensam studiehelhet	1	
lång lärokurs	9	3
kort lärokurs	5	2
Naturvetenskapliga ämnen	5	5
Fysik	1—2	
Kemi	1—2	
Biologi	1—2	
Geografi	1—2	
Studier i humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen samt religion och livsåskådningskunskap	6	7
Religion/livsåskådningskunskap	1	
Historia	2	
Samhällslära	2	
Filosofi	1	
psykologi		2
Temastudier		1
Övriga ämnen som hör till gymnasiets uppgift		
Sammanlagt minst	44	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även sådana fördjupade kurser och andra ämnen och

ämnesshelheter som hör till gymnasiets uppgift och som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma.

Temastudierna förenhetligar undervisningen och stärker de studerandes förmåga att behärska bredare helheter än de enskilda läroämnena samt ökar samarbetet mellan olika läroämnena.

Den studerande ska studera minst ett språk enligt fordringarna för lärokursen i A-språk. Antingen A-språket eller B1-språket ska utgöras av det andra inhemska språket. För en studerande, som har befriats från studier i det andra inhemska språket med stöd av 13 § i gymnasielagen, kan utbildningsanordnaren ordna undervisning i det andra inhemska språket enligt lärokursen för B-språk som inleds i gymnasiet.

För den studerande ska reserveras möjlighet att studera ett eller flera språk som valfritt ämne.

I den undervisning som ordnas i en straffanstalt kan avvikelser göras från 1 mom. enligt vad som bestäms i läroplanen.

Utöver läroämnena ska de studerande ges handledning i anslutning till studierna. Det är frivilligt att delta i handledningen.

En studerande som inlett gymnasiestudierna före 18 års ålder ska utöver de kurser som anges i 1 mom. läsa minst en kurs i gymnastik och en kurs i hälsokunskap samt två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i vartdera av de två sistnämnda ämnena.

Vad som bestäms i 9 § 3—5 mom. gäller även timfördelningen inom undervisningen för vuxna.

11 §

Timfördelningen i utbildning som förbereder invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål för gymnasieutbildning

Timfördelningen inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål för gymnasieutbildning är följande:

Ämne eller ämnesgrupp	Obligatoriska kurser
Modersmål och litteratur	10
Andra språk	3
Matematiska och naturvetenskapliga studier	2
Matematik, fysik, kemi, biologi, geografi	
Samhällsorientering och kulturkännedom	2
Historia och samhällslära	
Studiehandledning	2
Valfria studier	6

Ämnet modersmål och litteratur undervisas enligt lärokursen för finska som andra språk och litteratur eller för svenska som andra språk och litteratur.

Ämnesgruppen andra språk indelas i främmande språk, det andra inhemska språket samt eventuellt den studerandes eget modersmål.

Ämnesgruppen matematiska och naturvetenskapliga studier omfattar matematik, fysik, kemi, biologi och geografi. Ämnesgruppen samhällsorientering och kulturkännedom omfattar historia och samhällslära.

De valfria studierna kan omfatta kurser som avses i 9 och 10 §, eller andra studier som utbildningsanordnaren erbjuder och som främjar den studerandes färdigheter inför gymnasiestudierna. De valfria studierna kan också bestå av studier i syfte att höja avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen.

12 §

Specialbestämmelse om undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift

I undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift enligt 3 och 4 § gymnasielagen kan avvikelse göras från 8 eller 9 § enligt vad som bestäms i tillståndet att ordna utbildning.

4 kap

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

13 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 december 2014.

Helsingfors den 13 november 2014

Undervisnings- och kommunikationsminister *Krista Kiuru*

Genom denna förordning upphävs statsrådets förordning om de riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (955/2002).

14 §

Övergångsbestämmelser

En läroplan som gjorts upp enligt ett i 13 § 2 mom. nämnt beslut kan iaktas tills Utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för läroplanerna enligt denna förordning och om ibruktagandet av de läroplaner som ska utarbetas enligt dem. Utbildningsstyrelsen ska godkänna läroplansgrunderna så att de läroplaner som baserar sig på denna förordning kan tas i bruk senast den 1 augusti 2016.

De förordnanden som med stöd av de beslut som nämns i 13 § 2 mom. utfärdats för utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift upphör att gälla senast den 1 augusti 2016.

Regeringsråd *Janne Öberg*

BILAGA 3

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ANVISNING

27.10.2015

8/012/2015

Anordnarna av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I SAMISKA SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering [Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål (1777/2009)].

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2016.

Ytterligare information om anvisningen och var den finns tillgänglig, ges av Utbildningsstyrelsens verksamhetsenheter för Allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik och Svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik.

Generaldirektör

Aulis Pitkälä

Direktör

Jorma Kauppinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

BILAGA

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 8/012/2015

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i samiska är att stödja de studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för livslångt språklärande. Undervisningen i samiska ska stödja de studerandes utveckling till aktiva och balanserade medlemmar och aktörer i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen och globalt.

Undervisningen i samiska ska samarbeta med undervisningen i svenska och litteratur och undervisningen i övriga ämnen. Gemensam språkpedagogik fördjupar de studerandes förståelse för den språkliga och kulturella bakgrundens betydelse för individen, gruppen och samhället samt vägleder de studerande att uppskatta det samiska språket och andra språk. Undervisningen ska stödja och uppmuntra de studerande att använda det samiska språket mångsidigt. Man ska i undervisningen dra nytta av de studerandes möjligheter att utveckla sina språkkunskaper på fritiden. Undervisningen ska präglas av kommunikation och samspel.

De studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i undervisningen i samiska. Olika kontakter med det samiska språket ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen, till exempel genom att använda digitala verktyg och kunskapen i den samiska gemenskapen. De studerande ska uppmuntras och stödjas att utveckla sitt tänkande och ett personligt språk. De ska handledas att reflektera över betydelsen av språkliga och kommunikativa färdigheter med tanke på fortsatta studier.

Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i samiska omfattande två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det samiska språkets särdrag. Läroplanen i samiska kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i samiska har som uppdrag att bredda och fördjupa den studerandes kunskaper i samiska. Undervisningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, söka information, bedöma information kritiskt, reflektera, argumentera och debattera på ett konstruktivt sätt. Den studerande ska vidga sitt ord- och begreppsförråd och fördjupa sin multilitteracitet. Undervisningen ska utveckla den studerandes kunskaper om och förmåga att mångsidigt använda det samiska språkets strukturer. Den studerande ska lära känna sitt språkområdes rötter och utveckla sin förmåga att jämföra språkets särdrag med andra språk hen behärskar. Den studerande ska utveckla sin förmåga att använda samiska texter och att producera texter för olika syften. Också kännedomen om litteraturen, berättartraditionen, visuell kultur och drama inom det egna kulturområdet ska

fördjupas. Undervisningen ska stärka den studerandes uppskattning för det samiska språket och öka motivationen att vidareutveckla kunskaperna i samiska.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen är att den studerande ska

- kunna kommunicera aktivt och naturligt på samiska i olika situationer
- kunna använda samiska texter och textgenrer och producera för ändamålet lämpliga texter
- vidga sitt ord- och begreppsförråd och fördjupa sin multilitteracitet
- bredda och fördjupa sina kunskaper om det samiska språkets struktur och användning
- fördjupa sin kännedom om den egna kulturen och litteraturen
- uppskatta sitt eget språk och sin kultur och vara motiverad att vidareutveckla sina kunskaper i samiska.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska informeras om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med progressionen under kursens gång. Bedömning under lärprocessen, uppställande av individuella mål, självvärdering, kamratvärdering och respons stödjer den studerande att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på skriftliga, muntliga och eventuella andra arbeten samt på den studerandes aktivitet under kursen. Bedömningen ska vara uppmuntrande, mångsidig, öppen, rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska också handledas i självvärdering. Självvärderingen hjälper den studerande att utveckla en positiv och realistisk uppfattning om sig själv som talare och skribent i olika kommunikationssituationer.

Kurser

1. Text och kommunikation (SMO1)

Den studerande övar sig att analysera och tolka olika texters språk, betydelser och strukturer. Den studerandes kunskaper om språket, texter och kommunikation fördjupas. Hens förmåga att tolka och producera texter samt att kommunicera i olika situationer utvecklas. Den studerande lär sig att iaktta och utveckla sina färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer. Kunskapen om det samiska språkets strukturer stärks.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina läs- och skrivfärdigheter och sin förmåga att producera ett personligt språk
- befästa sin förmåga att tolka, producera och bedöma olika slags texter samt fördjupa sin förmåga att skriva materialbaserat
- lära sig att uttrycka sig skriftligt och muntligt på standardspråk och fördjupa sin kunskap om skriftlig och muntlig framställning som kommunikativa, gemensamma och individuella processer
- stärka kunskapen om strukturer samt lära sig att se texter som strukturella helheter
- stärka sin kommunikationsprofil som texttolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier
- lära sig att söka information på samiska med hjälp av digitala verktyg och att tillämpa informationen.

Centralt innehåll

- de studerandes egna texter och texter som anknyter till den samiska språkgemenskapen
- textgenrer som sociala och funktionella produkter (berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande) samt observation och träning av olika texter och textinnehåll
- texters flerstämmighet, referat av texter och kommentarer till texter
- multilitteracitet, multimodala texter, analytiskt och kritiskt läsande, lässtrategier, visuell läskunnighet
- skrivprocessen, texthelheter och tillämpning av information i egna texter
- förmåga att söka och hantera information på samiska, webbläsning, källkritik och källhänvisningar
- repetition av språkkunskapen, språkriktighet

2. Litterära medel och litterär tolkning (SMO2)

Den studerandes kunskap om skönlitteraturen, berättartraditionen och konst, språkets konstnärliga uppgift och kulturella betydelse fördjupas. Den studerandes förståelse för gruppdynamik och fenomen som anknyter till gruppkommunikation fördjupas och förmågan att kommunicera i grupp utvecklas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka berättartraditionen, litteratur, musik och annan konst med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- få insikt i poetiskt språkbruk, till exempel bildspråk och mångtydighet
- öva sig att läsa fiktiva texter
- lära sig att motivera sina tolkningar av texter både muntligt och skriftligt, även digitalt
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- konstarter och litterära genrer, deras särdrag och utveckling
- bildspråk och retoriska stilmedel i litteraturen
- analys och tolkning av prosa, lyrik och drama
- behandling av multimodala uttrycksformer
- användning av litterära medel i egna texter, dramatisering
- muntlig och skriftlig litteraturtolkning, webbdiskussion
- problemlösning i gruppkommunikation
- målinriktad konstdiskussion samt analys och bedömning av diskussionen med betoning på gruppfärdigheter och -fenomen

3. Samtidskultur och berättelser (SMO3)

Den studerande lär sig undersöka modern samisk kultur och aktuella fenomen ur olika perspektiv, framför allt ur ett narrativt perspektiv. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikationsetik och förstår betydelsen av en kommunikation som strävar efter dialog och respekterar flerstämmighet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna aktuella kulturfenomen och textgenrer
- fördjupa sin förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen
- nå en fördjupad förståelse för berättelsen som centralt kulturuttryck
- fördjupa sina kunskaper om kulturen och om språkets och kulturens betydelse för identiteten
- känna till centrala teman i modern kultur och kunna bedöma deras betydelse ur den egna kulturens synvinkel
- lära sig förstå hur kommunikativt samspel uppkommer och kan präglas av spänning.

Centralt innehåll

- språk och texter som kulturella fenomen
- språkets ordförråd som kulturbärare
- aktuella textgenrer och medietexter
- modern kultur och identitet
- berättelser i medier, musik, filmer, tv-serier och spel (myter, klassiker i modern form)
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, medietexter, sånglyrik, film, spel och bilder
- den samiska berättartraditionen förr och nu
- faktabok och modern roman
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, flerstämmig kommunikation och kultursensitivitet
- samtal som strävar efter dialog, analys och bedömning av dem
- kommunikationsfärdigheter och -etik på webben

4. Språk, kultur och identitet (SMO4)

Den studerandes kunskaper om den betydelsebärande funktionen hos språk och andra uttrycksformer, språklig variation, kulturens betydelse och kommunikation utvecklas. Den studerande fördjupar sin förståelse för samiskans, den samiska litteraturens och kulturens betydelse för individens identitet och samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och fördjupa sin språk- och textmedvetenhet
- förstå det samiska språkets strukturella karaktär, fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets grundläggande normer och till exempel nyord och kunna tillämpa dem i egna texter
- förstå språkets betydelse som ett verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsutveckling
- fördjupa sin uppfattning om samiskans ställning bland andra språk i världen och jämföra olika språks särdrag
- fördjupa sin förståelse för modersmålets och språkkunskapers betydelse och värdesätta flerspråkighet
- lära sig att analysera sina språkkunskaper.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens, kulturens och mediernas betydelse för identitetsutvecklingen och tänkandet
- en översikt över samisk litteratur och övrig kultur under olika tider, den samiska gemenskapens rötter

- samiskhet, kulturell identitet och kulturkänedom
- befästning av språkliga strukturer och språkriktighet enligt den studerandes behov
- jämförelse mellan samiska och svenska samt andra språk
- läsning och tolkning av bilder och visuell kultur
- det samiska språkets särdrag, tal- och skriftspråk, dialekter/samiska språk i olika regioner

5. Text och kontext (SMO5)

Den studerande lär sig att analysera skrivna och berättade samiska texter samt texters särdrag och samspel. Den studerande övar sig även i att analysera, tolka och producera texter inom olika stilriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig att analysera berättartraditionen och texter i deras tidsmässiga och kulturella kontext och i relation till andra texter
- lära sig att analysera texters särdrag
- kunna genomföra en skrivprocess självständigt och utveckla sitt personliga uttryckssätt
- lära sig att självständigt eller i grupp förbereda ett muntligt anförande med utgångspunkt i litteraturen
- känna till samiska författare samt centrala verk och teman och den muntliga traditionen i den samiska litteraturen och kunna bedöma deras betydelse ur den egna kulturens synvinkel
- förstå den samiska och av samer skrivna litteraturens ställning som en del av världslitteraturen.

Centralt innehåll

- olika kontexter: litteratur geografiskt och språkligt samt i relation till medierna
- analys av texter som uttrycker olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i texternas historiska sammanhang och i ett nutidsperspektiv
- övning i att skriva med utgångspunkt i en textgenre eller stilriktning och att skriva med inlevelse
- språkriktighet och stilistiska drag
- ett litterärt verk på samiska, skrivet av eller om samer eller baserat på den muntliga traditionen
- muntlig framställning med utgångspunkt i litteraturen

6. Text och påverkan (SMO6)

Den studerande lär sig undersöka multimodala texter, deras språk och samspel, speciellt ur ett perspektiv av påverkan. Hen utforskar och fördjupar sina kunskaper och färdigheter i argumentationsteknik och olika sätt att påverka i olika medier. Den studerande fördjupar sina muntliga färdigheter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig kommunicera enligt situationen
- förstå olika slag av muntliga och skriftliga faktatexter, i synnerhet debattinlägg, fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att analysera de värderingar som olika texter förmedlar
- lära sig att känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera texter som förmedlar olika åsikter och världsbilder

- utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, skapa och upprätthålla kommunikativt samspel, modigt bilda sig egna åsikter samt uttrycka och motivera dem
- utveckla sitt självförtroende, sin säkerhet och förmåga att uttrycka sig, framträda och kommunicera i grupp.

Centralt innehåll

- ställningstagande och påverkande texter, argumentation och retorik
- olika medel och sätt att påverka, argumentationsteknik
- skönlitteraturens och mediernas sätt att påverka
- påverkan i vardagliga kommunikationssituationer, bedömning av ställningstaganden och deras verkan
- en delaktig medborgares möjligheter att påverka
- övning i att motivera sina åsikter både muntligt och skriftligt
- gruppdiskussioner, kritisk bedömning av muntliga texter, argumentation, debatt
- kommunikatörens ansvar: medial och webbetik, yttrandefrihet, censur, integritetsskydd, nätetikett
- analys, tolkning och bedömning av muntliga texter, talspråkets särdrag
- kulturella särdrag i muntlig kommunikation, delaktighet i kommunikationen i språkgemenskapen
- övning i att uttrycka sig med inlevelse

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen.

BILAGA 4

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ANVISNING

27.10.2015

9/012/2015

Anordnare av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I ROMANI SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering [Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål (1777/2009)].

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2016.

Ytterligare information om anvisningen och var den finns tillgänglig, ges av Utbildningsstyrelsens verksamhetsenheter för Allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik och Svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik.

Generaldirektör

Aulis Pitkälä

Direktör

Jorma Kauppinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Opetushallitus

Hakaniementintä 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 029 533 1000, faksi 029 533 1035, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskaian 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 029 533 1000, fax 029 533 1035, fornamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

BILAGA

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 9/012/2015

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i romani är att stödja de studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för livslångt språklärande. Undervisningen i romani ska stödja de studerandes utveckling till aktiva och balanserade medlemmar och aktörer i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen och globalt.

Undervisningen i romani ska samarbeta med undervisningen i svenska och litteratur och undervisningen i övriga ämnen. Gemensam språkpedagogik ökar de studerandes förståelse för den språkliga och kulturella bakgrundens betydelse för individen, gruppen och samhället samt vägleder de studerande att uppskatta det romska språket och andra språk. Undervisningen ska stödja och uppmuntra de studerande att använda det romska språket mångsidigt. I undervisningen ska man dra nytta av de studerandes möjligheter att utveckla sina språkkunskaper på fritiden. Undervisningen ska präglas av kommunikation och samspel.

De studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i undervisningen i romani. Olika kontakter med det romska språket ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen, till exempel genom att använda digitala verktyg och kunskapen i den romska gemenskapen. De studerande ska uppmuntras och stödjas att utveckla sitt tänkande och ett personligt språk. De ska handledas att reflektera över betydelsen av språkliga och kommunikativa färdigheter med tanke på fortsatta studier.

Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i romani omfattande två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det romska språkets särdrag. Läroplanen i romani kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i romani har som uppdrag att bredda och fördjupa den studerandes kunskaper i romani. Undervisningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, söka information, bedöma information kritiskt, reflektera, argumentera och debattera på ett konstruktivt sätt. Den studerande ska vidga sitt ord- och begreppsförråd och fördjupa sin multilitteracitet. Undervisningen ska utveckla den studerandes kunskaper om och förmåga att mångsidigt använda det romska språkets strukturer. Den studerande ska lära känna sitt språkområdes rötter och utveckla sin förmåga att jämföra språkets särdrag med andra språk hen behärskar. Den studerande ska utveckla sin förmåga att använda romska texter och att producera texter för olika syften. Också kännedomen om litteraturen, berättartraditionen, visuell kultur och drama inom det egna kulturområdet ska

fördjupas. Undervisningen ska stärka den studerandes uppskattning för det romska språket och öka motivationen att vidareutveckla kunskaperna i romani.

Målen för undervisningen är att den studerande ska

- kunna kommunicera aktivt och naturligt på romani i olika situationer
- kunna använda romska texter och textgenrer och producera för ändamålet lämpliga texter
- vidga sitt ord- och begreppsförråd och utveckla sin multilitteracitet
- bredda och fördjupa sina kunskaper om det romska språkets struktur och användning
- fördjupa sin kännedom om den egna kulturen och litteraturen
- uppskatta sitt eget språk och sin kultur och vara motiverad att vidareutveckla sina kunskaper i romani.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska informeras om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med progressionen under kursens gång. Bedömning under lärprocessen, uppställande av individuella mål, självvärdering, kamratvärdering och respons stödjer den studerande att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på skriftliga, muntliga och eventuella andra arbeten samt på den studerandes aktivitet under kursen. Bedömningen ska vara uppmuntrande, mångsidig, öppen, rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska också handledas i självvärdering. Självvärderingen hjälper den studerande att utveckla en positiv och realistisk uppfattning om sig själv som talare och skribent i olika kommunikationssituationer.

Kurser

1. Text och kommunikation (RMO1)

Den studerande övar sig att analysera och tolka olika texters språk, betydelser och strukturer. Den studerandes kunskaper om språket, texter och kommunikation fördjupas. Hens förmåga att tolka och producera texter samt att kommunicera i olika situationer utvecklas. Den studerande lär sig att iakttä och utveckla sina färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer. Kunskapen om det romska språkets strukturer stärks.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina läs- och skrivfärdigheter och sin förmåga att producera ett personligt språk
- befästa sin förmåga att tolka, producera och bedöma olika slags texter samt fördjupa sin förmåga att skriva materialbaserat
- lära sig att uttrycka sig skriftligt och muntligt på standardspråk och fördjupa sin kunskap om skriftlig och muntlig framställning som kommunikativa, gemensamma och individuella processer
- stärka kunskapen om strukturer samt lära sig att se texter som strukturella helheter
- stärka sin kommunikationsprofil som textolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier
- lära sig att söka information på och om romani med hjälp av digitala verktyg och att tillämpa informationen.

Centralt innehåll

- de studerandes egna texter och texter som anknyter till den romska språkgemenskapen
- textgenrer som sociala och funktionella produkter (berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande) samt observation och träning av olika texter och textinnehåll
- texters flerstämmighet, referat av texter och kommentarer till texter
- multilitteracitet, multimodala texter, analytiskt och kritiskt läsande, lässtrategier, visuell läskunnighet
- skrivprocessen, texthelheter och tillämpning av information i egna texter
- förmåga att söka och hantera information på romani, webbläsning, källkritik och källhänvisningar
- repetition av språkkunskapen, språkriktighet

2. Litterära medel och litterär tolkning (RMO2)

Den studerandes kunskap om skönlitteraturen, berättartraditionen och konst, språkets konstnärliga uppgift och kulturella betydelse fördjupas. Den studerandes förståelse för gruppdynamik och fenomen som anknyter till gruppkommunikation fördjupas och förmågan att kommunicera i grupp utvecklas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka berättartraditionen, litteratur, musik och annan konst med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- få insikt i poetiskt språkbruk, till exempel bildspråk och mångtydighet
- öva sig att läsa fiktiva texter
- lära sig att motivera sina tolkningar av texter både muntligt och skriftligt, även digitalt
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- konstarter och litterära genrer, deras särdrag och utveckling
- bildspråk och retoriska stilmedel i litteraturen
- analys och tolkning av prosa, lyrik och drama
- behandling av multimodala uttrycksformer
- användning av litterära medel i egna texter, dramatisering
- muntlig och skriftlig litteraturtolkning, webbdiskussion
- problemlösning i gruppkommunikation
- målinriktad konstdiskussion samt analys och bedömning av diskussionen med betoning på gruppfärdigheter och -fenomen

3. Samtidskultur och berättelser (RMO3)

Den studerande lär sig undersöka modern romsk kultur och aktuella fenomen ur olika perspektiv, framför allt ur ett narrativt perspektiv. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikationsetik och förstår betydelsen av en kommunikation som strävar efter dialog och respekterar flerstämmighet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna aktuella kulturfenomen och textgenrer
- fördjupa sin förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen
- nå en fördjupad förståelse för berättelsen som centralt kulturuttryck
- fördjupa sina kunskaper om kulturen och om språkets och kulturens betydelse för identiteten
- känna till centrala teman i modern kultur och kunna bedöma deras betydelse ur den egna kulturens synvinkel
- lära sig förstå hur kommunikativt samspel uppkommer och kan präglas av spänning.

Centralt innehåll

- språk och texter som kulturella fenomen
- språkets ordförråd som kulturbärare
- aktuella textgenrer och medietexter
- modern kultur och identitet
- berättelser i medier, musik, filmer, tv-serier och spel (myter, klassiker i modern form)
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, medietexter, sånglyrik, film, spel och bilder
- den romska berättartraditionen förr och nu
- faktabok och modern roman
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, flerstämmig kommunikation och kultursensitivitet
- samtal som strävar efter dialog, analys och bedömning av dem
- kommunikationsfärdigheter och -etik på webben

4. Språk, kultur och identitet (RMO4)

Den studerandes kunskaper om den betydelsebärande funktionen hos språk och andra uttrycksformer, språklig variation, kulturens betydelse och kommunikation utvecklas. Den studerande fördjupar sin förståelse för det romska språkets, den romska litteraturens och kulturens betydelse för individens identitet och samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och fördjupa sin språk- och textmedvetenhet
- förstå det romska språkets strukturella karaktär, fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets grundläggande normer och till exempel nyord och kunna tillämpa dem i egna texter
- förstå språkets betydelse som ett verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsutveckling
- fördjupa sin uppfattning om det romska språkets ställning bland andra språk i världen och jämföra olika språks särdrag
- fördjupa sin förståelse för modersmålets och språkkunskapers betydelse och värdesätta flerspråkighet
- lära sig att analysera sina språkkunskaper.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens, kulturens och mediernas betydelse för identitetsutvecklingen och tänkandet
- en översikt över romsk litteratur och övrig kultur under olika tider, den romska gemenskapens rötter
- romskhet, kulturell identitet och kulturkänedom
- befästning av språkliga strukturer och språkriktighet enligt den studerandes behov
- jämförelse mellan romani och svenska samt andra språk
- läsning och tolkning av bilder och visuell kultur
- det romska språkets särdrag, tal- och skriftspråk, dialekter/det romska språket i olika regioner

5. Text och kontext (RMO5)

Den studerande lär sig att analysera skrivna och berättade romska texter samt texters särdrag och samspel. Den studerande övar sig även i att analysera, tolka och producera texter inom olika stilriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig att analysera berättartraditionen och texter i deras tidsmässiga och kulturella kontext och i relation till andra texter
- lära sig att analysera texters särdrag
- kunna genomföra en skrivprocess självständigt och utveckla sitt personliga uttrycksätt
- lära sig att självständigt eller i grupp förbereda ett muntligt anförande med utgångspunkt i litteraturen
- känna till romska författare samt centrala verk och teman och den muntliga traditionen i den romska litteraturen och kunna bedöma deras betydelse ur den egna kulturens synvinkel
- förstå den romska och av romer skrivna litteraturens ställning som en del av världslitteraturen.

Centralt innehåll

- olika kontexter: litteratur geografiskt och språkligt samt i relation till medierna
- analys av texter som uttrycker olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i texternas historiska sammanhang och i ett nutidsperspektiv
- övning i att skriva med utgångspunkt i en textgenre eller stilriktning och att skriva med inlevelse
- språkriktighet och stilistiska drag
- ett litterärt verk på romani, skrivet av eller om romer eller baserat på den muntliga traditionen
- muntlig framställning med utgångspunkt i litteraturen

6. Text och påverkan (RMO6)

Den studerande lär sig undersöka multimodala texter, deras språk och samspel, speciellt ur ett perspektiv av påverkan. Hen utforskar och fördjupar sina kunskaper och färdigheter i argumentationsteknik och olika sätt att påverka i olika medier. Den studerande fördjupar sina muntliga färdigheter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig kommunicera enligt situationen
- förstå olika slag av muntliga och skriftliga faktatexter, i synnerhet debattinlägg, fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att analysera de värderingar som olika texter förmedlar
- lära sig att känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera texter som förmedlar olika åsikter och världsbilder
- utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, skapa och upprätthålla kommunikativt samspel, modigt bilda sig egna åsikter samt uttrycka och motivera dem
- utveckla sitt självförtroende, sin säkerhet och förmåga att uttrycka sig, framträda och kommunicera i grupp.

Centralt innehåll

- ställningstagande och påverkande texter, argumentation och retorik
- olika medel och sätt att påverka, argumentationsteknik
- skönlitteraturens och mediernas sätt att påverka
- påverkan i vardagliga kommunikationssituationer, bedömning av ställningstaganden och deras verkan
- en delaktig medborgares möjligheter att påverka
- övning i att motivera sina åsikter både muntligt och skriftligt
- gruppdiskussioner, kritisk bedömning av muntliga texter, argumentation, debatt
- kommunikatörens ansvar: medial och webbetik, yttrandefrihet, censur, integritetsskydd, nätetikett
- analys, tolkning och bedömning av muntliga texter, talspråkets särdrag
- kulturella särdrag i muntlig kommunikation, delaktighet i kommunikationen i språkgemenskapen
- icke-verbal kommunikation, till exempel användning av utrymme, ur romskt perspektiv
- övning i att uttrycka sig med inlevelse

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen.

Anordnarna av gymnasieutbildning

MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING AV DEN STUDERANDES LÄRANDE I UNDERVISNING I DEN STUDERANDES EGET MODERSMÅL SOM KOMPLETTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering [Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål (1777/2009)].

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i gymnasieutbildningen som utgör bilaga 4 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2003 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 33/011/2003).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2016.

Ytterligare information om anvisningen och var den finns tillgänglig, ges av Utbildningsstyrelsens verksamhetsenheter för Allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik och Svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik.

Generaldirektör

Aulis Pitkälä

Direktör

Jorma Kauppinen

BILAGA

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

BILAGA

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 10/012/2015

Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i eget modersmål är att stödja de studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för livslångt språklärande. Undervisningen i eget modersmål ska stödja de studerandes utveckling till aktiva och balanserade medlemmar och aktörer i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen och globalt.

Undervisningen i eget modersmål ska samarbeta med undervisningen i svenska och litteratur, undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur och undervisningen i övriga ämnen. Gemensam språkpedagogik fördjupar de studerandes förståelse för den språkliga och kulturella bakgrundens betydelse för individen, gruppen och samhället samt vägleder de studerande att uppskatta det egna modersmålet och andra språk. Undervisningen ska stödja och uppmuntra de studerande att använda sitt eget språk mångsidigt under lektionerna i olika läroämnen och i övrig verksamhet i gymnasiet. Genom att utveckla och använda sitt eget modersmål tillägnar sig de studerande och lär sig kommunicera om innehållet i olika läroämnen på sitt modersmål. Man ska i undervisningen dra nytta av de studerandes möjligheter att utveckla sina språkkunskaper på fritiden. Undervisningen ska präglas av kommunikation och samspel.

De studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i undervisningen i eget modersmål. Olika kontakter med språket i fråga ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen, till exempel genom att använda digitala verktyg och kunskapen i den aktuella språkgemenskapen. De studerande ska uppmuntras och stödjas att utveckla sitt tänkande och ett personligt språk. De ska handledas att reflektera över betydelsen av språkliga och kommunikativa färdigheter med tanke på fortsatta studier.

Föreliggande läroplansgrunder har utarbetats för alla språk som undervisas som eget modersmål. Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i eget modersmål omfattande två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en läroplan, som också kan vara språkspecifik. I det fallet ska målen för undervisningen fastställas och innehållet väljas med beaktande av det aktuella språkets särdrag, bland annat skriftsystemet. Läroplanen kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i den studerandes eget modersmål har som uppdrag att bredda och fördjupa den studerandes kunskaper i det egna modersmålet. Undervisningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, söka information, bedöma information kritiskt, reflektera, argumentera och debattera på ett konstruktivt sätt.

Den studerande ska vidga sitt ord- och begreppsförråd och fördjupa sin multilitteracitet. Undervisningen ska utveckla den studerandes kunskaper om och förmåga att mångsidigt använda det egna modersmålets strukturer. Den studerande ska lära känna sitt språkområdes rötter och utveckla sin förmåga att jämföra språkets särdrag med andra språk hen behärskar. Den studerande ska utveckla sin förmåga att använda texter på det egna språket och att producera texter för olika syften. Också kännedomen om litteraturen, berättartraditionen, visuell kultur och drama inom det egna kulturområdet ska fördjupas. Undervisningen ska stärka den studerandes uppskattning för det egna modersmålet och öka motivationen att vidareutveckla modersmålskunskaperna.

Målen för undervisningen är att den studerande ska

- kunna kommunicera aktivt och naturligt på det egna modersmålet i olika situationer
- kunna använda texter och textgenrer på det egna språket och producera för ändamålet lämpliga texter
- öka sitt ordföråd och fördjupa sin multilitteracitet
- bredda och fördjupa sina kunskaper om det egna modersmålets struktur och användning
- fördjupa sin kännedom om den egna kulturen och litteraturen
- uppskatta sitt eget språk och sin kultur och vara motiverad att vidareutveckla sina kunskaper i modersmålet.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska informeras om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med progressionen under kursens gång. Bedömning under lärprocessen, uppställande av individuella mål, självvärdering, kamratvärdering och respons stödjer den studerande att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer, till exempel skriftliga, muntliga och eventuella andra arbeten samt på den studerandes aktivitet under kursen. Bedömningen ska vara uppmuntrande, mångsidig, öppen, rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska också handledas i självvärdering. Självvärderingen hjälper den studerande att utveckla en positiv och realistisk uppfattning om sig själv som talare och skribent i olika kommunikationssituationer.

Kurser

1. Text och kommunikation (EMO1)

Den studerande övar sig att analysera och tolka olika texters språk, betydelser och strukturer. Den studerandes kunskaper om språket, texter och kommunikation fördjupas. Hens förmåga att tolka och producera texter samt att kommunicera i olika situationer utvecklas. Den studerande lär sig att iakta och utveckla sina färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer. Kunskapen om det egna modersmålets strukturer stärks.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina läs- och skrivfärdigheter och sin förmåga att producera ett personligt språk
- befästa sin förmåga att tolka, producera och bedöma olika slags texter samt fördjupa sin förmåga att skriva materialbaserat

- lära sig att uttrycka sig skriftligt och muntligt på standardspråk och fördjupa sin kunskap om skriftlig och muntlig framställning som kommunikativa, gemensamma och individuella processer
- stärka kunskapen om strukturer samt lära sig att se texter som strukturella helheter
- stärka sin kommunikationsprofil som texttolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier
- lära sig att söka information på sitt eget modersmål med hjälp av digitala verktyg och att tillämpa informationen.

Centralt innehåll

- de studerandes egna texter och texter som anknyter till den egna språkgemenskapen
- textgenrer som sociala och funktionella produkter (berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande) samt observation och träning av olika texter och textinnehåll
- texters flerstämmighet, referat av texter och kommentarer till texter
- multilitteracitet, multimodala texter, analytiskt och kritiskt läsande, lässtrategier, visuell läskunnighet
- skrivprocessen, texthelheter och tillämpning av information i egna texter
- förmåga att söka och hantera information på sitt eget modersmål, webbläsning, källkritik och källhänvisningar
- repetition av språkkunskapen, språkriktighet

2. Litterära medel och litterär tolkning (EMO2)

Den studerandes kunskap om skönlitteraturen, berättartraditionen och konst, språkets konstnärliga uppgift och kulturella betydelse fördjupas. Den studerandes förståelse för gruppdynamik och fenomen som anknyter till gruppkommunikation fördjupas och förmågan att kommunicera i grupp utvecklas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka berättartraditionen, konst och litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- få insikt i poetiskt språkbruk, till exempel bildspråk och mångtydighet
- öva sig att läsa fiktiva texter
- lära sig att motivera sina tolkningar av texter både muntligt och skriftligt, även digitalt
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- konstarter och litterära genrer, deras särdrag och utveckling
- bildspråk och retoriska stilmedel i litteraturen
- analys och tolkning av prosa, lyrik och drama
- behandling av multimodala uttrycksformer
- användning av litterära medel i egna texter, dramatisering
- muntlig och skriftlig litteraturtolkning, webbdiskussion
- problemlösning i gruppkommunikation
- målinriktad konstdiskussion samt analys och bedömning av diskussionen med betoning på grupp färdigheter och -fenomen

3. Samtidskultur och berättelser (EMO3)

Den studerande lär sig undersöka modern kultur på det egna språket och aktuella fenomen ur olika perspektiv, framför allt ur ett narrativt perspektiv. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikationsetik och förstår betydelsen av en kommunikation som strävar efter dialog och respekterar flerstämmighet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna aktuella kulturfenomen och textgenrer
- fördjupa sin förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen
- nå en fördjupad förståelse för berättelsen som centralt kulturuttryck
- fördjupa sina kunskaper om kulturen och om språkets och kulturens betydelse för identiteten
- känna till centrala teman i modern kultur och kunna bedöma deras betydelse ur den egna kulturens synvinkel
- lära sig förstå hur kommunikativt samspel uppkommer och kan präglas av spänning.

Centralt innehåll

- språk och texter som kulturella fenomen
- språkets ordförråd som kulturbärare
- aktuella textgenrer och medietexter
- modern kultur och identitet
- berättelser i medier, filmer, tv-serier och spel (myter, klassiker i modern form)
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, medietexter, film, spel och bilder
- den kulturella kontexten i muntlig tradition, från folkdiktning till moderna muntliga genrer
- faktabok och modern roman
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, flerstämmig kommunikation och kultursensitivitet
- samtal som strävar efter dialog, analys och bedömning av dem
- kommunikationsfärdigheter och -etik på webben

4. Språk, kultur och identitet (EMO4)

Den studerandes kunskaper om den betydelsebärande funktionen hos språk och andra uttrycksformer, språklig variation, kulturens betydelse och kommunikation utvecklas. Den studerande fördjupar sin förståelse för det egna modersmålets, den egna litteraturens och kulturens betydelse för individens identitet och samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och fördjupa sin språk- och textmedvetenhet
- förstå det egna modersmålets strukturella karaktär, fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets grundläggande normer och kunna tillämpa dem i sina egna texter
- förstå språkets betydelse som ett verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsutveckling
- fördjupa sin uppfattning om det egna modersmålets ställning bland andra språk i världen och jämföra olika språks särdrag
- fördjupa sin förståelse för modersmålets och språkkunskapers betydelse och värdesätta flerspråkighet
- lära sig att analysera sina språkkunskaper.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens, kulturens och mediernas betydelse för identitetsutvecklingen och tänkandet
- en översikt över litteratur och övrig kultur på det egna språket under olika tider, den egna språkgemenskapens rötter
- kulturell identitet och kulturkänedom
- befästning av språkliga strukturer och språkriktighet enligt den studerandes behov
- jämförelse mellan det egna modersmålet och svenska samt andra språk
- läsning och tolkning av bilder och visuell kultur
- det egna språkets särdrag, tal- och skriftspråk, dialekter/språk i olika regioner

5. Text och kontext (EMO5)

Den studerande lär sig att analysera skrivna och berättade texter på sitt eget modersmål samt texters särdrag och samspel. Den studerande övar sig även i att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och stilriktningar, också texter inom olika fack- och vetenskapsområden.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig att analysera berättartraditionen och texter i deras tidsmässiga och kulturella kontext och i relation till andra texter
- lära sig att analysera texters särdrag
- kunna genomföra en skrivprocess självständigt och utveckla sitt personliga uttrycksätt
- lära sig att självständigt eller i grupp förbereda ett muntligt anförande med utgångspunkt i litteraturen
- känna till centrala verk, teman och den muntliga traditionen i litteratur på det egna språket och kunna bedöma deras betydelse för den kulturella identiteten och individens identitet ur den egna kulturens perspektiv
- förstå den egna litteraturens ställning som en del av världslitteraturen
- kunna förstå och använda begrepp inom olika fack- och vetenskapsområden som hen lärt sig på svenska på det egna modersmålet.

Centralt innehåll

- olika kontexter: litteratur geografiskt och språkligt samt i relation till medierna
- analys av texter som uttrycker olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i texternas historiska sammanhang och i ett nutidsperspektiv
- övning i att skriva med utgångspunkt i en textgenre eller stilriktning och att skriva med inlevelse
- språkriktighet och stilistiska drag
- ett centralt verk ur litteraturen eller den muntliga traditionen på det egna språket
- muntlig framställning med utgångspunkt i litteraturen
- centrala begrepp inom olika fack- och vetenskapsområden på det egna modersmålet

6. Text och påverkan (EMO6)

Den studerande lär sig undersöka multimodala texter, deras språk och samspel, speciellt ur ett perspektiv av påverkan. Hen utforskar och fördjupar sina kunskaper och färdigheter i argumentationsteknik och olika sätt att påverka i olika medier. Den studerande fördjupar sina muntliga färdigheter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig kommunicera enligt situationen
- förstå olika slag av muntliga och skriftliga faktatexter, i synnerhet debattinlägg, fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att analysera de värderingar som olika texter förmedlar
- lära sig att känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera texter som förmedlar olika åsikter och världsbilder
- utveckla sin förmåga att kommunicera i olika situationer, skapa och upprätthålla kommunikativt samspel, modigt bilda sig egna åsikter samt uttrycka och motivera dem
- utveckla sitt självförtroende, sin säkerhet och förmåga att uttrycka sig, framträda och kommunicera i grupp.

Centralt innehåll

- ställningstagande och påverkande texter, argumentation och retorik
- olika medel och sätt att påverka, argumentationsteknik
- skönlitteraturens och mediernas sätt att påverka
- påverkan i vardagliga kommunikationssituationer, bedömning av ställningstaganden och deras verkan
- en delaktig medborgares möjligheter att påverka
- övning i att motivera sina åsikter både muntligt och skriftligt
- gruppdiskussioner, kritisk bedömning av muntliga texter, argumentation, debatt
- kommunikatörens ansvar: medieval och webbetik, yttrandefrihet, censur, integritetsskydd, netetikett
- analys, tolkning och bedömning av muntliga texter, talspråkets särdrag
- kulturella särdrag i muntlig kommunikation, delaktighet i kommunikationen i språkgemenskapen
- övning i att uttrycka sig med inlevelse

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i eget modersmål som kompletterar den grundläggande utbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen.

Tryckt
ISBN 978-952-13-6218-7
ISSN 1798-8977

Online
ISBN 978-952-13-6219-4
ISSN 1798-8985

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna 2015 är en föreskrift urgående från vilken anordnarna av gymnasieutbildning beslutar om läroplanen. Föreskriften är fastställd av Utbildningsstyrelsen. Grunderna för läroplanen ger ett gemensamt underlag för de lokala läroplanerna och bidrar till att undervisningen blir enhetlig i hela landet.

I Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna 2015 fastställs målen och det centrala innehållet för temaområdena, läroämnena och ämnesgrupperna och för annan undervisning som nämns i gymnasielagen. Dessutom behandlas uppgörandet av läroplanen och dess innehåll, gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund, genomförandet av undervisningen, handledning och stöd för de studerande och bedömning av den studerandes lärande.